KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KÜRESELLEŞMENİN GELİR DAĞILIMI ADALETİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevilay ARSLAN

AĞUSTOS - 2023

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KÜRESELLEŞMENİN GELİR DAĞILIMI ADALETİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevilay ARSLAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cemalettin KALAYCI

AĞUSTOS - 2023

TRABZON

ONAY

Sevilay ARSLAN tarafından hazırlanan "Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Adaleti Üzerindeki Etkileri" adlı bu Çalışma 21.09.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı'nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		**Karar**		**İmza**
Unvanı - Adı ve Soyadı	**Görevi**	**Kabul**	**Ret**	
Prof. Dr. Cemalettin KALAYCI	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Pınar HAYALOĞLU	Üye	☐	☐	
Dr. Ögr. Üyesi Burçin ESER	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Sevilay ARSLAN
28.08.2023

ÖNSÖZ

Küreselleşme, birçok ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel değişime yol açmaktadır. Küreselleşme süreciyle birlikte ülkeler açısından bazı avantaj ve dezavantajlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle küreselleşmeyi destekleyenler yanında bu sürece direnç gösterenler de bulunmaktadır. Küreselleşmenin etkilediği alanlardan birisi de gelir dağılımıdır. Küreselleşme, bazı bölgelerde ekonomik büyümeyi hızlandırabilirken, diğer bölgelerde gelir dağılımı adaletsizliğini artırabilmektedir. Bu kapsamda küreselleşmenin ülke düzeyinde veya ülkeler arasındaki gelir dağılımı adaletini nasıl etkilediği tartışmalı bir konudur. Söz konusu tartışmalardan hareketle küreselleşmenin gelir dağılımı adaletine etkileri ele alınmıştır.

Tez çalışmam boyunca değerlendirme ve yönlendirmeleri ile tez içeriğimin zenginleştirilmesine katkı sunan ve eleştirel bakış açısı ve bilgi birikimi ile yönlendirmeler yaparak yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Cemalettin KALAYCI'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim. Bugünlere gelmeme vesile olan ve emeğini ödeyemeyeceğim annem Evşen ARSLAN'a ve sabırla yanımda duran, yoluma ışık tutan değerli yol arkadaşım Furkan KALYONCU'ya teşekkür ederim.

Ağustos, 2023 Sevilay ARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ IV
İÇİNDEKİLER V
ÖZET VIII
ABSTRACT IX
TABLOLAR LİSTESİ X
ŞEKİLLER LİSTESİ XI
GRAFİKLER LİSTESİ XII
KISALTMALAR LİSTESİ XIII

GİRİŞ **1-3**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜRESELLEŞME, BOYUTLARI VE ÖLÇÜLMESİ **4-25**
1.1. Küreselleşme Kavramı 4
1.2. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi 7
1.3. Küreselleşmenin Boyutları 9
1.3.1. Teknolojik Boyutu 9
1.3.2. Siyasal Boyutu 10
1.3.3. Çevresel Boyutu 11
1.3.4. Sosyo-Kültürel Boyutu 12
1.3.5. Ekonomik Boyutu 13
1.3.5.1. Finansal (Mali) Küreselleşme 14
1.3.5.2. Üretimin Küreselleşmesi 15
1.3.5.3. Ticari Küreselleşme 16
1.4. Küreselleşme Yaklaşımları 17
1.4.1. Aşırı Küreselleşmeciler (Radikaller) 17
1.4.2. Küreselleşmenin Karşıtları (Kuşkucular) 18
1.4.3. Dönüşümcüler (Ilımlılar) 19
1.5. Küreselleşmenin Ölçülmesi 20
1.5.1. Geleneksel Ölçüm Yöntemleri 20
1.5.2. Küreselleşme Endeksleri 21

1.5.2.1. KOF Küreselleşme Endeksi 21
1.5.2.2. Diğer Küreselleşme Endeksleri 23
1.6. Dünyada Küreselleşmenin Boyutu 23

İKİNCİ BÖLÜM

2. GELİR DAĞILIMI ADALETİ, KAVRAMSAL BOYUTU VE ÖLÇÜLMESİ 26-42
2.1. Gelir Dağılımı Kavramı 26
2.2. Gelir Dağılımı Türleri 27
2.2.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı 27
2.2.2. Kişisel Gelir Dağılımı 27
2.2.3. Bölgesel Gelir Dağılımı 28
2.2.4. Sektörel Gelir Dağılımı 28
2.2.5. Birincil ve İkincil Dağılımı 29
2.3. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler 29
2.3.1. Yapısal Faktörler 29
2.3.1.1. Üretim Faktörlerinin Dağılımı 30
2.3.1.3. Kayıtdışı Ekonomi 32
2.3.2. Küreselleşme 33
2.3.3. Teknolojik Gelişmeler 33
2.3.4. Sosyal Norm ve Düzenlemeler 34
2.4. Gelir Dağılımının Ölçülmesi 34
2.4.1. Yüzde Paylar Analizi 35
2.4.2. P80/20 Oranı 35
2.4.3. Lorenz Eğrisi 35
2.4.4. Gini Katsayısı 36
2.4.5. Atkinson Endeksi 37
2.4.6. Theil Endeksi 37
2.5. Dünyada Gelir Dağılımı Adaletinin Boyutları 37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KÜRESELLEŞMENİN GELİR DAĞILIMI ADALETİNE ETKİLERİ 43-63
3.1. Küreselleşmenin Gelir Dağılımını Etkileme Alanları 43
3.1.1. Ticaretin Liberalleşmesi 43
3.1.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketleri 44
3.1.3. İşsizlik ve Çalışma Standartlarında Gerileme 47

3.1.4. Teknik Gelişme ve Teknoloji Transferi 48
3.1.5. Uluslararası Göç 49
3.2. Gelir Gruplarına Göre Küreselleşmenin Gelir Dağılımına Etkileri 50
3.2.1. Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler 51
3.2.2. Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler 54
3.2.3. Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler 57
3.2.4. Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler 60
SONUÇ ve ÖNERİLER 64
KAYNAKÇA 69
ÖZGEÇMİŞ 80

ÖZET

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle hız kazanan küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve politik etkileri son zamanlarda sıklıkla tartışılan konuların başında gelmektedir. Küreselleşme süreci ülkeler arasındaki ilişkilerin artması, farklı kültürlerin ve toplulukların birbiriyle daha fazla etkileşimde bulunması gibi bir dizi faktörü içermektedir. Birçok avantajı ve dezavantajı içerisinde barındıran küreselleşmeye yönelik farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar arasında en sık tartışılan konulardan birisi de küreselleşmenin gelir dağılımı adaleti üzerine etkileridir.

Gelir dağılımı adaletinin sağlanması arzulanan bir durum olmasına rağmen, emek ve servet dağılımındaki farklılıklar, üretim faktörlerinin fiyatlarındaki farklılıklar başta olmak üzere birçok yapısal sorun gelirin adaletsiz bir dağılım göstermesine neden olmaktadır. Bu temel yapısal sorunlar dışında gelir dağılımını etkileyen enflasyon, işsizlik, eğitim düzeyi, teknolojik gelişme, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve uygulanan ekonomik politikalar gibi birçok faktör bulunmakta olup, bu faktörlerden birisi de küreselleşmedir.

Çalışmada küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu etkileri incelemek amacıyla farklı gelir grubundaki ülkeler ele alınmıştır. Bu kapsamda düşük, alt orta, üst orta ve yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerin KOF küreselleşme endeksi ve Gini katsayısına ilişkin verileri, 2000-2020 dönemi için, grafiksel olarak analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda; küreselleşme düzeyinin ülkelerin gelir seviyelerine göre farklılık gösterdiği, ülkelerin gelir seviyesi arttıkça küreselleşme düzeylerinin arttığı ve ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, ele alınan dönemde, küreselleşme düzeyi arttıkça gelir dağılımı adaletinin arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Gelir Dağılımı Adaleti, KOF Küreselleşme Endeksi, Gini Katsayısı

ABSTRACT

The economic, social and political effects of globalization, which has accelerated with the influence of developments in information and communication technologies, are among the frequently discussed topics recently. The globalization process includes a number of factors such as increasing relations between countries and greater interaction between different cultures and communities. There are different approaches to globalization, which include many advantages and disadvantages. One of the most frequently discussed issues among these approaches is the effects of globalization on income distribution justice.

Although ensuring justice in income distribution is a desired situation, many structural problems, especially differences in the distribution of labor and wealth and differences in the prices of production factors, cause an unfair distribution of income. Apart from these basic structural problems, there are many factors that affect income distribution, such as inflation, unemployment, education level, technological development, foreign direct capital investments and implemented economic policies, and one of these factors is globalization.

The study aims to reveal the effects of globalization on income distribution. In order to examine these effects, countries in different income groups were considered. In this context, the data regarding the KOF globalization index and Gini coefficient of countries in the low, lower middle, upper middle and high income groups were analyzed graphically for the period 2000-2020. As a result of the analysis, it is determined that the level of globalization differs according to the income levels of the countries, the level of globalization increases as the income level of the countries increases, and although it differs from country to country, income distribution justice increases as the level of globalization increases in the period under consideration.

Keywords: Globalization, Income Distribution Justice, KOF Globalization Index, Gini Coefficient

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması	20
2	KOF Küreselleşme Endeksi: Yapı, Değişkenler ve Ağırlıkları (2022)	21
3	KOF Küreselleşme Endeksine Göre Çeşitli Ülkelerin Küreselleşme Düzeyleri (2022)	24
4	Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)	38
5	Alt-Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)	39
6	Üst-Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)	40
7	Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)	41

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Lorenz Eğrisi Çizimi	36

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik Nr.	Grafik Adı	Sayfa Nr.
1	Toplam Dünya İhracatı (Trilyon $)	17
2	Bölgelere Göre Nüfus Dilimlerinin Gelir Payları (%)	42
3	Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri	52
4	Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları	53
5	Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri	54
6	Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri	55
7	Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları	56
8	Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri	57
9	Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri	58
10	Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları	59
11	Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri	60
12	Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri	61
13	Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları	62
14	Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri	63

KISALTMALAR LİSTESİ

OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
WB	: Dünya Bankası
IMF	: Uluslararası Para Fonu
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirket
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
MAI	: Çok Taraflı Yatırım Anlaşması
BM	: Birleşmiş Milletler
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KOF	: Küreselleşme Endeksi
KFP	: Dış Politika Küreselleşme Endeksi
CSGR	: Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi
MGI	: Maastricht Küreselleşme Endeksi
NGI	: Yeni Küreselleşme Endeksi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNIDO	: Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Teşkilatı
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
IBRD	: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
IFC	: Uluslararası Yatırım ve Kalkınma Ajansı

GİRİŞ

Küreselleşme ve gelir dağılımı adaleti, günümüzde ekonomik, sosyal ve politik alanda tartışılan başat konular arasında yer almaktadır. 1980'li yıllardan itibaren ortaya çıkan küreselleşme terimi, dünya çapında malların, hizmetlerin, sermayenin, bilgi ve teknolojinin engelsiz bir şekilde dolaşımını ifade etmektedir. Bu kavram, kültürel etkileşimi arttırıp ekonomik büyümeyi teşvik edebilirken aynı zamanda gelir dağılımı adaleti üzerinde de tartışmalı etkilere yol açmaktadır.

Küreselleşme kavramının ekonomik, sosyal, siyasi, çevresel, teknolojik olmak üzere birçok boyutu bulunmaktadır. Boyutların çeşitli olması ve küreselleşmenin tam olarak ne zaman başladığının bilinmemesi gibi unsurlar bu konudaki tartışmaları tetiklemektedir. Küreselleşme sürecinin olumlu sonuçlar doğuracağını savunan görüşlerin aksine bu sürecin gelir dağılımı adaletsizliğini tetikleyeceğini savunan karşıt görüşler de bulunmaktadır. Karşıt görüşlerin varlığı küreselleşme konusunu daha da tartışmalı hale getirmektedir.

Küreselleşmenin olumlu yönleri arasında ekonomik büyümeyi hızlandırma, üretkenliği artırma ve teknolojik ilerlemeyi teşvik etme gibi faktörler yer almaktadır. Bu faktörler, toplam geliri arttırma potansiyeli taşısa da gelir dağılımı adaleti konusunda endişeleri beraberinde getirmektedir. Küreselleşme sürecinde, düşük gelirli ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasındaki ekonomik farklar sıklıkla daha da belirgin hale gelmektedir. Yüksek gelir grubunda yer alan ülkeler, daha fazla sermaye ve teknolojiye erişebilirken, düşük ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler bu faydalardan tam olarak yararlanamamaktadır. Bu durum, küreselleşmenin gelir dağılımı adaletsizliğini artırıcı etkilerini öne çıkarmaktadır.

Gelir dağılımı adaletsizliği daha yüksek gelir ve servet sahiplerinin daha fazla fırsat ve avantaja sahip olmalarına yol açmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliği, birçok yönden endişe verici bir durumdur. Öncelikle, ekonomik fırsatların ve kaynakların adaletli bir şekilde paylaşılmaması, toplumsal huzursuzluklara neden olabilmektedir. Düşük gelirli bireylerin ekonomik sıkıntıları arttıkça, toplumsal dengesizlikler büyüyebilir ve sosyal huzursuzluk riski artabilir.

Aynı zamanda, gelirin adaletsiz dağılımı ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini de etkilemektedir. Düşük gelirli kesimlerin satın alma gücünün düşmesi, tüketim talebinin azalmasına ve ekonomik büyüme hızının yavaşlamasına neden olmaktadır. Bu durum, gelir dağılımının sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Adil bir gelir dağılımı, toplumun genel refahını arttırmakta ve sosyal istikrarı sağlayabilmektedir. Eğer gelir ve servet daha adil bir şekilde paylaşılırsa, daha geniş bir kesim ekonomik büyümenin faydalarından yararlanabilecektir. Bu da toplumsal huzurun artmasına ve sosyal gerilimlerin azalmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, adil bir gelir dağılımı sürdürülebilir kalkınma için temel bir unsurdur. Eşit fırsatlar ve gelir dağılımı, insanların eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişimini artırarak insan sermayesini geliştirmektedir. Bu da uzun vadede daha üretken bir işgücü ve ekonomi anlamına gelmektedir. Adil bir gelir dağılımı, yoksulluğun azalmasına, insan haklarının korunmasına ve toplumun sürdürülebilirliğine olumlu katkılar sağlamaktadır.

Toplumların ekonomik katmanlarının oluşumu, gelir eşitsizliği ve adil gelir dağılımının önemi, sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal ve politik açılardan da büyük bir öneme sahiptir. Gelir dağılımının adaletli bir şekilde sağlanması, toplumların sürdürülebilir kalkınma ve istikrar yolunda önemli adımlar atmasına yardımcı olacaktır.

Küreselleşme, ekonomik fırsatları artırarak gelir seviyelerini yükseltebilmektedir. Ancak, gelir artışlarının sıklıkla ülkeler arasında farklı dağılım göstermesi gelir dağılımı adaleti konusunu gündeme getirmektedir. Gelir dağılımı adaleti, bireyler arasında ekonomik kaynakların adil ve dengeli bir şekilde paylaşılmasını hedeflemektedir. Adaletli bir gelir dağılımı, toplumsal dengenin ve sürdürülebilir kalkınmanın temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir.

Küreselleşme ile gelir dağılımı adaleti arasındaki ilişki hem akademik hem de politika odaklı bir tartışma konusu olmuştur. Küreselleşme ile geleneksel ekonomik ve sosyal yapılar arasındaki etkileşimlerin anlaşılması, adil ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için hayati öneme sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, küreselleşmenin gelir dağılımı adaleti üzerindeki etkilerini ele alarak konuya ışık tutmak ve küreselleşme sürecinin gelir dağılımına etkilerini farklı gelir grubundaki ülkeler açısından irdelemektir. Çalışmada Dünya Bankası (WB)'nın sınıflandırmasına göre gelir grupları ele alınmıştır. Bu gelir grupları içerisinde yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki küreselleşme ve gelir dağılımı düzeyleri değerlendirilmiştir. Küreselleşme düzeylerinin ölçülmesinde KOF küreselleşme endeksinden yararlanılırken gelir dağılımı adaletinin ölçülmesinde Gini katsayısı verileri kullanılmıştır.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümde, küreselleşme kavramı, boyutları, küreselleşmenin tarihsel gelişimi, küreselleşme yaklaşımları, küreselleşmenin ölçülmesi ve dünyada küreselleşmenin boyutları ele alınmaktadır.

İkinci bölümde, gelir dağılımı kavramı, türleri, gelir dağılımının ölçüm yöntemleri ve dünyada gelir dağılımı adaletinin boyutları incelenmektedir.

Üçüncü bölümde, küreselleşmenin gelir dağılımını etkileme alanları üzerinde durulmakta ve WB'nin sınıflandırması esas alınarak farklı gelir gruplarında yer alan ülkelerde 2000-2020 dönemimde küreselleşme ve gelir dağılımı adaleti grafiksel analizlerle incelenmektedir.

Çalışmanın sonuç kısmında ise diğer bölümlerde ortaya koyulan veriler ışığında çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmış ve politika önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜRESELLEŞME, BOYUTLARI VE ÖLÇÜLMESİ

1.1. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme, üzerinde uzlaşmaya varılamamış bir kavram olmakla birlikte, toplum yaşamının hemen hemen her alanını etkilemektedir. Son dönemde özellikle iktisadi alanda sosyal bilimler yazınında küreselleşme kavramı sıkça yer almaktadır. Bazen bir olguyu, bazen bir süreci ve çoğu zamanda nihai bir hedefi ortaya koyan küreselleşme kavramı oldukça karmaşık ve çelişkili öğeleri de içerisinde barındırmaktadır. Bundan dolayı kavrama yönelik yapılan tanımlamalar birbirinden farklılık göstermektedir (Demir, 2001: 74). Ülkeler ve toplumlar arası etkileşimin gün geçtikçe artması, sınırların ortadan kalkması, teknolojinin hızla gelişmesi, işgücü piyasasında meydana gelen değişmeler vb. etkenler küreselleşmenin önemini arttırmakta ve küreselleşmeyi kaçınılmaz hale getirmektedir.

Küreselleşmenin kavram olarak ilk 1960'lı yıllarda Kanadalı iletişim kuramcısı Marshall Mcluhan tarafından kullanıldığına yönelik tartışmalar söz konusudur. Bu iddiaya göre, Mcluhan'ın 1962 yılında yazdığı "The Gutenberg Galaxy" adlı kitabında "global köy" kavramının kullanması ile kavram ilk kez literatüre kazandırılmıştır. Dünya'nın ülkelerden ibaret olmadığını ve bir bütünü kapsadığını ifade eden bu kavram gittikçe daha fazla ifade edilmeye başlanmıştır. Böylelikle dünya ekonomisinin tek bir pazar olma düşüncesinin temelleri atılmıştır. 1980'li yıllarda küreselleşme kavramının kullanımı yaygınlık kazanmıştır. 1990'lı yıllarda ise bilim dünyası tarafından kabul edilen önemli bir kavram haline gelmiştir (İren, 2019: 4).

Küreselleşme kavramının sözlükteki anlamına bakıldığında, Anglosakson kökenli olduğu ve "dünya çapında dönüşmek veya olmak" şeklinde ifade edildiği görülmektedir. "Globalization" kelimesinden Türkçeye çevrilen "Küreselleşme" sözcüğü "küre, dünya" anlamına gelen "globe" kökünden türetilmiştir. Global kelimesi ise "küresel olan, tüm dünyayı kuşatan" anlamına gelmektedir (Özpınar, 2003: 7).

Küreselleşmeye ilişkin yapılan tanımlamaların çeşitli olması ve sürecin tam olarak ne zaman başladığına yönelik görüş farklılıklarının var olması küreselleşme kavramına yönelik tartışmaları beraberinde getirmektedir (Yahşi, 2007: 7). Küreselleşme kavramına ilişkin çeşitli yaklaşımlar ve teoriler söz konusudur. Bu yaklaşımlar ve teorilerde, küreselleşmenin hem avantajları hem de

dezavantajları üzerinde durulduğu için kavrama ilişkin görüş birliği sağlanamamaktadır (Duman, 2011: 671). Bu nedenle literatürde küreselleşmeye ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmakta olup söz konusu tanımların bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Küreselleşme, ülkelerin birikim, değer ve üretim faktörlerinin ulusal sınırları aşarak dünya geneline yayılması, dünya ülkelerinin yabancı yatırımlar ve ticaret ile entegre hale gelmesi ve ülkelerin siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal farklılıklarına rağmen ortak bir paydada birleşerek uluslararası ilişkilerin yoğunlaştırılması şeklinde tanımlanmaktadır (Özdemir, 2004, 176).

Hayatın hemen hemen her alanında meydana gelen değişimi açıklayabilmek için kullanılan bir kavram olan küreselleşme, sınırların giderek azalması ve her alanda dünyanın bütünleşmesini içermektedir. Farklı bölgeler ve kültürler arasında ortak bir bağ kurulması, yaşanan bütünleşme ile dünyanın küçülmesi ve iletişimin giderek güçlenmesi olarak da ifade edilebilir (Özel, 2012: 22).

Birbirinden oldukça uzak olan bölgelerin birbirleri ile bağlantı kurabilmesi ve herhangi bir bölgede yaşanan bir olaydan veya süreçten kilometrelerce uzak başka bir bölgenin etkilenmesi ya da bunun tam tersinin gerçekleşmesi küreselleşme ile bağlantılı olan durumlardır. Bu nedenle küreselleşme, tüm dünya ülkelerinde sosyal ilişkilerin yoğunlaşması olarak da tanımlanabilmektedir (Kartal, 2007: 254).

Küreselleşme en yaygın anlamı ile malların, hizmetlerin, üretim faktörlerinin, önündeki engellerin kalkarak ülkeler arasında serbestçe dolaşabildiği, faktör, mal, hizmet ve finans piyasalarının giderek bütünleştiği bir süreç olarak tanımlanabilir (Şenses, 2004: 1).

WB'ye göre ise küreselleşme toplumların ve ülke ekonomilerinin giderek daha fazla bütünleştiği ve hayatın birçok alanını etkileyen son derece karmaşık bir süreçtir (World Bank, 2002: 9).

Kapitalizmin iktisadi bir sistem olarak dünyaya yayılması şeklinde ifade edilen küreselleşme, dünya genelinde sermayenin birikimine engel olan hukuki ve fiziksel sınırları kuşatan, delen ve en sonunda yok eden bir süreçtir (Adda, 2002: 9-10).

Küreselleşme, hem giderek artan ve yoğunlaşan ekonomik ilişkilerin hem de batılı değerlerin dünyaya yayılması sürecini ifade eden bir kavramdır. Aynı zamanda küreselleşme kavramı, Avrupa'da sosyal ve siyasal anlamda yaşanan köklü değişimlerin de dünya çapında yayılmasına neden olmuştur (Ateş, 2006: 26). Bir diğer görüşe göre ise küreselleşme, ulusal ekonomilerin ve serbest ticaretin bütüncül bir hale gelmesinde olumlu katkı sağlayacak bir güçtür. Yine aynı görüşe göre küreselleşme, başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerin zenginleşmesini ve refah düzeylerinin artmasını sağlayacak olan bir süreç şeklinde tanımlanmaktadır (Stiglitz, 2002: 9).

Küreselleşme, ulusal ekonomiyi rahatsız eden zararlı bir madde olmadığı gibi, ticari holdingler tarafından işçileri sömürmek ve çevreye zarar vermek için kullanılan bir araç da değildir. Küreselleşme, sömürgeciliğin geri dönüşü veya dünya hükümetine erişim anlamına gelmez. En temel düzeyde küreselleşme, olası ticari faaliyetin sınırlarının genişletilmesidir. Coğrafi, teknolojik veya yasal engellerle sınırlandırılan ticaret, satın alma, üretim, borç verme ve borçlanma giderek daha pratik hale gelmektedir. Küreselleşmeden doğabilecek fırsatları araştırmak ve analiz etmek çok büyük bir çaba, esneklik ve değişim gerektirmektedir. Çünkü küreselleşme, yeni ekonomik fırsatların böylesine büyük bir düzene dâhil edilmesini içeren bir süreçtir (Taylor, 2002: 44).

Küreselleşme, sınırların ortadan kaldırılması ve serbestleşmenin yaygınlaşması ile birlikte bazı gelişmekte olan ülkelerde büyüme oranlarında artışı beraberinde getirmesine rağmen ülkelerin yaşam standartlarında düşmeye ve gelirin dağılımında meydana gelen adaletsizliklerin artmasına neden olan bir süreç olarak ifade edilmektedir (Danışoğlu, 2004: 217).

Küreselleşme 18. yüzyılda hız kazanan ve dünya savaşları arasında kalan dönem harici başta ekonomi olmak üzere hemen hemen her alanda hızla artan bütünleşme süreci olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca küreselleşme, politik küreselleşme, ekonomik küreselleşme ve kültürel küreselleşme olmak üzere üç ayrı kategoride incelenmektedir. Politik küreselleşme, neoliberal politikaların yaygınlık kazanması ile özelleştirmenin artması, kamu harcamalarının sınırlandırılması ve serbest pazar ekonomisinin teşvik edilmesini ifade etmektedir. Ekonomik küreselleşme, ülkeler arası kısıtlamaya neden olan sermaye, kota, çeşitli tarifeler ve gümrük duvarlarının giderek azaltılmasıyla sermayenin, iş gücünün, mal ve hizmetlerin ülkeler arasında daha rahat dolaşabilir hale gelmesidir. Kültürel küreselleşme ise dünya toplumlarının fikirlerinde, hareketlerinde ve yaşam biçimlerinde meydana gelen benzeme sürecidir (Adıgüzel, 2011: 9-97).

Küreselleşmeye yönelik birçok tanımın yapılmasına rağmen, genel anlamda yapılan tanımlarda ağırlıklı olarak küreselleşmenin siyasi ve ekonomik boyutu ön plana çıkmaktadır (Erdoğan, 2003: 7). Ancak küreselleşmeyi tanımlarken teknolojik, sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik boyutları birbirinden bağımsız gibi düşünmek doğru olmayacağı gibi yanlış bir tanımlamanın yapılmasına da neden olmaktadır (Çelik, 2009: 10).

Günümüzde sıkça tartışılan küreselleşme kavramı, toplumların teknolojik, sosyal, kültürel, ekonomik vb. birçok yapısına nüfus eden güce ve boyuta sahiptir. Bundan dolayı küreselleşmeyi geniş perspektiflerde ele almak daha doğru olacaktır. Küreselleşme, yeni bir kavram olmasa da yeniye hitap eden ve yenidünya düzenini işaret eden bir kavramdır. Hayatın hemen hemen her alanına sirayet eden küreselleşmeyi savunmak veya karşı çıkmak bir çözüm değildir. Önemli olan küreselleşmenin iyi analiz edilebilmesi ve tespit edilen olumlu etkilerini avantaja çevirirken olumsuz etkilerine ilişkin tedbir alabilmektir (Çukurçayır, 2003, 13).

Yukarıda verilen farklı küreselleşme tanımlarından hareketle küreselleşme sınırların önemini yitirdiği, serbestleşmenin yaygınlaştığı, dünya çapında bütünleşmenin yaşandığı, ülkelerin birbirlerine bağımlılığının arttığı, olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de olan karmaşık, çok boyutlu bir süreç olarak tanımlanabilir.

1.2. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşmenin ne zaman ortaya çıktığına yönelik belli bir görüş belirtmek son derece güçtür. Günümüzde sıkça tartışılan küreselleşme kavramı 1980'lerden sonra daha yaygın bir şekilde kullanılsa da küreselleşmenin başlangıcı çok daha eski tarihlere dayanmaktadır. Küreselleşmeye yönelik çalışmalar yürüten birçok düşünür ilgili konuda çeşitli görüşler ileri sürmüştür (Elçin, 2012: 6; İren, 2019: 7).

Küreselleşme kavramını tanımlarken ortak bir görüş sağlanamadığı gibi tarihsel gelişimine yönelik de tartışmalar söz konusudur. Küreselleşmenin tarihsel gelişimine yönelik günümüzde hala çeşitli görüşlerin tartışılıyor olması yakın tarihte uzlaşma sağlanamayacağının göstergesidir (Çeken vd., 2008: 83). Küreselleşmeye yönelik ileri sürülen farklı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Küreselleşmenin insanlık tarihi kadar eskiye dayandığına ancak son zamanlarda yaşanan bazı gelişmeler ile birlikte hız kazandığına yönelik ileri sürülen görüşün yanı sıra küreselleşmenin kapitalizm ve modernleşmenin gelişmesi ile paralel bir şekilde geliştiği ve son dönemlerde artış gösterdiği yönündeki görüşler de söz konusudur. Bir başka görüşe göre ise küreselleşme, yeni bir olgudur ve son yıllarda ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Elçin, 2012: 6).

Robertson, küreselleşmenin tarihsel gelişimini beş aşamalı bir süreçte ele almıştır. Bu aşamalar; 15 ila 18. yüzyıllar arasında birey-insan gibi kavramların ön plana çıktığı ve ulusal toplulukların Avrupa'da ilk kez var olmaya başladığı oluşum aşaması, 18. yüzyılın ortalarından 1870'lere kadar süren bireyciliğin öneminin arttığı, ulus devlet ve yurttaşlık gibi konuların tartışıldığı başlangıç aşaması, 1870'li yıllardan 1920'li yıllara kadar süren yükseliş aşaması, 1960'lı yıllarda başlayan Birleşmiş Milletlerin kurulduğu ve Soğuk Savaş'ın başladığı mücadele aşaması ve son olarak 1990'lara kadar süren teknolojide yaşanan gelişmelerin yaşamın her alanına sirayet ettiği, dünya çapında bütünleşmenin yaşandığı ve dünyanın tek kutuplu bir hal aldığı belirsizlik aşamasıdır (Robertson, 1999'ten aktaran: İren, 2019: 8).

Küreselleşmenin tarihsel gelişimine yönelik yapılan literatür taraması sonucunda yukarıda belirtilen aşamaların yanı sıra konunun genel itibarıyla üç aşamada ele alındığı görülmüştür. Bu aşamalar; küreselleşmenin oluşum aşaması olarak değerlendirilen coğrafi keşifler, küreselleşmenin

temellerinin atıldığı birinci sanayi devrimi ve yeni dünya düzeninin ortaya çıktığı ikinci sanayi devrimidir (Kazgan, 2012: 4; Kısacık, 2019: 7-8).

Coğrafi keşifler aşamasının başlangıcı Fermando de Magallhaes'in dünyanın etrafını dolaşma serüvenine dayanmaktadır. Fernando de Magallhaes tarafından Filipinler'de yarım bırakılan bu serüven Sebastian del Kano tarafından 1522 yılında tamamlanmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan coğrafi keşifler dünyanın küçülmesine neden olmuş ve bunun sonucunda hızla artan ticaret ve sömürü mücadeleleri küreselleşme sürecine ivme kazandırmıştır (Çeken vd., 2008: 84).

Coğrafi keşifler ile birlikte hammadde ve gıda çeşitliliği artmıştır. Uluslararası ticaret akışı ve üretimde yaşanan çeşitlilik ile küreselleşme ortaya çıkmış ve uluslararası alanda hissedilmeye başlamıştır. Bu süreçte sömürgecilik faaliyetlerinin de başlaması sonucunda Avrupa devletleri üretim kapasitesini kısa zamanda arttırmış ve artan üretim kapasitesinin dünya geneline yayılması sağlanmıştır (Gürer, 2010: 1). Yaşanan gelişmeler neticesinde kaynakları etkin kullanan ülkeler hızla gelişip daha da zenginleşirken kaynaklarını etkin kullanamayan ve sürece uyum sağlayamayan ülkeler geride kalmıştır. Kısaca belirtmek gerekirse, küreselleşmenin coğrafi keşifler ile başlayan birinci dönemi sömürgecilik faaliyetleri ile gelişim gösteren ticari hareketlilik şeklinde özetlenebilir (Göngen, 2013: 123).

Sanayi devrimi ile başlayıp Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam eden dönem küreselleşmenin ikinci dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, piyasaların küresel anlamda entegrasyonu derinleşmiş, uluslararası ticarete engel olan unsurlar büyük ölçüde giderilmiş ve tarifeler oldukça düşük seviyelere indirilmiştir. Yine aynı dönemde kişilerin uluslararası alanda serbest dolaşımı daha kolay hale getirilmiş ve ulaşım maliyetleri en alt seviyelere inmiştir (Solmaz, 2014: 92). Aynı zamanda uluslararası ticarette artan rekabet üretimde uzlaşmayı da gerekli kılmıştır. Teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler toplumların birbirine daha çok bağlanmasına neden olmuştur (Kıvılcım, 2013: 227).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında oluşumunu tamamlayan çok uluslu şirketler mevcut yapılarını daha da sağlam hale getirmiştir. Bunun sonucunda ticari faaliyetler daha da artmıştır. Bu artış ekonomik buhran dönemlerinde yavaşlasa da 1950'li yıllardan sonra yeniden hareketlilik kazanmıştır (Hirst ve Thompson, 2007: 44-46).

Küreselleşmenin üçüncü dönemi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), WB, Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşların da kurulması ile birlikte küreselleşme süreci yeniden hız kazanmaya başlamıştır. Kurulan kuruluşlar, küresel sistemin ortaya çıkardığı sorunlara çözüm bulmayı hedeflemişlerdir. 1950'li ve 1960'lı yıllarda gelişmiş ülkelerde de gelişmekte olan ülkelerde de üretim ve ticaret küresel anlamda artmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İkinci Dünya Savaşı sonrasında güç

kazanmış ve dünyanın başlıca besin kaynağı haline gelmiştir (Göngen, 2013: 124; Baharçiçek, 2007: 233).

Üçüncü küreselleşme döneminde ABD gibi bazı ülkeler baş aktör konumuna gelmiştir. Bu dönemde özelleştirmeler artmış, küresel pazarlar ve liberalleşme ön plana çıkmıştır. Avrupa Birliği (AB) gibi bölgesel blokların ve seçilmiş dünya ülkelerinin rolleri artmıştır. Bahsedilen bu olaylar bu dönemde öne çıkan gelişmeler arasında değerlendirilebilir (Elçin, 2012: 9-10).

Başlangıcı ve gelişimi konusunda tartışmalar olan küreselleşme sürecini WB ise aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır (World Bank, 2002: 23-31);

- Birinci küreselleşme dönemi (1870-1914)
- Ulusçuluğa geri dönüş (1914-1945)
- İkinci küreselleşme dönemi (1945-1980)
- Üçüncü (yeni) küreselleşme dönemi (1980 ve sonrası)

WB küreselleşmenin başlangıcı olarak uluslararası düzeyde uygulanan altın para standardını esas almıştır. WB'ye göre üç küreselleşme dönemi bulunmakta olup, bu süreçte 1914-1945 dönemi dışında uluslararası ticaret önemli ölçüde serbestlik kazanmıştır. Sanayi devrimi sonrası uluslararası ticarette başlayan serbestleşme eğilimleri 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı ve 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran ile birlikte yerini tekrar koruyuculuğa bıraksa da İkinci Dünya Savaşı sonrası ticaretteki serbestleşme eğilimleri artarak devam etmiştir. 1980 sonrası dönemde ise küreselleşme süreci serbestleşme eğilimlerinin politika haline dönüşmesi ve neo-liberal politikaların benimsenmesi ile hız kazanmıştır.

1.3. Küreselleşmenin Boyutları

Küreselleşmenin toplum yaşamını etkileyen birçok boyutu bulunmaktadır. Çok boyutlu bir yapıya sahip olması nedeniyle öncelikle ilgili boyutların tespit edilmesi ve boyutların bir araya getirilmesi küreselleşme kavramını anlayabilme açısından yararlı olacaktır (Aktel, 2001: 194). Bu kısımda küreselleşmenin boyutları ele alınacaktır.

1.3.1. Teknolojik Boyutu

Teknoloji alanında yaşanan ilerlemeler, çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) güçlendirilmesi, bilgi teknolojilerinin kullanımında meydana gelen artış ve ulusal gelenek, görenek ve kültürün aşınması, küreselleşmenin dünya çapında hâkim ekonomi politikası haline gelmesinde büyük etkiye sahiptir. Bilişim, ulaşım ve iletişim alanlarında yaşanan değişim ve dönüşümün hızla gerçekleşmesi,

bireylerin, mal ve sermayenin uluslararası alanda serbestçe dolaşımını kolaylaştırmış, ulaşım maliyetlerini düşürmüş ve işlem hızını arttırmıştır (Zembylas ve Vrasıdas, 2005: 65; Darıcı, 2007: 216).

1980'lerden sonra ulaşım, haberleşme ve bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişim, dünyadaki mesafe kavramını yeniden şekillendirmiştir. Söz konusu durum etkisini ilk olarak finans ve ekonomi piyasalarında göstermiş ve zamanla yaşamın her alanına yayılmaya başlamıştır. Teknoloji, küreselleşme sürecinin zorunlu bir unsuru ve olmazsa olmazları arasında yer alsa da küreselleşmeyi açıklamak için tek başına yeterli bir faktör değildir (Bozkurt, 2000: 26-27; Giddens, 2000, 24).

Küreselleşmenin teknolojik boyutunun ülkelerin sanayileşmesinde meydana gelen sorunları tamamen ortadan kaldıracağına dair bir "teknolojik iyimserlik" yanılgısına kapılmamak gerekir (Çelik, 2009: 25). Teknolojinin gelişmesi kısa vadede gelir dağılımında bozulmalara ve işsizlik artışı gibi sorunlara neden olurken uzun vadede üretim kapasitesinin ve ürün kalitesinin artması, maliyetlerin düşmesi ve ekonomik ilerlemenin sağlanması gibi olumlu etkilere yol açmaktadır (Aktepe, 2019: 12-13).

Özellikle internet gibi bilişim teknolojilerinin gelişmesi, internet kullanımın dünya çapında yaygınlaşması, bu gelişim ve dönüşümlerin piyasayı etkisi altına alması küresel anlamda olumlu ve olumsuz etkilere neden olmuştur. Teknoloji sayesinde dünyanın her yerine erişim kolaylaşmış ve dünya küçük bir köy haline gelmiştir. Bunun yanı sıra teknolojinin getirilerine uyum sağlayabilen ÇUŞ'lar, üretmiş oldukları ürünleri veya sunmuş oldukları hizmetleri teknoloji aracılığı ile geniş bir kitleye sunarken gelişmemiş ülkeler bu gelişime adapte olamamış ve teknolojinin gerisinde kalmıştır.

Küreselleşme ile arasında oldukça önemli bir bağ bulunan teknoloji faktörü, küresel anlamda iletişimi, ulaşımı, eğitimi ve endüstriyi ciddi düzeyde etkilemektedir (Baygül, 2020: 396). Bundan dolayı teknolojinin beraberinde getirdiği avantaj ve dezavantajların tespit edilmesi ve bu doğrultuda ortaya çıkabilecek olumsuzluklara yönelik tedbirler alınması küreselleşmenin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine katkı sağlayacaktır.

1.3.2. Siyasal Boyutu

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması ve Berlin Duvarı'nın yıkılması ile birlikte küreselleşme sürecinin önündeki en büyük siyasi engeller kaldırılmıştır. Bu engellerin ortadan kalkması ile başta ABD olmak üzere WB, IMF ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi öncü ulus üstü kuruluşların etkisi ile sermaye önündeki engeller aşılmış ve böylelikle küreselleşme süreci hız kazanmıştır (Kazgan, 2009: 17).

Siyasi alanda küreselleşmenin etkileri ağırlıklı olarak ulus- devlet kavramı etrafında şekillenmektedir. Küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkması, mal, sermaye ve işgücü üzerindeki etkileşimin artması ve mevcut engellerin ortadan kaldırılması, çok uluslu şirketlerin yaygınlaşması ve yaptırım uygulayabilecek güce ve otoriteye sahip olmaları, ulus-devlet kavramının zedelenmesine neden olmuştur (Kısacık, 2019: 15).

Siyasal küreselleşme, ulus devletlerin egemenliğine gölge düşürmüş ve sahip oldukları yetkileri farklı kuruluşlarla paylaşmaya mecbur bırakmıştır. Aynı zamanda siyasal küreselleşme, yönetim sistemleri arasındaki etkileşimin artmasını sağlarken mutlak egemenlik önündeki engellerin de ortadan kalkmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda insan hakları ve özgürlük gibi konularda uluslararası eylemler artmış ve ulus devletlerin özellikle işleyişlerinde değişimlere zemin hazırlanmıştır. Söz konusu değişimler de ulus üstü kurum ve kuruluşların ön plana çıkmasında rol oynamıştır (Çelik, 2009: 28).

Uluslar üstü kuruluşların öne çıkması, uluslararası etkileşimin artmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda uluslararası alanda faaliyet gösteren ekonomik ve siyasi kuruluşlar, ulusal otoritenin almış olduğu kararlarda söz sahibi olmuş ve ulusal otoriteleri gerek ulusal gerek ise uluslararası politikaları takip etmeye zorlamıştır (Aktan ve Şen, 1999). Aynı zamanda uluslararası kuruluşların ön plana çıkması ile insan hakları alanında demokrasi gelişim göstermiş ve demokrasi anlayışına katılım artmıştır (Yalçınkaya vd., 2012: 5).

1.3.3. Çevresel Boyutu

Doğal çevre denildiğinde genellikle akla hava, su ve yeşil alanlar gelse de aslında kavram çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Gerek bireyler gerek ise işletmeler tarafından doğal çevre faktörlerinin bilinçsiz bir şekilde kullanılması doğaya zarar vermektedir. Buna ek olarak küreselleşme süreci, her ne kadar ekonomik gelişmeyi tetiklese de beraberinde çevresel sorunların da ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Söz konusu sorunların ve zararın önüne geçebilmek için mevcut bilinç düzeyinin geliştirilmesi ve kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanımının özendirilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir çevre politikalarının etkin bir şekilde uygulanması, mevcut ve olası olan çevre sorunlarının giderilmesine katkı sağlayacaktır (Yeşil, 2010: 30).

Toprak, hava ve su kirliliği, küresel ısınma, sera etkisi, sel felaketleri, iklim değişikliği, kuraklık, biyo-çeşitlilik, yükselen deniz seviyesi ve buzulların erimesi gibi çevre sorunları gelişmekte olan ülkelerde de gelişmiş ülkelerde de var olan bir gerçektir. Mevcut çevre sorunlarının sınırları aşması, ülkeleri birbirine daha çok yaklaştırmış ve bir ülkede yaşanan çevre sorununa bir diğer ülke sessiz kalamaz hale gelmiştir. Bunun nedeni bir ülkede yaşanan çevre sorununun zamanla diğer ülkelerde de hissedilecek olmasıdır (Çelik, 2009: 29; Bayar, 2008: 30).

Nüfusun artması ve küreselleşmenin yaygınlaşması ile tüketim toplumunun doğal kaynakları hızla tüketmesi sonucunda dünya genelinde yaşanan birçok çevresel sorun ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda atmosferde bulunan sera gazı salınımının iklim üzerindeki olumsuz etkilerini minimuma indirebilmek için 1997 yılında Kyoto Protokolü imzalanmıştır. 1997 yılında imzalanan bu protokol 2005 yılında yürürlüğe girmiştir (Aktepe, 2019: 18). Bu Protokol neticesinde ülkelerin yapmış olduğu sera gazı salınımlarını kısıtlama, azaltma ve gerektiğinde de ticaretini yapabilme amacıyla çeşitli görüşme ve çalışmalar yapılmıştır. Protokol iki taahhüt döneminden oluşmaktadır. Bu dönemlerin ilki 2007-2012 yıllarını diğeri ise 2012-2020 yıllarını kapsamaktadır. Protokolün geçerliliği 2020 yılında sona ermiştir (Tuğan Şahin, 2016: 4).

2020 yılında Kyoto Protokolü'nün sona erecek olması nedeniyle 2015 yılında ise iklim değişikliği hususunda yasal bağlayıcılığı bulunan yeni bir uluslararası anlaşma kabul edilmiştir. Paris şehrinde yapılmasından dolayı "Paris Anlaşması" olarak adlandırılan ve 196 tarafı bulunan anlaşma, iklim değişikliğini engellemeye yönelik tüm ulusları kati önlemler almaya teşvik etmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, uluslararası çevresel sorunlardan büyük ölçüde etkilendiği için bu tür iklimsel anlaşmaları onaylamanın ekonomi açısından olumsuz etki yaratabileceğini düşünmekte ve bu anlamda endişelerini dile getirmektedirler. Bunun aksine hem ekonomik hem de çevresel etkinin aynı anda sağlanabileceğini savunan görüşler de mevcuttur (Kim, 2021: 1-2).

İklim değişikliğinin en kötü etkilerini önlemek ve gezegeni yaşanabilir haliyle korumak için küresel sıcaklık artışının sanayi öncesi seviyelerin 1,5°C üzerinde sınırlandırılması gerekmektedir. Günümüzde dünya 1800'lerin sonunda olduğundan yaklaşık 1,1°C daha sıcak olup, emisyonlar artmaya devam etmektedir. Paris Anlaşması'nda belirtildiği gibi, küresel ısınmayı 1,5°C'nin üzerinde tutmak için emisyonların 2030 yılına kadar %45 oranında azaltılması ve 2050 yılına kadar net olarak sıfıra ulaşması gerekmektedir (UN, 2022:1).

Dünya genelinde yaşanan çevre sorunlarına daha kalıcı çözümler bulabilmek için uluslararası kapsamda düzenlenen toplantılarda çevreye yönelik alınan kararların hem gelişmekte olan ülkeler hem de gelişmiş ülkeler için tavsiye niteliğinde olmaması gerekir. Ortak gelecek olan çevrenin korunabilmesi için bu kuralların, kontrol, kural ve yaptırım unsurlarını içerisinde barındıran ortak temellere dayandırılması oldukça önemlidir. Aksi takdirde alınan kararlar mevcut sorunu giderme konusunda yetersiz kalacak ve yalnızca kâğıt üzerinde var olmaya devam edecektir.

1.3.4. Sosyo-Kültürel Boyutu

Dünyada yaşanan hızlı değişim, küreselleşmenin sosyo- kültürel boyutunda da çeşitli etkilerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yaşamın her alanında kültürlerin, değer yargıların ve alışkanlıkların değiştiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra eğlence, gelenek-görenek, kılık kıyafet ve tüketim

alışkanlıklarında da benzerlikler artmış ve bu durum zamanla evrensel bir boyut kazanmaya başlamıştır (Aytekin, 2013: 126-127).

Kültürün evrensel bir boyut kazanması ile yerel kültürler kendilerini içerisinde internet, sinema, televizyon vb. unsurları barındıran küresel kültürün etki alanına bırakmıştır (Taner, 2004: 21). Küreselleşme süreci sosyo kültürel yapı üzerinde birtakım etkilere neden olurken sosyo kültürel yapıda yaşanan değişim de küreselleşme süreci üzerinde etkili olmuştur.

Kırsal alanda var olan yaşam biçimleri zamanla küresel bir boyut kazanmış ve küreselleşmenin etkisiyle milli kültür devamlılığını sürdürmekte zorluk yaşamaya başlamıştır (Güzelcik, 1999: 30). Özellikle 1980'li yıllardan sonra küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte ülkeler arası sosyo-kültürel farklılıklar azalmaya başlamış ve toplumlar birbirine daha çok yaklaşmıştır.

Popüler kültürün yaygınlaşması ve tüketim kültürü anlayışının giderek artması da farklı kültürlerin birbirine benzeme sürecinde etkili olmuştur. Örneğin; İngilizcenin uluslararası bir dil olarak kullanılmaya başlanması, hemen hemen dünyanın her yerinde üzerinde ABD bayrağı bulunan tişörtlerin olması, tüm dünyada aynı müziklerin dinlenebilmesi gibi durumlar sosyo-kültürel anlamda yaşanan küreselleşmenin göstergesidir (Kıvılcım, 2013: 227).

1.3.5. Ekonomik Boyutu

Günümüzde sıkça tartışılan ve hayatın hemen hemen her alanında hissedilen küreselleşme, birçok farklı boyutu ile ele alınmasına rağmen temelde ekonomiye dayalı bir olgudur. Bu nedenle konuya ilişkin yapılan tartışmalar da ağırlıklı olarak ekonomik boyutu üzerinden sürdürülmektedir.

Ekonomik küreselleşmenin modern anlamda ortaya çıkışı 1944 yılında oluşturulan Bretton Woods Sistemine dayanmaktadır. Bu sistemin oluşturulduğu Bretton Woods konferansında, önemli uluslararası kuruluşlar arasında yer alan WTO, WB ve IMF'in temelleri atılmıştır. Konferansa katılanlar, uluslararası ekonomik faaliyetlerin ve uluslararası ticaretin geliştirilmesi için zorunlu kuralların koyulması gerektiğine yönelik konuşmalar yapmış ve bu yapılan konuşmalar sonrasında sözler alınmıştır (Alçingi, 2021: 15).

Küreselleşmenin ekonomik boyutu, ticaretin serbestleşmesi, küresel ekonomi, uluslararası sermaye, tek pazar, özelleştirme, sınır ötesi ticaret, ekonomik bütünleşme, ortak çıkarlar, çok uluslu şirketler, yatırım, mal ve hizmet akışı, ulus ötesi firmalar vb. kavramlar üzerine temellendirilmektedir (Çalışır, 2009: 15).

Ekonomik küreselleşme, tüm dünyada ekonomik ilişkilerin karşılıklı olarak yaygınlaşması ve yoğunlaşması şeklinde ifade edilmektedir. Ekonomik küreselleşme sonucunda ÇUŞ'ler, bölge bazlı büyük ticari sistemler ve güçlü ulus ötesi ekonomik kuruluşlar ortaya çıkmıştır (Stager, 2006: 61).

Haberleşmenin ve bilginin ekonomide hızla yaygınlaşması sonucunda üretimde verimlilik artmış ve tüketiciler piyasalarda hâkimiyet kurmaya başlamıştır. Küreselleşmenin etkisiyle ulus ötesi ticaret yaygınlaşmış ve hızlanan sermaye hareketleri yeni mal ve hizmetleri beraberinde getirmiştir (Dilek, 2016: 87; İren, 2019: 19).

Ekonomik küreselleşme, finansal aktivitelerin küreselleşmesi, üretimin küreselleşmesi ve ticaretin küreselleşmesi olarak üç ayrı alanda kendini göstermektedir. Finansal aktivitelerin küreselleşmesi, sermayenin hiçbir sınıra bağlı kalmaksızın daha az risk ve daha fazla kazanç elde etme düşüncesiyle dünyaya yayılmasını ifade ederken, üretimin küreselleşmesi, yerel bazda üretim yapan firmaların üretmiş oldukları ürünleri başka kıtalara ve ülkelere taşımalarını ifade etmektedir (Göngen, 2013: 123). Son olarak ticari küreselleşme ise karşılıklı mal ve hizmet alışverişi olan ülkeler arasındaki ticari kısıtlamaların kaldırılması veya kısıtlanması süreçlerini ifade etmektedir (Seyidoğlu, 2003: 142).

Küreselleşme sürecinin doğru bir şekilde açıklanabilmesi için tüm boyutlarını bilmek ve boyutları olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirip yorumlayabilmek gerekmektedir. Küreselleşmenin boyutları bir bütünün parçalarını temsil etmekte ve her bir boyutun bir diğeri ile ilişkisi bulunmaktadır. Ekonomik açıdan küreselleşmeyi incelerken de finans, üretim ve ticaret olarak üçe ayrılan başlıkların ayrı ayrı ele alınması boyutun daha net anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

1.3.5.1. Finansal (Mali) Küreselleşme

1980'li yıllarda dünyada ortaya çıkan yeniden yapılanmanın bir parçası olan ve küreselleşmenin önemli yapıtaşlarından olan finansal küreselleşme tanımlanırken aşağıda verilen özelliklerden faydalanılmaktadır (Seyidoğlu, 2003: 142);

1. Küresel finans sınırlarının kaldırılması,
2. Küresel piyasada yapılan düzenlemeler ile uluslararası rekabete hazır olmak,
3. Kurlarda meydana gelen dalgalanmanın sabitlenmesi,
4. Yatırım fonları ve ortaklarının piyasadaki varlığının arttırılması.

Sermaye hareketleri, küreselleşme konusunda önemli tartışma konularından biridir. Özellikle teknoloji alanında yaşanan gelişmeler fonların tüm dünyada rahatça dolaşabilmesine olanak sağlamıştır. Finans alanında yaşanan serbestleşme kendini ilk dolaysız sermaye yatırımlarında göstermiştir. Birçok ülke bu yatırımları destekleyici politikalar benimsemiştir. Benimsenen bu

politikaların temelinde sürdürülebilir büyüme vb. amaçlar yer almaktadır. Dolaysız sermaye yatırımlarında yaşanan gelişmeleri portföy yatırımlarının serbestleşmesi izlerken son olarak bu gelişmeleri kısa süreli sermaye hareketleri takip etmiştir (Aydemir ve Kaya, 2007: 271-272).

Tüm dünyada yaşanan kâr arayışı süreci uluslararası sermaye hareketleri önündeki kısıtlayıcı unsurların kademe kademe ortadan kalkmasına olanak sağlamıştır. Bunun yanı sıra iletişim ve haberleşme alanında yaşanan teknolojik gelişmelerin de etkisiyle uluslararası finans sermayesi daha güçlü bir hâl almıştır. Parasal dünya piyasasının gelişmesi ve finansal alanda yaşanan hızlı ilerlemeler dünya ekonomisinin seyrine yön vermiştir. Finansal aktivitelerin hız kazanması ve sınırların aşılması da küreselleşme kavramının şekillenmesinde rol oynamıştır (Demir, 2001: 87).

Uluslararası yatırımları şekillendiren yasaların serbestleşmesi, söz konusu yatırımların korunması ve böylelikle küreselleşmenin hız kazanması amacıyla 1980'li yıllardan sonra WTO "Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAI)'nı düzenlemiştir (Ekin, 1997: 76). Sermayenin anayasası olarak da adlandırılan MAI, çerçeve anlaşma niteliğinde olup sermaye önündeki bütün kısıtlamaların ortadan kaldırılması ve kaynakların daha etkin bir şekilde dağılmasına olanak sağlamıştır (Albeni ve Eroğlu, 2002: 29). Bu anlaşma ile birlikte uluslararası sermaye hareketleri konusunda oldukça önemli bir adım atılmıştır.

1.3.5.2. Üretimin Küreselleşmesi

Ekonomik küreselleşmenin bir başka ayağını ise üretimin küreselleşmesi oluşturmaktadır. Bu hususta ÇUŞ'ların rolü yadsınamayacak şekilde önemlidir. Bu şirketler kaynaklarını ve faaliyetlerini küresel boyutta ortaya koyabildikleri için üretimin küresel yansımalarını da yakından takip edebilmektedirler.

ÇUŞ'lar üretim alanı olarak tüm dünyayı hedefledikleri için üretim faaliyetlerini dışsal maliyetin, ara malı maliyetinin, hammadde maliyetinin ve işgücü maliyetinin daha düşük olduğu ülkelere kaydırmaktadırlar. Bunun yanı sıra bu şirketler üretim faaliyetlerini kaydıracakları ülkelerin çevre koruma maliyet ve mevzuatlarına da dikkat etmektedirler (Aktan, 2002). Maliyetlerin görece daha düşük olduğu ülkelerde üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, ÇUŞ'ların kâr payını arttırmakta ve rekabet avantajlarını güçlendirmektedir.

ÇUŞ'ların küresel boyuttaki faaliyetlerine hukuki altyapı kazandıran ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik düzenin önemli kurumlarını oluşturan IMF, WB ve WTO gibi kuruluşların da rollerini azımsamamak gerekir (Aydemir ve Kaya, 2007: 276).

Yatırım, sosyal güvenlik, ticaret, vergi ve finans gibi ekonomi merkezli konularda uygulanan politikalar küresel ekonomik aktörlerin yönlendirmeleri doğrultusunda değişme uğramıştır.

Ekonomik aktörlerin rolü artarken devletin etkinliği azalmıştır. Bunun yanı sıra üretim tesislerinin yeniden organize edilmesi, doğal kaynakların temini, pazarlama stratejilerinin değişimi, bilgi teknolojilerinin kullanımı ve teknolojinin öneminin artması gibi konular geçmiş dönemler ile kıyaslandığında da devletin rolünün kısıtlandığı görülmektedir (Ateş, 2006: 30).

1.3.5.3. Ticari Küreselleşme

Ticari küreselleşme, uluslararası mal ve hizmet ticaretinin önündeki engellerin azaltılması veya kaldırılması sürecine denilmektedir. 1947 yılında sanayi ürünlerinin uluslararası ticaretini serbestleştirmek amacıyla imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) bu süreçte en önemli adımlardan birisidir.

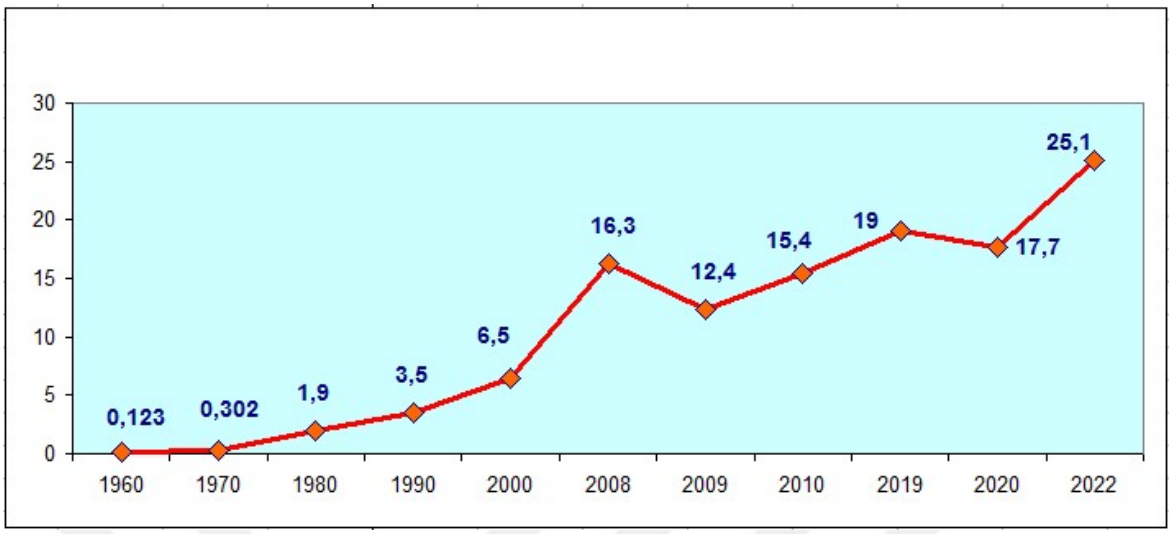
Belirli bir döneme kadar yalnızca mal ticareti konusunda düzenlemeler yürüten GATT sistemi, 1994 yılında Uruguay görüşmeleri sonucunda tarım ürünleri ve hizmet ticareti ile fikri mülkiyet haklarının korunmasını sağlayacak hale gelmiştir. Uruguay görüşmeleri sonrasında 1995 yılında GATT'ı da kapsayan WTO kurulmuştur (Albeni ve Eroğlu, 2002: 28). WTO, dış ticaretin gelişmesine yönelik diplomatik görüşmelere zemin hazırlayan, ticaretin uluslararası arenada düzenli bir şekilde işleyebilmesi için genel kabul görmüş kuralların belirlenmesine imkân sunan ve dış ticaret anlaşmazlıkların giderilmesi için çözüm mekanizması oluşturan uluslararası bir örgüttür (Utaş, 2019: 4-5). WTO ile birlikte ülkeler arası ticari ilişkiler küresel anlamda daha sağlam temellere dayandırılmış ve GATT'nin kısıtlı olan kapsamı genişletilmiştir.

Küresel düzeyde ticaretin serbestleştirilmesinin öncülüğünü yapan WTO'nun üstlendiği görevler aşağıda sıralanmıştır (WTO, 2022: 1);

1. Uruguay Round ile anlaşmaya varılan konuların uygulanması,
2. Ticari anlaşmazlıkların müzakeresi için forum görevinin üstlenilmesi,
3. Ortaya çıkacak olası uyuşmazlıkların çözülmesi,
4. Ticari politikaların gözden geçirilerek mekanizmaların yürütülmesi,
5. Oluşturulan küresel ekonomi politikalarının tutarlılığının sağlanması,
6. İnsanların yaşam standartlarının iyileştirilmesi,
7. Gelişmekte olan ülkelere yönelik eğitim ve teknik yardım desteği.

Grafik 1'de toplam dünya ihracatının gelişim seyri 1960-2021 dönemi için on yıllık periyotlarla sunulmuştur.

Grafik 1: Toplam Dünya İhracatı (Trilyon $)

Kaynak: WDI, 2022: 1

Grafik 1'de görüldüğü üzere 1960 yılında yaklaşık olarak 123 milyar $ olan toplam dünya ihracatı özellikle 1980 sonrasında hızlı bir artış trendine girerek 2022 yılında yaklaşık olarak 25,1 trilyon $ olmuştur. Önce GATT sonra WTO kapsamında uluslararası ticarette yaşanan serbestleşmeye paralel olarak küresel ticaret hacmi de önemli ölçüde artmıştır.

1.4. Küreselleşme Yaklaşımları

Küreselleşmeye yönelik farklı tanımlamalar ve farklı boyutlar olduğu gibi yaklaşımlar da birbirinden farklılık göstermektedir. Küreselleşme yaklaşımları kişilerin dünya görüşlerine göre şekillenmekte olup, ortak bir paydada buluşmak söz konusu değildir.

Birçok farklı yaklaşımı bulunan küreselleşme için araştırmacılar tarafından ağırlıklı olarak Held ve McGrew'in çalışmalarında yapılan üçlü sınıflandırma tercih edilmektedir. Bu üçlü sınıflandırma; "aşırı küreselleşmeciler (radikaller)", "küreselleşmenin karşıtları (kuşkucular)" ve "dönüşümcüler (ılımlılar)" şeklindedir (Michael, 2011: 4; İren, 2019: 12).

1.4.1. Aşırı Küreselleşmeciler (Radikaller)

Küresel boyutta etkin rol oynayan ekonomik değişimlerin yaşandığı süreçte ÇUŞ'lerin güçlendiğini ve devletlerin piyasalar karşısında zayıf düştüğünü ileri süren aşırı küreselleşme yaklaşımının önde gelen isimleri; Francis Fukuyama, Kenichi, Thomas Freidman ve Ohmae olarak sıralanmaktadır (Çelik, 2012: 61).

Aşırı küreselleşmecilere göre, devletler piyasalar karşısında güç kaybetmiştir. Devletlerin güç kaybetmesi, yerel otoritelerin yaygınlaşması olarak kendini göstermektedir. Aşırı küreselleşmeciler, yeni örgütlenme biçimlerinin ortaya çıkmaya başladığı görüşündedirler. Neoliberalleri ve neomarksistleri ya da radikalleri içerisinde barındıran bu yaklaşımda homojenlik söz konusu değildir. Neoliberaller, piyasanın devletler üzerindeki gücünü hoşnutlukla karşılarken neomarksistler ya da radikaller bu durumu baskıcı kapitalizmin sonucu olarak değerlendirmektedirler. Ancak bu yaklaşım içerisindeki farklılıklara rağmen ekonomik anlamda küresel bir bütünleşme yaşandığına yönelik görüş birliği de vardır (Kaya, 2009: 5; Gavcar ve Dirlik, 2005: 81-82).

Ekonomik anlamda küresel bir bütünleşme yaşanması sonucunda teknolojik gelişmelerin de etkisiyle ürün çeşitliliğinin artması ve yenilik arayışının hız kazanması, verimliliğin artması ve fiyatların düşmesi beklenmektedir. Siyasal anlamda yaşanan küreselleşmeden beklenen ise özgürlük, insan hakları, çoğul demokrasi ve sivil yönetim gibi konularda evrensel standartlara ulaşılmasıdır (Acar, 2002: 20).

Bu yaklaşım, sosyal devlet anlayışını benimsememektedir. Sosyal devlet anlayışının ortaya çıkardığı varsayılan faydaların aksine özgürlükçü toplumların temelini tahrip ettiği, bireylerin özgüvenini ve girişimci ruhlarını zayıflattığı kabul edilmektedir (Giddens, 2000: 24-25).

Aşırı küreselleşmeciler, küreselleşmeye iyimser bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Küreselleşme ile birlikte toplumların refah seviyelerinin artacağını, yaşam standartlarının iyileşeceğini savunan bu görüş, küreselleşme sürecinin tüm toplumlar için pozitif sonuçlar doğurduğu veya doğuracağı görüşünü benimsemektedirler. Ayrıca bu görüşe göre küreselleşme, zenginliğe giden yol olarak kabul edilmektedir (Gürer, 2010: 12; Ekinci, 2019: 17).

Küreselleşme sürecinin desteklenmesi gerektiğini savunan aşırı küreselleşmeciler, bu sürecin gelişmeyi ve çağdaşlaşmayı temsil ettiğini ifade etmektedirler. Küreselleşme süreci onlara göre, uluslararası alanda yapılan yatırımları ve ticareti arttıracak, dünya refahını sağlayacak, ülkelere büyüme yolunda çeşitli fırsatlar sunacak ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki benzerlikleri arttıracaktır (Memiş, 2014:146; Hayaloğlu vd., 2015: 120). Böylece azgelişmiş ülkelerle gelişmiş ülkeler arasındaki gelişmişlik farkları zamanla azalacak yakınsama sağlanacaktır.

1.4.2. Küreselleşmenin Karşıtları (Kuşkucular)

Aşırı küreselleşmecilerin/radikallerin yaklaşımına karşı olan bu grup, küreselleşme sürecine her anlamda kuşku ile yaklaşmakta ve yaşanan süreçte var olan hiçbir şeyin yeni bir oluşum olmadığını ileri sürmektedirler (Bozkurt, 2000: 20).

Küreselleşme karşıtı bir grup olan yapısalcı neomarksistler, gelir dağılımında adaletsizliği arttırdığı gerekçesiyle çöken sosyalist bloktan ve eski cazibesini kaybeden marksist ideolojiden rahatsızlık duymaktadırlar. Duyulan rahatsızlık nedeniyle de küreselleşme sürecine karşı çıkmaktadırlar. Küreselleşmeye karşı çıkanlar arasında sendikalar da yer almaktadır. Serbest ticaretin yaygınlaşması ve işgücü dolaşımının serbestleştirilmesi ile gelişmiş ülke sendikaları işsizlik sorununun artacağı endişesiyle küreselleşmeye karşı bir tutum sergilemektedirler. Dış rekabetin artması ile bazı firmaların kapanmaya gitmesi ve bu doğrultuda işçi çıkarmalarının mecburi bir hal alması da sendikaları küreselleşme karşıtı yapan nedenler arasında yer almaktadır (Acar, 2002: 21-22).

Küreselleşmeye karşı çıkılmasının bir başka nedeni ise milli değerlere zarar verdiği düşüncesidir. Küreselleşme ile birlikte ulus devletin önemini yitirmesi ve dış müdahalelere açık hale gelmesi milliyetçileri rahatsız etmekte ve küreselleşmeye karşı olmalarına sebep olmaktadır. Onlara göre küreselleşmeden yalnızca ÇUŞ'lar fayda sağlamakta ve bu durum da gelişmekte olan ülkelerin refah seviyelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı zamanda küreselleşmenin devlet hâkimiyetini ortadan kaldırdığını, emperyalist devletlerin diğer devletler üzerinde egemenlik kurduğunu ve zengin ile yoksul arasında var olan uçurumun daha da arttığını ileri sürmektedirler (Kaya, 2009: 9).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)'nın 1997 yılında yayımlanan küreselleşme sürecinin, mevcut gelir dağılımı adaletsizliklerini arttırdığını ve ekonomik olarak dünya çapında genel büyüme hızını olumsuz yönde etkilediğini ileri süren raporuna göre; kaynakların azınlık elinde toplanması, istihdam yaratan, katma değeri yüksek, ileri teknoloji ağırlıklı olan yatırımların yerini spekülatif yatırımların almasına neden olmuştur (Aydın, 2000: 22-23; UNCTAD, 1997).

1.4.3. Dönüşümcüler (Ilımlılar)

Dönüşümcüler, aşırı küreselleşmeciler ile küreselleşme karşıtlarının arasında yer almaktadırlar. Ne aşırı küreselleşmeciler kadar küreselleşmeyi desteklemekteler ne de küreselleşme karşıtları kadar küreselleşmeyi reddetmektedirler.

Dönüşümcüler, küreselleşme ile devletlerin ve milletlerin mevcut konumlarını revize ettiklerini ileri sürmektedirler. Aşırı küreselleşmecilerin ileri sürdüğü ulus devletin önemini yitirdiği görüşüne de küreselleşme karşıtlarının hiçbir şeyin yeni bir oluşumdan ibaret olmadığı görüşüne de karşı çıkmaktadırlar (Ekinci, 2019: 20).

Tablo 1'de farklı küreselleşme yaklaşımlarına göre küreselleşmenin kavramsallaştırılmasına yer verilmiştir.

Tablo 1: Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması

	Radikaller	Kuşkucular	Dönüşümcüler
Yenilikler	Küresel bir çağ	Ticaret blokları, geçmiş dönemden daha zayıf jeo-yönetişim	Tarihsel olarak eşi görülmedik düzeyde küresel karşılıklı bağlılık
Temel Özellikler	Küresel kapitalizm, küresel yönetişim, küresel sivil toplum	Dünyanın 1980'lerde olduğundan daha az karşılıklı bağlılık	Yoğun ve derin küreselleşme
Ulusal Hükümet Egemenliği	Gerilme ve aşınma	Güçlenme ve çoğalma	Yeniden inşa edilme ve yeniden yapılanma
Küreselleşmeyi Hızlandıran Etkiler	Kapitalizm ve teknoloji	Devlet ve piyasalar	Modernitenin birleştirici gücü
Tabakalaşma	Eski hiyerarşilerin aşınması	Giderek artan Güney'in marjinalleşmesi	Dünya düzeninin yeni mimarisi
Güçlü Motif	Mc Donald's vb.	Ulusal çıkar	Siyasal topluluğun transformasyonu
Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması	İnsani eylemin çerçevesinin yeniden düzenlenmesiyle	Uluslararasılaşma ve bölgeselleşme	Belli bir mesafedeki eylemlerin ve bölgeler arası ilişkilerin revizyonu
Tarihsel Evrim	Küresel uygarlık	Bölgesel bloklar, uygarlık çatışması	Karşılıklı bağımlılık, küresel bütünleşme ve parçalanma
Özet	Ulus devletin sonu	Uluslararasılaşma, devletin kabulü ve desteğine bağlı	Küreselleşme devletin gücünü ve dünya siyasetini dönüştürmekte

Kaynak: Ekinci, 2019: 20-21.

Tablo 1'de radikaller, kuşkucular ve dönüşümcülerden oluşan küreselleşme yaklaşımlarının küreselleşme kavramına yönelik yenilik, temel özellik, hızlandıran etki, güçlü motif, tarihsel evrim vb. hususlara karşı görüşlerine yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde yaklaşımların, sahip oldukları görüşler doğrultusunda kavramları şekillendirdiği görülmektedir.

1.5. Küreselleşmenin Ölçülmesi

Geçmişten bugüne küreselleşmenin ölçülmesinde birçok farklı yöntem kullanılmış ve bu amaçla çeşitli endeksler geliştirilmiştir. Küreselleşmenin ölçüm yöntemleri geleneksel ölçüm yöntemleri ve küreselleşme endeksleri olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

1.5.1. Geleneksel Ölçüm Yöntemleri

Küreselleşme endeksleri geliştirilmeden önce küreselleşme düzeyini ölçmek amacıyla farklı araştırmacılar tarafından çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Geleneksel ölçüm yöntemleri olarak nitelendirilen bu yöntemlerle ortalama gümrük tarife oranları, ticari açıklık, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının miktarı, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının GSYH'ya oranı gibi tek bir değişkeni dikkate alınarak ölçüm yapılmaktaydı. Günümüzde tek değişkenli geleneksel yöntemler yerine çok sayıda değişkenin kullanıldığı endekslerle küreselleşme düzeyi ölçülmektedir.

1.5.2. Küreselleşme Endeksleri

Küreselleşme endeksleri yardımı ile birçok değişken kullanılarak genel küreselleşme düzeyi yanında küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve siyasi boyutları ölçülmektedir. Günümüze kadar küreselleşmenin ölçülmesine yönelik birçok küreselleşme endeksi geliştirilmiş olup ortak kabul görmüş standart bir ölçüm yöntemi bulunmamaktadır. Bu küreselleşme endeksleri arasında özellikle KOF küreselleşme endeksi gerek içerdiği değişken sayısı gerekse 1970'li yıllardan itibaren küreselleşme düzeyine ilişkin veri sunması bakımından öne çıkmaktadır.

1.5.2.1. KOF Küreselleşme Endeksi

İsviçreli Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü tarafından 1970 yılından beri yayımlanan KOF Küreselleşme Endeksi, Dreher tarafından geliştirilmiştir. Dreher, Sosyal, politik ve ekonomik alanlarda ölçümler yapmaya olanak tanıyan endeksler geliştirmiştir. Bu endeksler; Sosyal küreselleşme endeksi, politik küreselleşme endeksi, ekonomik küreselleşme endeksi ve bu endeksler doğrultusunda hesaplanan genel küreselleşme endeksidir (Dreher, 2006: 1092; İren, 2019: 26-27).

KOF küreselleşme endeksi yapısında yer alan sosyal, politik ve ekonomik küreselleşme endeksleri de kendi içlerinde birbirinden farklı değişkenleri barındırmaktadır. Bu değişkenlerin ölçüme etki eden ağırlıkları küreselleşme düzeyinin hesaplanmasına olanak sağlamaktadır.

Tablo 2'de KOF Küreselleşme Endeksinin yapısı, değişkenleri ve ağırlıklarına yer verilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere ekonomik, sosyal ve politik küreselleşme endekslerinin değişkenleri birbirinden farklılık gösterme olup ekonomik küreselleşme endeksi, ticari küreselleşme ve finansal küreselleşme olmak üzere iki alt başlığa ayrılırken sosyal küreselleşme endeksi, kişilerarası küreselleşme, bilgi akışı verileri ve küresel yakınlaşma verileri olmak üzere üç alt başlığa ayrılmaktadır. Politik küreselleşme endeksi içerisinde ise elçilik sayısı, uluslararası STK'lar ve BM barışı koruma misyonları değişkenleri yer almaktadır. Bu endeksler arasında en fazla değişkene sahip olan endeks sosyal küreselleşme endeksidir.

Tablo 2: KOF Küreselleşme Endeksi: Yapı, Değişkenler ve Ağırlıkları (2022)

Endeksler ve Endeks Değişkenleri		**Ağırlıkları**
1. Ekonomik Küreselleşme		
1.1. Ticari Küreselleşme	%50	
Mal ticareti	%38,1	%33,3
Hizmet ticareti	%42,6	
Ticari ortak çeşitliliği	%19,3	

Tablo 2: (Devamı)

Endeksler ve Endeks Değişkenleri		**Ağırlıkları**
1.2. Finansal Küreselleşme	%50	
Doğrudan yabancı yatırımlar	%26,3	
Uluslararası borç	%29,0	
Portfolyo yatırımı	%16,5	
Uluslararası rezervler	%0,8	
Uluslararası gelir ödemeleri	%27,5	
2. Sosyal Küreselleşme		
2.1. Kişilerarası Küreselleşme	%33,3	
Uluslararası telefon trafiği	%20,7	
Göç	%17,2	
Uluslararası öğrenciler	%18,7	
Transferler	%22,2	
Uluslararası Turizm	%21,2	
2.2. Bilgi Akışı Verileri	%33,3	%33,3
Yüksek teknoloji ihracatı	%29,1	
Kullanılan internet bant genişliği	%40,8	
Uluslararası patentler	%30,1	
2.3. Kültürel Yakınlaşma Verileri	%33,3	
Kültürel mal ticareti	%27,4	
IKEA mağazaları sayısı	%20,6	
McDonald’s restoranı sayısı	%24,4	
Kişisel hizmet ticareti	%24,6	
Uluslararası ticari markalar	%3,0	
3. Politik Küreselleşme		
Elçilik sayısı	%37,2	
Uluslararası STK’lar	%38,2	
BM barışı koruma misyonları	%24,6	

Kaynak: KOF, 2023a: 1

Endekslerin küreselleşme düzeyinin hesaplamasında yararlanılan değişkenler 1 ila 100 arasında ölçeklendirilip bir endekse dönüştürülmektedir. Bir değişkenin alabileceği en düşük değer 1 iken alabileceği en yüksek değer 100’dür (Dreher, 2003: 5). Endeks değerinin yükselmesi küreselleşme düzeyinin arttığını ifade etmektedir.

Küreselleşmenin etkilerini incelemek için kullanılan KOF küreselleşme endeksi hem bir bütün olarak hem de ayrı ayrı analiz yapmaya olanak sağlamasının yanı sıra elde edilen verilerin düzenli bir şekilde her yıl yayınlanması nedeniyle de diğer endekslere kıyasla araştırmacılar tarafından daha çok tercih edilmektedir (Altıner vd., 2018: 123; Potrafke, 2014: 3-4).

1.5.2.2. Diğer Küreselleşme Endeksleri

Küreselleşmenin ölçülmesi hususunda araştırmacılar birçok çalışma yürütmüş ve çeşitli endeksler geliştirmişlerdir. 2001 yılında geliştirilen A.T Kearney'nin Dış Politika Küreselleşme Endeksi (KFP) yapılan çalışmaların ilki olarak kabul edilmektedir. Bu alanda ortaya çıkan ikinci önemli endeks ise 2002 yılında geliştirilen KOF Küreselleşme Endeksi'dir. Sonraki çalışmalar sırasıyla; 2004 tarihli Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi (CSGR), 2008 tarihli Maastricht Küreselleşme Endeksi (MGI) ve 2010 tarihli Yeni Küreselleşme Endeksi (NGI)'dir (Martens ve Zywietz, 2006: 333-334; Dreher, 2006: 1091).

KFP Küreselleşme Endeksi, her yıl Foreing Policy dergisi ve A.T Kearney danışmanlık firması tarafından yayınlanmaktadır. Bu endeks ile küreselleşme ölçümü yapılırken dört grup altında bulunan toplam 14 değişkenden yararlanılmaktadır. Bu 14 değişken içerisinde ekonomik entegrasyon, doğrudan yabancı yatırım, ticaret ve sermaye akışlarının yanı sıra internet kullanımı, turizm ve uluslararası kuruluşlara üyelik, teknolojik bağlantı, politik katılım ve kişisel iletişim gibi değişkenler yer almaktadır (KFP, 2009: 1; Hayaloğlu vd., 2015: 122).

KFP küreselleşme endeksi ile benzer özellikler taşıyan ve bu endeks baz alınarak oluşturulan CSGR küreselleşme endeksi Küreselleşme ve Bölgeselleşme Çalışma Merkezi tarafından geliştirilmiştir. Söz konusu bu çalışma Warnick Üniversitesi'nde yürütülmektedir. Küreselleşmenin sosyal, politik ve ekonomik boyutlarını ölçen endeksin 16 adet değişkeni bulunmaktadır (Samimi vd., 2012: 29).

MGI Küreselleşme Endeksi, ilk olarak 2006 yılında Martens ve Zywietz tarafından oluşturulmuş ve 2008 yılında Martens ve Raza tarafından geliştirilmiştir. Teknolojik, ekonomik, ekolojik, sosyo-kültürel, politik boyutu ölçmeye yarayan MGI küreselleşme endeksi ile yalnızca 2000, 2008 ve 2012 yıllarına ilişkin hesaplamalar yapılmış ve ülkelerin küreselleşme düzeyleri karşılaştırılmıştır (Figge ve Martens, 2014: 877-878).

NGI Küreselleşme Endeksi ise 2010 yılında Vujakovic tarafından geliştirilmiştir. Ülkelerin sosyal, politik ve ekonomik düzeylerini ölçen NGI endeksi 21 değişkenden oluşmaktadır. İçerisine ticaret değişkeninin eklenmesi ile diğer küreselleşme endekslerinden farklılık göstermektedir. 1995-2005 dönemini kapsayan bu endeks, 70 ülkeyi içermektedir (Vujakovic, 2010: 5-6).

1.6. Dünyada Küreselleşmenin Boyutu

Yukarıda da incelendiği gibi dünyada küreselleşmenin boyutunu ölçmek amacıyla birçok ölçüm yöntemi kullanılmaktadır. Bu kapsamda farklı küreselleşme endeksleri geliştirilerek küreselleşmenin farklı boyutları ölçülmektedir. Küreselleşme endeksler arasında hesaplamanın

yapıldığı dönem ve kullanılan değişkenler yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Küreselleşme endekslerinden özellikle KOF küreselleşme endeksi daha çok değişken kullanılması, 1970 yılından bugüne kadar endeks değerlerinin yıllık olarak hesaplanması nedenleriyle araştırmacılar tarafından çoğunlukla tercih edilmektedir.

Tablo 3'te KOF küreselleşme endeksi dikkate alınarak çeşitli ülkelerin küreselleşme düzeyleri 2022 yılı için verilmiştir.

Tablo 3: KOF Küreselleşme Endeksine Göre Çeşitli Ülkelerin Küreselleşme Düzeyleri (2022)

Genel Küreselleşme			Ekonomik Küreselleşme		Sosyal Küreselleşme		Politik Küreselleşme	
Sıra No	Ülke Adı	Endeks Değeri	Ülke Adı	Endeks Değeri	Ülke Adı	Endeks Değeri	Ülke Adı	Endeks Değeri
1	İsviçre	90,61	Singapur (1)	94,37	Lüksemburg (1)	90,18	İtalya (1)	97,81
2	Hollanda	90,48	Hollanda (2)	89,57	Hong Kong (2)	90,18	Fransa (2)	97,81
3	Belçika	90,08	Belçika (3)	88,87	Monako (3)	90,12	Almanya (3)	97,60
4	İsveç	89,20	İrlanda (4)	87,98	İsviçre (4)	90,05	İngiltere (4)	97,01
5	İngiltere	88,58	Birleşik Arap Emirlikleri (5)	86,77	Makao (5)	89,85	İspanya (5)	96,98
6	Almanya	88,44	İsviçre (6)	86,46	Kanada (6)	89,56	İsveç (6)	96,22
7	Avusturya	88,36	İsveç (14)	83,62	İngiltere (8)	88,67	Belçika (7)	96,02
8	Danimarka	87,86	Finlandiya (14)	82,43	Norveç (9)	88,61	İsviçre (9)	95,33
9	Finlandiya	87,22	İngiltere (23)	80,07	İsveç (12)	87,74	Hollanda (10)	94,56
10	Fransa	86,94	Almanya (24)	80,06	Almanya (13)	88,64	Finlandiya (12)	93,02
16	Norveç	84,75	Fransa (28)	77,07	Hollanda (15)	87,32	**Türkiye (13)**	**92,72**
18	Kanada	83,72	Norveç (31)	76,52	Finlandiya (19)	86,18	ABD (16)	92,27
22	İtalya	82,56	Kanada (44)	70,53	Fransa (20)	85,94	Kanada (20)	91,26
24	ABD	81,32	İtalya (50)	69,79	Belçika (22)	85,38	Çin (25)	90,34
52	**Türkiye**	**70,54**	ABD (56)	66,82	ABD (24)	84,86	Norveç (28)	89,10
77	Çin	64,97	**Türkiye (107)**	**53,92**	İtalya (44)	80,09	Nijerya (42)	84,26
95	Senegal	60,88	Senegal (126)	48,02	**Türkiye (106)**	**64,99**	Senegal (46)	82,36
114	Nijerya	54,87	Sudan (133)	46,37	Çin (128)	58,78	Yemen (110)	63,97
150	Yemen	49,20	Çin (137)	45,79	Senegal (145)	51,77	Sudan (122)	56,39
161	Sudan	46,52	Yemen (138)	45,72	Nijerya (183)	39,57	Çad (126)	58,82
188	Çad	40,38	Nijerya (157)	40,77	Sudan (193)	33,81	Afganistan (154)	45,69
194	Afganistan	37,61	Çad (188)	29,20	Çad (198)	30,14	Eritre (178)	28,55
196	Eritre	30,97	Nepal (192)	26,07	Somali (201)	27,75	Kiribati (189)	14,98

Kaynak: KOF, 2023b: 1

Tablo 3 genel küreselleşme endeksi açısından incelendiğinde küreselleşme düzeyi en yüksek ilk 10 ülkenin Avrupa kıtasında yer aldığı görülmektedir. Küreselleşme düzeyi en yüksek olan ülke 90,61 puanla İsviçre olurken, İsviçre'yi sırasıyla Hollanda (90,48), Belçika (90,08), İsveç (89,20) ve İngiltere (88.58) takip etmektedir. Genel küreselleşme endeksine göre ABD (81,32) 24. sırada, Türkiye (70,54) 52. sırada, Çin (64,97) ise 77. sıradadır. Ayrıca tablo 3 incelendiğinde küreselleşme düzeyi en düşük olan ülkelerin çoğunlukla düşük gelirli ülkelerden oluştuğu dikkati çekmektedir. Bu kapsamda küreselleşme düzeyi en düşük olan ülke Eritre (30,97) olurken, bu ülkeyi sırasıyla Afganistan (37,61), Çad (40,38), Sudan (46,52) ve Yemen (49,20) takip etmektedir.

Ülkelerin ekonomik küreselleşme düzeyleri incelendiğinde birinci sırada 94,37 puanla Singapur yer aldığı görülmektedir. Singapur'u sırasıyla Hollanda (89,57) ve Belçika (88,87) takip etmektedir. Ekonomik küreselleşme endeksine göre ABD (66,82) 56. sırada, Türkiye (53,92) 107. sırada, Çin (45,79) 137. sıradadır. Ekonomik açıdan küreselleşme düzeyi en düşük olan ülke ise Nepal (26,07) olurken, bu ülkeyi sırasıyla Çad (29,20), Nijerya (40,77) ve Yemen (45,72) takip etmektedir.

Ülkelerin sosyal küreselleşme düzeylerine bakıldığında ilk sırada 90,18 puanla Lüksemburg yer alırken bu ülkeyi sırasıyla Hong Kong (90,18) ve Monako'nun (90,12) takip ettiği görülmektedir. Sosyal küreselleşme endeksine göre ABD (84,86) 24. sırada, Türkiye (64,99) 106. sırada, Çin (58,78) 128. sırada yer almaktadır. Sosyal küreselleşme düzeyi en düşük olan ülke Somali (27,75) olurken, bu ülkeyi sırasıyla Çad (30,14), Sudan (33,81), Nijerya (39,57) ve Senegal (51,77) takip etmektedir.

Son olarak ülkelerin politik küreselleşme düzeyleri incelendiğinde ilk sırada 97,81 puanla İtalya'nın yer aldığı görülmektedir. İtalya'yı sırasıyla Fransa (97,81) ve Almanya (97,60) takip etmektedir. Diğer küreselleşme endekslerine nazaran politik küreselleşme endeksinde Türkiye (92,72) üst sıralarda yer almakta olup, 13. sıradadır. Politik küreselleşme endeksinde üst sıralarda yer almasının nedeni Türkiye'nin çoğu ülkede dış temsilciliklerinin bulunması, birçok uluslararası anlaşmaya taraf olması ve küresel kuruluşların büyük bir bölümüne üye olmasıdır. Politik küreselleşme düzeyi en düşük olan ülke ise Kiribati (14,98) olurken, bu ülkeyi sırasıyla Eritre (28,55), Afganistan (45,69), Çad (58,82) ve Sudan (59,39) takip etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GELİR DAĞILIMI ADALETİ, KAVRAMSAL BOYUTU VE ÖLÇÜLMESİ

2.1. Gelir Dağılımı Kavramı

Gelir dağılımı kavramını açıklamadan önce üretim kavramına değinmek gerekmektedir. Üretim, insan emeğinin çeşitli araçlar yardımıyla doğaya ve doğal kaynaklara aktarılması sonucunda insanların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayacak yeni ürün ve ürünler elde etmeyi amaçlayan bir faaliyettir (Boratav, 1980: 7). Bu faaliyetin gerçekleştirilebilmesi için doğal kaynaklar, emek ve sermaye faktörlerinin her birine ihtiyaç duyulmaktadır. Buna bağlı olarak üretim, bu faktörlerin bir araya toplanarak mal ve hizmetlere dönüştürülmesi olarak tanımlanabilir. Bu faktörlerin mal ve hizmetlere dönüştürülmesi sonucunda sırasıyla rant, ücret ve faiz gelirleri ortaya çıkmaktadır. Üretimi organize etmek için bu faktörleri birleştiren bir diğer faktör ise girişimcidir (Taşdemir, 2022: 5). Bu faktörlerin gelirinin üretim süreci öncesinde belirlenmesine karşılık, girişimcinin geliri olan kâr ise süreç sonrasında belirlenmektedir.

Gelir, belirli bir süre zarfında firma veya kişilerin sahip oldukları üretim faktörlerini kullanmaları ile bir ürün ortaya çıkması ve bunun sonucunda elde edilen değerlerin toplamı olarak ifade edilmektedir (Kepenek, 2012: 451). Buna ek olarak milli gelir, bir yıl boyunca ekonomik anlamda ortaya koyulan nihai mal ve hizmetlerin ulusal paraya karşılık gelen kısmını ifade etmektedir (Uçar, 2019: 4). Milli gelir, özel hane halkının sahip olduğu gelirin yanında yerel sektörlerin bazı gelir ve gider bileşenlerini içeren bir kavram olarak da tanımlanmaktadır (Jestl ve List, 2022: 5). Bu tanımlamalar doğrultusunda gelir dağılımı, bir ülkenin belirli bir döneminde ortaya koyulan milli gelirin üretim faktörleri, bireyler ve toplumsal gruplar arasındaki dağılımı olarak açıklanabilir (Ergun, 2013: 10).

Üretim faktörlerinin, bireylerin ve toplumsal grupların milli gelirden aldıkları pay oldukça önemlidir. Bu durum bir ülkenin gelişmişlik ve refah düzeyini ölçmek için de çeşitli ipuçları sağlayan önemli bir göstergedir. Gelir dağılımı, sosyal sınıflar arasındaki gelir farklılıklarını, bu farklılıkların değişimini ve hangi doğrultuda gerçekleştiklerini ve bunların servet, ekonomik büyüme ve sermaye birikimi üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır (Ekinci, 2019: 30).

Gelir dağılımı kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için gelir dağılımı türlerinin, gelir dağılımını etkileyen faktörlerin ve ölçüm yöntemlerinin ayrı ayrı ele alınması ve bu doğrultuda dünyada gelir dağılımı adaletinin boyutlarının incelenmesi faydalı olacaktır.

2.2. Gelir Dağılımı Türleri

Bir ekonomide elde edilen toplam gelirin, toplum tarafından paylaşımına göre farklı gelir dağılımı türlerinden bahsedilebilmektedir. Bu çerçevede, başlıca gelir dağılımı türleri; fonksiyonel gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı ve sektörel gelir dağılımıdır. Öte yandan, gelirin ilk defa ortaya çıkmasına veya yeniden dağıtılmasına göre de farklı bir gelir dağılımı tasnifinden bahsetmek mümkündür. Bu çerçevede de literatürde birincil gelir dağılımı ve ikincil gelir dağılımı şeklinde bir sınıflandırmaya gidildiği görülmektedir.

2.2.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı "işlevsel gelir dağılımı" olarak da adlandırılmaktadır. Milli gelirin, doğal kaynaklar, girişimci, sermaye ve emekten oluşan üretim faktörleri arasında pay edilişini göstermektedir. Üretim faktörleri arasında milli gelirden alınan payların tanımlamaları birbirinden farklılık göstermekte olup bu tanımlar doğal kaynaklar için rant, girişimci için kâr, sermaye için faiz ve son olarak emek için ücret şeklinde ifade edilmektedir (Dinler, 2010: 296). Fonksiyonel gelir dağılımında gelirin miktarından ziyade nasıl kazanıldığı önemlidir.

Fonksiyonel gelir dağılımı, milli gelirin sosyal gruplar arası dağılımını gösteren iyi bir ölçüttür. Bununla birlikte sosyal grupların milli gelirden aldıkları paylar fonksiyonel gelir dağılımında ana hatlarıyla gösterildiği için fonksiyonel gelir dağılımı, sosyal gruplar arası dağılımı ölçme hususunda yetersiz kalmaktadır.

2.2.2. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, "kişisel bölüşüm" ve "bireysel gelir dağılımı" olarak da adlandırılmaktadır. Bu dağılım türü milli gelirin toplumu oluşturan bireyler, aileler ve gruplar arasında ne şekilde pay edildiğini göstermektedir (Kaya, vd., 2020: 139). Bireylerin gelirini, elde etmiş oldukları ekonomik kaynakların miktarı ve bu kaynakların fiyatı oluşturmaktadır. Bu gelir dağılımı türü kapsamında incelenen bireyler eş zamanlı olarak rant, faiz, kâr ve ücret sahibi de olabilmektedirler. Bundan dolayı da üretim faktörlerinden elde edilen gelir ile bireylerin sahip olduğu gelirin birbiri ile yakından ilişkisi bulunmaktadır (Dinler, 2010: 296; Türk, 1992: 292).

Kişisel gelir dağılımında bireylerin sosyal sınıf farklılıkları ve ekonomik faaliyetleri göz ardı edilmekte ve bireylerin her biri eşit kabul edilmektedir. Yani belli bir dönemde elde edilen gelirin ne

şekilde elde edildiği değil ne kadar elde edildiği dikkate alınmaktadır (Yiğenoğlu, 2015: 9). Bu sayede söz konusu tüketici gruplar arasında yaşanan eşitsizlikleri de tespit etmek mümkün hale gelmektedir.

Kişisel gelir dağılımı incelenirken birim olarak tüketici grupların mı yoksa bireyin mi kabul edileceği önemli bir hususdur. Bu hususta ağırlıklı olarak tüketici grupları esas alınmaktadır. Bir diğer önemli husus ise kişisel gelir dağılımı incelenirken milli gelirden pay almayanların yani işsizlerin uygulanacak olan yöntemde gösterilmesidir. Bundan dolayı bu alanda yapılan çalışmalarda esas alınan birim aile (hanehalkı) olarak kabul edilmektedir (Türk, 1992: 294).

2.2.3. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı, elde edilen milli gelirin ülke içerisinde yer alan bölgeler arasındaki dağılımını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra dağılım yapılan bölgelerin gelişmişlik düzeylerinin ve bu düzey doğrultusunda doğacak olan farklılıkların da incelenebilmesine olanak sağlar (Uçar, 2019: 5).

Bir ülke içerisinde var olan bölgelerin gelişmişlik düzeyleri aynı olmamakla birlikte bazı bölgeler toplam gelirden daha fazla pay elde ederken bazı bölgelerde bu miktar düşüktür. Dolayısıyla fazla pay alan bölgeler gelişirken diğer bölgeler az gelişmiş bölge statüsünde yer almaktadır.

Bölgelerin gelişmişlik düzeylerinden kaynaklı oluşan farklılıklar bölgesel eşitsizlikleri beraberinde getirmektedir. Bölgesel eşitsizlikler, sanayi, hizmet ve tarımdan oluşan üretim sektörleri arasındaki farklılıkları ortaya koyduğu gibi eğitim, sağlık ve ulaştırma alanlarında da etkisini göstermektedir. Sanayileşmenin belirli bir bölgede yoğunlaşması da gelir dağılımını etkilemektedir. Sanayileşmemiş bölgelerde istihdam olanaklarının kısıtlı olması o bölgede yaşayan insanların sanayileşmiş bölgelere göç etmelerine neden olmakta ve böylelikle sanayileşen bölgelerde nüfus yoğunluğu yaşanmaktadır. Söz konusu yoğunlaşma da beraberinde bölgesel eşitsizlikleri getirmektedir (Karacan, 2017: 46-47).

2.2.4. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, sanayi, hizmet ve tarımdan oluşan üretim sektörlerinin milli gelirden aldıkları payı göstermektedir. Bu dağılım neticesinde hangi sektörün dağılımdan daha fazla pay aldığı da incelenebilmektedir (Chang vd., 2020: 2). Özel ve kamu sektörü arasında milli gelirin nasıl pay edildiğini de içeren sektörel gelir dağılımı, devletin sektörler üzerindeki hâkimiyetini de göstermektedir (Yiğenoğlu, 2015: 11).

Sektörel gelir dağılımı, bir ülkenin gelişmişlik seviyesini anlama hususunda da oldukça önemli bir yere sahiptir. Milli gelirden sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinin aldıkları paylar ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında ipuçları vermektedir. Gelişmiş ülkelerde hizmet ve sanayi sektörü, tarım sektörüne kıyasla milli gelirden daha fazla pay alırken az gelişmiş ülkelerde bu pay tarım sektöründe daha fazladır (Işık, 2006: 123).

2.2.5. Birincil ve İkincil Dağılımı

Gelirin ilk defa ortaya çıkmasıyla birlikte oluşan gelir dağılımına birincil gelir dağılımı, gelirin yeniden dağıtılması sonucunda ortaya çıkan gelir dağılımına ise ikincil gelir dağılımı ya da gelirin yeniden dağılımı denilmektedir.

Gelirin yeniden dağılımı, gelirin elde edilişi ile kullanımı arasında geçen sürede gelirin çeşitli gruplar ve tabakalar arasında yeniden pay edilişi ile ilgili konuları kapsamaktadır. Bu dağılım türü gelirin ikincil dağılımı olarak da ifade edilmekte ve bu dağılım türünde özellikle sosyal güvenlik kurumları ile devlet etkin rol oynamaktadır (Ersezer, 2006: 256).

Gelirin ilk dağılımı sonrasında yaşanan adaletsizliğin önüne geçebilmek adına devletin birtakım politikalar ile duruma müdahale etmesi gerekebilir. Böyle bir durumda ikincil gelir dağılımına başvurulmaktadır. Devlet ortaya çıkan adaletsizliğe uygulayacak olduğu vergi politikalarıyla müdahale ederek düşük gelir grubundaki bireylerden daha düşük oranda vergi alınmasını sağlayabilir. Bunun yanı sıra asgari ücret seviyesini bireylerin yaşamlarını sürdürebileceği düzeye çekerek, temel gıda maddelerinin fiyatlarına müdahale ederek ve servetin az sayıda kişide toplanmasının önüne geçebilecek yasal düzenlemeler yaparak da gelirin daha adil bir şekilde dağılmasına katkıda bulunulabilir (Aydın, 2013: 8-9; Karacan, 2017: 51). Bu uygulamalardaki ortak amaç elde edilen gelirin daha adil bir şekilde dağıtılarak yoksul kesimin desteklenmesine olanak sağlamaktır.

2.3. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler

Bu kısımda birincil gelir dağılımını etkileyen faktörler ve bu faktörlerin gelir dağılımına etkileri ele alınmıştır.

2.3.1. Yapısal Faktörler

Gelir dağılımını etkileyen yapısal faktörler kendi içinde farklı gruplara ayrılmaktadır. Bu gruplar; üretim faktörlerinin dağılımı, ekonomik konjonktür ve kayıt dışı ekonomi şeklinde sıralanabilir.

2.3.1.1. Üretim Faktörlerinin Dağılımı

Ekonomik yaşamda emek dağılımı, servet dağılımı ve faktör fiyatları farklılık göstermektedir. Emek homojen olmadığı için vasıf farklılıkları beraberinde ücret farklılıklarını getirmektedir. Servet dağılımındaki adaletsizlik servetten elde edilen gelirin de adaletsiz dağılımına neden olmaktadır. Ayrıca üretim faktörlerinin getirileri (ücret, faiz, rant ve kâr) arasında önemli eşitsizlikler bulunmaktadır. İşte bütün bu eşitsizlikler gelir dağılımının da adaletsiz olmasına neden olmaktadır.

Üretim sonrasında elde edilen gelir, üretim faktörleri arasında dağıtılmaktadır. Ücret, rant, kâr ve faizden oluşan üretim faktörleri, girişimcinin, doğal kaynakların, emeğin ve sermayenin üretim sürecine katılması ve bu katılım sonucunda ortaya çıkan gelirin payını göstermektedir (Öztürk, 2012: 427).

Sanayi Devrimi sonrası sermaye sahiplerinde toplanan üretim faktörleri, işçi sınıfının milli gelirden elde ettiği payın düşmesine yol açmıştır (İren, 2019: 50). Milli gelirin üretim faktörleri arasında dağılımında yaşanan dalgalanma sonucunda da gelir dağılımı adaletsizliği artmıştır. Üretim faktörlerinin üretime katılma karşılığında elde ettikleri getiriler arasındaki farklılıklar doğal olarak gelir dağılımı adaletsizliğinin temel nedenlerinden birisidir.

Servet dağılımı ile gelir dağılımı birbirleri ile bağlantılı olan kavramlardır. Bir bireyin gelirinde meydana gelen artış, tasarruflarını çoğaltmakta ve servet oluşumuna katkı sağlamaktadır. Oluşan servet de yeni gelirlerin önünü açmaktadır (İren, 2019: 50). Dolayısıyla gelir düzeyi serveti, servet de gelir düzeyini etkilemektedir.

Servet ve gelirin dağılımı, özellikle sermayenin birikimine dayalı olarak, doğal olarak eşitsizlik eğilimine sahiptir. Sermaye getirisi, ekonomik büyümenin genel gelir artış hızından daha hızlı büyüdüğünde, toplumlar daha fazla ekonomik eşitsizlikle karşı karşıya kalabilirler (Piketty, 2014: 626).

Servet ve gelir dağılımı adaletsizliği, toplumlar arasında büyüyen bir sorun haline gelmektedir. Veriler, gelir ve servetin büyük ölçüde zenginler arasında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu eşitsizlik, ekonomik ve toplumsal sorunlara yol açabilmektedir. Eşitsizlik, sosyal hareketsizlik, eğitim fırsatlarına erişim eksikliği ve ekonomik güç dengesizlikleri gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Eşitsizlik sadece ekonomik adaletsizlikle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumsal huzursuzluğa ve siyasi istikrarsızlığa da neden olabilmektedir (Bülbül ve Şenkal, 2023: 2143).

Ücret farklılıkları, adaletsiz gelir dağılımına yol açan önemli faktörlerden biridir. Bağımlı çalışan kişilerin çoğunlukla tek ve en önemli gelir kaynağı ücret geliridir. Bundan dolayı çalışan ücretlerindeki farklılıklar gelir dağılımındaki adaletsizliğin öncelikli nedenleri arasında yer

almaktadır. Söz konusu farklılıklar; çalışanın eğitim durumuna, tecrübesine, işin niteliğine, işin tehlike düzeyine, sürekliliğine vb. unsurlara bağlı olarak değişim göstermektedir (Parasız, 2000: 183-189). Bunun yanı sıra çalışanın sendikalı olup olmama durumu da ücret farklılıklarında belirleyici bir unsurdur. Özellikle son dönemde küreselleşmenin de etkisiyle teknolojinin gelişmesi ve çalışma hayatına entegre edilmesi vasıflı çalışanlara duyulan talebi arttırmıştır. Bunun sonucunda da vasıf düzeyine bağlı olarak ücretler arası makas daha da açılmıştır (Yüksel Arabacı, 2019: 179).

2.3.1.2. Ekonomik Konjonktür

Geçmişten günümüze toplumsal grupların ekonomik alanda yürütmüş oldukları faaliyetler incelendiğinde söz konusu faaliyetlerin farklı düzeylerde gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Bu farklılaşmanın birçok sebebi bulunmaktadır; salgın hastalıklar, doğal afetler ve savaşlar bunlardan bazılarıdır. Farklılıkların beraberinde getirdiği ekonomik dalgalanmalar kendini ilk olarak sanayileşen ülkelerde göstermiştir. Sonraki dönemlerde ise etkisi tüm toplumlarda hissedilmiştir (Unay, 2001: 2).

Toplumlar her ne kadar ellerinde bulundurdukları kaynaklarla ekonomik anlamda maksimum refah düzeyine ulaşmayı hedefleseler de ekonomilerde yaşanan çeşitli dalgalanmalar bu durumun gerçekleşmesini engellemektedir. Söz konusu bu dalgalanmalar ve ekonomik açıdan içinde bulunulan durum ekonomik konjonktürü tanımlamaktadır (Söyleyenoğlu, 2019: 35). Kısacası ekonomik konjonktür, bir ülkenin ekonomik durumunun inişli, çıkışlı ve dalgalı hareketlerinin tamamını ifade etmektedir.

Ekonominin daralma dönemlerinde üretimin azalması işsizlik sorununu beraberinde getirmektedir. Çalışma çağındaki bireylerin işsiz kalarak gelir elde edememeleri gelirin adaletsiz dağılımına yol açmaktadır. İşsizlik sonucu yatırımların azalması, üretim-tüketim dengesindeki bozulmalar mevcut yoksulluğu arttırmakta ve gelir dağılımı adaletsizliğini derinleştirmektedir.

Ekonomiyi etkileyen önemli unsurlardan biri de enflasyondur. Enflasyon, yatırım, ücret, fiyat ve tüketim gibi ekonomik kararların belirlenmesinde rol oynamaktadır. Doğrudan veya dolaylı şekilde ekonomiyi etkileyen enflasyonun yükselmesi ve bu durumun bireyler tarafından fark edilmesi halinde söz konusu durum ekonomide birtakım etkileri beraberinde getirmektedir (Supryadı ve Kausar, 2016: 205). Gelir dağılımı üzerinde enflasyonun çift yönlü etkisi bulunmaktadır. Bireyler yüksek enflasyon karşısında finansal yatırıma yönelmekte ve böylelikle paranın değer kaybetmesinin önüne geçebilmektedirler. Ancak düşük gelirli bireyler ellerinde yatırım yapabilecek bütçeleri olmamasından dolayı yüksek enflasyondan daha çok etkilenmektedir. Enflasyon bireylerin reel gelir ve satın alma güçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Düşük gelirli bireylerin bu durum karşısında önlem alabilecek güce sahip olmaması gelir dağılımı adaletsizliğini derinleştirmektedir (Oktay, 2019: 12).

2.3.1.3. Kayıtdışı Ekonomi

Bir ekonomide kayıt dışılığın fazla olması gelir dağılımının ölçülmesinde birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Kayıt dışı ekonomide bireylerin gelirlerinde belirsizlikler yaşanmaktadır. Bu durum da gelir dağılımının ölçümünde hatalara ve yanlış yorumlamalara yol açmaktadır (Yiğenoğlu: 2015: 19).

Kayıt dışı ekonominin nedenleri gelir dağılımı bakımından incelenirken, bir ülkenin düşük gelirli nüfusunun genişliği, milli gelirin bireyler arasında adil dağılımı, orta gelir grubunda yer alan üyelerinin görece azlığı gibi faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekir (Sertkaya, 2022: 16).

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, bir ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişebilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde alt ve üst sınıfların varlığı yoğun iken orta gelir grubu küçüktür. Bu durum gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı ekonomiyi daha yaygın hale getirmektedir. Mevcut yapısal ve ekonomik istikrarsızlık, gelir dağılımının büyük ölçüde adaletsiz olduğunu göstermektedir. Bu durum ağırlıklı olarak küçük şirketlerde gözlenmektedir. Küçük şirketlerin daha büyük şirketlerle rekabet edebilirliğini sağlama isteği, düşük gelir seviyeleri ile denetim ve belgelendirme rejimlerinin vergiden kaçınmaya imkân vermesi bu şirketlerin kayıt dışı ekonomiye yönelimini tetiklemektedir (Kıldiş, 2000: 12).

Milli gelirden alınan payın düşük olması ve yoksulluk gibi unsurlar, mevcut yaşam koşullarını daha iyi bir seviyeye taşımak isteyen bireyleri kayıt dışı çalışmaya itmektedir. Bununla birlikte, milli gelirden aldığı pay yüksek olan gruplar da vergi yükünü hafifletmek için kayıt dışılığa yönelebilmektedir (Akgül Yılmaz, 2006: 107).

Özellikle teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin yaygınlaşmasından sonra işgücü piyasasında vasıflı çalışanlara duyulan ihtiyaç artmıştır. İşsizlik ile karşı karşıya kalan vasıfsız ve yarı vasıflı çalışanlar, geçimlerini sağlayabilmek için güvencesi olmayan ve daha düşük ücretlere çalışmayı kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bunun sonucunda da kayıt dışı ekonomi sorunu ortaya çıkmıştır.

Kayıt dışı ekonomi aynı sektörde kayıt içi ve kayıt dışı kesimde faaliyet gösteren kuruluşlar arasında rekabet yapısını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kayıt dışı çalışanlar ile kayıt içi çalışanlar arasında da vergilendirmeden dolayı ücret farklılıkları oluşmaktadır. Sonuçta kayıt dışı ekonomide gelir dağılımı, kuralları ve kanunları uygulayanların aleyhine bozulmaktadır.

2.3.2. Küreselleşme

Küreselleşme sürecinde sermaye kontrollerinin azalması, Türkiye gibi gelişmekte olan birçok ülkede krizler yaşanmasına neden olmuştur. Krizden çıkmaya çalışan gelişmekte olan ülkeler, IMF ile anlaşma yoluna gitmişlerdir. Bu anlaşmalar kapsamında baskı altına alınan ücretler gelir dağılımı adaletsizliğini derinleştirmiştir (Şenkal, 2005: 393). Ayrıca küreselleşme süreci ile birlikte uluslararası işgücü hareketlerinin artması kalifiye işgücüne daha yüksek ücret alabilecekleri ülkelere göç etme imkânı sağlamıştır. Böylece ülke içinde çalışanlarla yurtdışında çalışanlar arasında ücret farklılıkları ortaya çıkmış, bu durum mevcut gelir dağılımı adaletsizliğini daha da artırmıştır.

Özellikle 1990'lı yıllarda küreselleşme süreci önemli ölçüde ivme kazanmıştır. Bu süreç ile birlikte uluslararası arenada teknoloji transferleri hız kazanmış, sermaye odaklı üretim norm haline gelmiş ve bu yönde üretim anlayışı yaygınlaşmıştır (Altay, 2007: 58). Küreselleşmenin yaygınlaşması ile piyasanın çalışana yönelik beklentileri değişime uğramıştır. Bu durum nitelikli çalışanlar için bir fırsat doğururken koşullara uyum sağlayamayan, teknolojik gelişmeleri takip edemeyen, vasıf düzeyi düşük bireyler işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucunda da gelir dağılımında adaletsizlikler artmıştır.

Küresel anlamda gelir dağılımı değerlendirildiğinde gerekli tedbirler ve iyileştirici önlemler yeterince alınmadığı için dışa açıklık ve piyasa entegrasyonu gibi süreçlerde halkın ve siyasi çevrelerin müdahalesi önünde engeller oluşmakta ve bu durum da küresel ölçekte büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Buna ilaveten gelir dağılımında yaşanan adaletsizliğin fazla olması yatırım ve büyüme için gerekli olan ekonomik ve siyasi kurumların oluşabilmesi önünde de engel teşkil etmektedir. Ayrıca gelir dağılımı adaletsizliğinden kaynaklı kişilerin birbirlerine yabancılaşmasının da sosyal ve siyasi anlamda istikrarsızlığa neden olması ile küresel büyüme olumsuz etkilenmektedir (Derviş, 2015: 6).

2.3.3. Teknolojik Gelişmeler

Teknolojik gelişmeler işgücü piyasasında birtakım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Teknolojinin işgücüne entegre edilmesiyle birlikte insan emeğine duyulan ihtiyaç azalmış ve vasıflı çalışana duyulan talep artmıştır. Vasıflı çalışanlar piyasada kendilerine yer bulabilirken vasıfsız çalışanlar işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmışlardır. Teknolojik gelişme ile birlikte vasıflı işgücü talebi dolayısıyla ücretleri artarken, vasıfsız işgücüne olan talep azalmıştır. Dolayısıyla teknolojik gelişme sonucunda vasıflı işgücü ücretleri artarken vasıfsız işgücü ücretleri düşük düzeyde kalmıştır. Gerek vasıf farkından kaynaklanan ücret farklılıkları gerekse teknolojik gelişmeyle birlikte bazı çalışanların işsiz kalması gelir dağılımı adaletsizliğinin daha da artmasına yol açmaktadır.

Teknolojinin gelişimi ile üretimde otomasyon süreci başlamıştır. Bu süreçte emeğe duyulan ihtiyaç azalmıştır. Bu doğrultuda istihdam düzeyinde düşme meydana gelirken teknolojik işsizlik kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram günümüzde yaşanan işsizliğin de önemli bir kısmını açıklamaktadır (Orhan ve Savuk, 2014: 15).

2.3.4. Sosyal Norm ve Düzenlemeler

Gelir dağılımı adaletsizliğini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen birçok sosyal norm ve düzenleme olmakla birlikte bu norm ve düzenlemeler geleneklere, ülkelere ve bölgelere göre değişim göstermektedir. Gelir dağılımı adaletini etkileyen sosyal norm ve düzenlemelere miras, evlilik, iş sözleşmeleri ve kira sözleşmeleri örnek olarak verilebilir.

Geleneksel toplumlarda gelecek nesillere aktarılan servet ve beşerî sermaye, gelir dağılımında adaletsizliğin önemli unsurlarından birisidir. Servet ve beşerî sermayeye ek olarak gelecek nesillere aktarılan itibar, soyadı, ailenin toplumdaki yeri, aile bağları/bağlantıları ve şöhret mirasçıya sosyal sermaye sağlamaktadır. Sosyal sermaye bakımından avantajlı olanlar gelir düzeyi daha yüksek olan bireylerden oluşmaktadır (Bayramiç, 2006: 35-36).

Evliliğin gelir dağılımı adaletine yansıması ülkelerin geleneklerine göre birbirinden farklılık göstermektedir. Evlenme yaşı, evlenilen kişi, evliliğin maliyeti, çeyiz ve hediyelerin değeri gelenekler doğrultusunda değişiklik gösteren unsurlardan birkaçıdır. Gelir düzeyi yüksek bireylerin kendi gelir düzeylerinde insanlarla evlenmeleri veya düşük gelirlilerin düşük gelirli bireylerle evlenmeleri gelir dağılımı adaletsizliğinin yıllarca devam edebilmesine neden olmaktadır.

Geleneksel toplumlarda toprak mülkiyetinin belli bir kesimde toplanması ve geri kalan kesimin toprağı ekebilmek için kiralamak zorunda kalması sosyal norm ve düzenlemelere örnek olarak verilebilir. Bu örnekte devlet kontrolü bulunmadığı için toprak sahibi ve kiralayan arasındaki sözleşme gelenekler doğrultusunda yapılmaktadır (Tanzi, 1998: 7). Yarıcılık sistemi de bu duruma örmek olarak verilebilir. Bu sistemde elde edilen ürünler toprak sahibi ve kiracı arasında yarı yarıya paylaşılmaktadır. Bu paylaşımda bir hukuki düzenleme ve belirlenmiş bir kira miktarı söz konusu değildir. Paylaşım gelenekler çerçevesinde yapılmaktadır (Yüksel Arabacı, 2019: 180). Tüm bu etkenler de gelir dağılımı adaletini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

2.4. Gelir Dağılımının Ölçülmesi

Gelir dağılımının ölçülebilmesi için çeşitli ölçüm yöntemleri geliştirilmiştir. Bu ölçüm yöntemlerinden en yaygın kullanılanlar; yüzde paylar analizi, P80/P20 oranı, Lorenz eğrisi, Gini katsayısı, Atkinson endeksi ve Theil endeksidir. Gelir dağılımının ölçülmesi sonucunda ülkelerdeki gelir dağılımı adaletsizliklerinin düzeyi tespit edilebilmektedir. Böylece elde edilen sonuçlar politika

yapıcılarının gelir dağılımı adaletini sağlamaya yönelik uygulayacakları politikalar için belirleyici olmaktadır.

2.4.1. Yüzde Paylar Analizi

Yüzde paylar analizinde ilk olarak hanehalkı gelirleri büyüklükleri doğrultusunda sıralanır. Sıralandıktan sonra hanehalkı gelirleri genellikle %20'lik beş eş dilime ayrılır. Her bir dilimdeki gelir grubunun toplam gelirden aldıkları pay yüzde paylar analizi ile karşılaştırmalı bir şekilde incelenebilir (Uçar, 2019: 11).

Yüzde paylar analizinde hanehalkı gelirleri %20'lik dilimlere ayrılabildiği gibi %10, %5 ve %1'lik dilimlere de ayrılabilir. Seçilen yüzde pay doğrultusunda gelir gruplarının sayısı birbirinden farklılık göstermektedir. Örneğin; seçilen yüzde pay %10 ise hanehalkları on ayrı gruba ayrılır. Grupların toplam nüfustan ve gelirden aldıkları payların eşit olması gelirin eşit dağıldığının göstergesidir (DPT, 2001: 7). Ancak gelirin eşit dağılması gelir dağılımı adaletinin sağlandığı anlamına gelmez. Örneğin farklı niteliklere sahip çalışanların aynı miktarda ücret alması, ücret eşitliğini sağlamakla birlikte adaletli bir uygulama değildir.

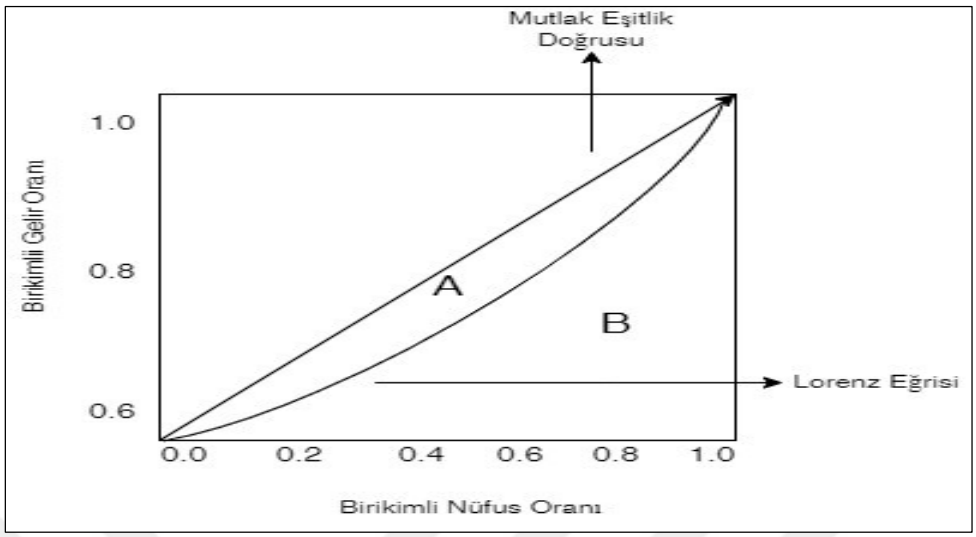
2.4.2. P80/20 Oranı

P80/P20 oranı, yüzde paylar göstergesi olarak da ifade edilmektedir. %20'lik nüfus dilimlerine göre yüzde paylar analizi yapıldıktan sonra 5. %20'lik nüfus diliminin (En yüksek gelirli nüfus dilimi) gelir payı yüzdesi, 1. %20'lik nüfus diliminin (En düşük gelirli nüfus dilimi) gelir payı yüzdesine bölünerek bulunmaktadır. Elde edilen sonuç en yüksek gelirli nüfus diliminin gelir payı yüzdesi ile en düşük gelirli nüfus diliminin gelir payı yüzdesi arasında kaç katlık bir fark olduğunu göstermektedir.

2.4.3. Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi, 1905 yılında Max Otto Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Toplam gelir ile toplam nüfus arasındaki ilişkiyi grafiksel olarak ifade etmede kullanılan Lorenz Eğrisi, milli gelirin nüfusun yüzde kaçına ne şekilde dağıldığını göstermektedir (Bellü ve Liberati, 2005: 2). Şekil 1'de Lorenz eğrisi çizimine yer verilmiştir.

Şekil 1: Lorenz Eğrisi Çizimi

Şekil 1'de yer alan dikey eksen toplam gelirin birikimli yüzdesini, yatay eksen ise toplam nüfusun birikimli yüzdesini göstermektedir. Eğrinin köşegenden geçmesi, gelirin eşit dağıldığının göstergesi olup herkesin aynı geliri aldığı anlamına gelmektedir. Eğrinin yatay eksende ilerlemesi ise gelirin tek bir kişide toplandığını ve adaletsiz dağılımın söz konusu olduğunu göstermektedir. Bu durum "Ters L Eğrisi" olarak da adlandırılmaktadır (Campano ve Salvatore, 2006: 63-64). Mutlak eşitlik doğrusu ile ters L eğrisi arasında kalan lorenz eğrisinin, mutlak eşitlik doğrusuna yaklaşması gelir dağılımı adaletin artığını, ters L eğrisine yaklaşması ise gelir dağılımı adaletsizliğinin arttığı göstermektedir.

2.4.4. Gini Katsayısı

Gini Katsayısı da gelir dağılımını belirlemede kullanılan ölçüm yöntemlerinden birisidir. Gini katsayısı, Lorenz eğrisi yardımıyla bulunmaktadır. Mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz Eğrisi arasındaki alanın mutlak eşitlik doğrusunun altında kalan alana oranı Gini Katsayısını vermektedir (Hyman, 2011: 428). Şekil 2'de verilen bilgiler doğrultusunda Gini Katsayısını formülize etmek gerekirse Gini Katsayısı şu şeklinde hesaplanmaktadır;

Gini Katsayısı; $G=A/(A+B)$

Bu formülde A mutlak eşitlik doğrusu ile lorenz eğrisi arasında kalan bölgenin alanını, B ise lorenz eğrisi ile ters L eğrisi arasında kalan bölgenin alanını göstermektedir.

Formül yardımıyla elde edilen sonuç 0 ile 100 arasında değer alabileceği gibi yüzde ile ifade edilerek 0 ile 1 arasında da değer almaktadır. Bu değerin 0 çıkması gelirin herkese eşit bir şekilde dağıldığı anlamına gelirken 100 veya 1 çıkması gelir dağılımında tam eşitsizlik olduğu anlamına

gelmektedir (Campano ve Salvatore, 2006: 67). Gini Katsayısının 1'e yaklaşması eşitsizliğin arttığının, 0'a yaklaşması ise eşitsizliğin azaldığının göstergesidir.

2.4.5. Atkinson Endeksi

Atkinson endeksi, sosyal refah temelli bir eşitsizlik ölçütüdür. Anthony Barnes Atkinson'un 1970 yılında geliştirdiği ve toplumun eşitsizliğe ne derece duyarlı olduğunu gösteren bu endeks 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Endeks değerinin 0 olması, toplumun eşitsizliğe karşı duyarsız olduğunu gösterirken endeks değerinin 1'e yaklaşması toplumun eşitsizlik karşısındaki duyarlılığının arttığının göstergesidir. Başka bir ifade ile bu değerin artması toplumdaki gelir dağılımı adaletsizliğinin arttığı anlamına gelmektedir (Atkinson, 1970: 257; Çobanoğlu ve Yılmaz, 2019: 2635). Buna ilaveten toplumun gelir dağılımı adaletsizliği karşısındaki duyarlılığı ülkeden ülkeye ve ölçülen zamana göre farklılık arz etmektedir.

2.4.6. Theil Endeksi

Düzensizlik, karışıklık gibi anlamları içerisinde barındıran entropi kavramından yola çıkarak 1967 yılında geliştirilen Theil endeksi, gelir dağılımının ölçülmesinde kullanılan bir başka ölçüm yöntemidir. Yaygın olarak ülkeler arası gelir dağılımlarının analiz edilmesinde kullanılmaktadır. Bu eşitsizlik ölçütünden beklenen sonuç, bir ülkenin olası nüfus oranını o ülkenin gelir oranına çeviren bilgiyi vermesidir. Endeks, Gini katsayısı ve Atkinson endeksindeki gibi 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Değerin 0 olması mutlak eşitlik anlamına gelirken değerin 1 olması mutlak eşitsizliğin göstergesidir (Theil, 1967: 125-126; Küçükkaya, 2017: 22-23).

2.5. Dünyada Gelir Dağılımı Adaletinin Boyutları

Gelir dağılımı adaletsizliği tüm dünyada önemini koruyan bir konu olmakla birlikte yaşanan adaletsizliğin artışı beraberinde toplumsal huzursuzluğu ve adaletsizliği getirmektedir. Dünya Eşitsizlik Raporuna göre 2021 yılında yetişkin bir bireyin yılda elde ettiği ortalama gelir satın alma gücü paritesine göre 16.700 Euro (23.280 $) dur. Ancak ülke içerisinde ve ülkeler arasında var olan büyük gelir dağılımı adaletsizlikleri bu ortalamaları gölgelemektedir. Şöyle ki; dünyanın en zengin %10'luk kısmı küresel gelirin %52'sini alırken, dünyanın en yoksul %50'lik kısmı küresel gelirin %8,5'ini almaktadır. Dünyanın en zengin %10'luk kısmının satın alma gücü paritesine göre ortalama gelir 87.200 euro (122.100 $) iken, dünyanın en yoksul %50'lik kısmının satın alma gücü paritesine göre ortalama geliri ise 2.800 euro (3.920 $) dur (World Inequality Report, 2022: 10).

WB gelir düzeylerine göre ülkeleri dört grupta sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre ülkeler düşük gelirli ülkeler, alt-orta gelirli ülkeler, üst-orta gelirli ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler şeklinde dört gruba ayrılmıştır. Gelir gruplarının belirlenmesinde ülkelerin kişi başına düşen gayri

safi milli hasıla değerleri esas alınmaktadır. Bu doğrultuda kişi başına düşen gayri safi milli hasıla değeri 1,135 $ ve altında olan ülkeler düşük gelirli, 1,136 $ ile 4,465 $ arasındaki ülkeler alt-orta gelirli, 4,466 $ ile 13,845 $ arasındaki ülkeler üst-orta gelirli, 13,846 $ ve üzerinde olan ülkeler ise yüksek gelirli ülkeler grubunda yer almaktadır (World Bank, 2023: 1). Bu veriler belirli periyotlarla güncellenmektedir.

Tablo 4'te düşük gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin kişi başına düşen GSYH (KBDGYSH) , Gini katsayısı ile en yüksek gelir düzeyine sahip %10'luk nüfus diliminin (İlk %10) gelir payı yüzdesi ve en düşük gelir düzeyine sahip %50'lik nüfus diliminin (Alt %50) gelir payı yüzdesine yer verilmiştir.

Tablo 4: Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)

Ülkeler	KBDGSYH	Gini Katsayısı (2019)	İlk %10	Alt %50
Afganistan	369	0,32	41,0	17,8
Burundi	221	0,39	48,4	14,0
Çad	686	0,41	46,7	14,3
Gine	1.189	0,37	44,1	15,4
Liberya	676	0,36	43,2	15,4
Sudan	752	0,53	45	15,8
Uganda	884	0,44	52,8	12,8
Yemen	702	0,37	58,2	9,3

Kaynak: WDI, 2023: 1, WID, 2023:1, SWIID,2023: 1.

Tablo 4'te görüldüğü üzere düşük gelir grubunda yer alan ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değeri en yüksek olan ülke yaklaşık olarak 1.189 $ ile Gine iken bu ülkeyi 884 $ ile Uganda ve 702 $ ile Yemen takip etmektedir. Düşük gelir grubunda yer alan ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değerinin en düşük olduğu ülkelerin ise 221 $ ile Burundi ve 369 $ ile Afganistan olduğu görülmektedir.

Gini katsayısı 0'a yaklaştıkça gelir dağılımı adaleti artarken 1'e yaklaştıkça gelir dağılımındaki adaletsizlik artmaktadır. Gini katsayısı bakımından tablo 4 incelendiğinde düşük gelir grubunda yer alan ülkelerin hepsinde gelir dağılımının adaletsiz olduğunu görülmektedir. Bununla birlikte düşük gelir grubunda gelir dağılımı adaletsizliğinin en fazla olduğu ülkeler sırasıyla Sudan (0,53), Uganda (0,44) ve Çad (0,41)'dır.

Gelir gruplarının milli gelirden aldıkları paylara bakıldığında düşük gelir grubunda yer alan ülkeler arasında milli gelirin en adaletsiz dağıldığı ülkelerin Yemen, Uganda ve Burundi olduğu görülmektedir. Yemen'de ilk %10'luk nüfus dilimi milli gelirin %58,2'sini alırken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %9,3'tür. İlk %10'luk nüfus dilimi ile alt %50'lik nüfus dilimin

milli gelirden aldığı paylar sırasıyla Uganda'da %52,8 ve %12,8 iken Burundi'de %48,4 ve %14,0'dır. Seçilmiş düşük gelirli ülkeler içerisinde gelir dağılımının nispeten daha adaletli olduğu ülkenin Afganistan olduğu görülmektedir. Afganistan'da ilk %10'luk nüfus dilimi milli gelirin %41'ini alırken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %17,8'dir.

Tablo 5'te alt orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin KBDGSYH, Gini katsayısı ile en yüksek gelir düzeyine sahip %10'luk nüfus diliminin gelir payı yüzdesi ve en düşük gelir düzeyine sahip %50'lik nüfus diliminin gelir payı yüzdesine yer verilmiştir.

Tablo 5: Alt-Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)

Ülkeler	KBDGSYH	Gini Katsayısı (2019)	İlk %10	Alt %50
Cezayir	3.691	0,34	38,1	19
Hindistan	2.257	0,41	57,1	13,1
İran	4.091	0,39	52,4	13,3
Nijerya	2.066	0,40	42,7	15,5
Pakistan	1.505	0,34	42,8	17,3
Senegal	1.637	0,41	47,8	14
Ukrayna	4.836	0,27	33,1	22,6
Vietnam	3.756	0,35	43,8	14,6

Kaynak: WDI, 2023: 1, WID, 2023:1, SWIID, 2023: 1.

Tablo 5'te görüldüğü üzere alt-orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değeri en yüksek olan ülke yaklaşık olarak 4.836 $ ile Ukrayna iken bu ülkeyi 4.091 $ ile İran ve 3.756 $ ile Vietnam takip etmektedir. Alt-orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değerinin en düşük olduğu ülkelerin ise 1.505 $ ile Pakistan ve 2.066 $ ile Nijerya olduğu görülmektedir.

Gini katsayısı bakımından tablo 5 incelendiğinde alt-orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasında gelir dağılım adaleti en iyi durumda olan ülke 0,27'lik değerle Ukrayna olurken Ukrayna'yı 0,34'lük değerle Cezayir ve Pakistan takip etmektedir. Tabloda gelir dağılımı adaletsizliğinin en fazla olduğu ülkenin ise Hindistan (0,41) olduğu görülmektedir.

Gelir gruplarının milli gelirden aldıkları paylara bakıldığında alt-orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasında milli gelirin en adaletsiz dağıldığı ülkelerin Hindistan, İran ve Senegal olduğu görülmektedir. Hindistan'da ilk %10'luk nüfus dilimi milli gelirin %57,1'ini alırken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %13,1'dir. İlk %10'luk nüfus dilimi ile alt %50'lik nüfus dilimin milli gelirden aldığı paylar sırasıyla İran'da %52,4 ve %13,3 iken Senegal'de %47,8 ve %14'dür. Seçilmiş alt-orta gelirli ülkeler içerisinde gelir dağılımının nispeten daha adaletli olduğu

ülkenin Ukrayna olduğu görülmektedir. Ukrayna'da ilk %10'luk nüfus dilimi milli gelirin 33,1'ini alırken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %22,6'dır.

Tablo 6'da üst-orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin KBDGSYH, Gini katsayısı ile en yüksek gelir düzeyine sahip %10'luk nüfus diliminin gelir payı yüzdesi ve en düşük gelir düzeyine sahip %50'lik nüfus diliminin gelir payı yüzdesine yer verilmiştir.

Tablo 6: Üst-Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)

Ülkeler	KBDGSYH	Gini Katsayısı (2019)	İlk %10	Alt %50
Arjantin	10.636	0,38	47,3	13,2
Bulgaristan	12.222	0,39	42,0	16,7
Çin	12.618	0,41	43,4	13,7
Gürcistan	5.023	0,37	49,0	13,9
Meksika	10.046	0,43	64,3	6,2
Rusya Fed.	12.195	0,33	50,8	15,7
Tayland	7.066	0,38	48,8	13,9
Türkiye	9.661	0,40	51,7	14,2

Kaynak: WDI, 2023: 1, WID, 2023:1, SWIID, 2023: 1, TÜİK, 2023:1.

Tablo 6'da görüldüğü üzere üst-orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değeri en yüksek olan ülke yaklaşık olarak 12.618 $ ile Çin iken bu ülkeyi 12.222 $ ile Bulgaristan takip etmektedir. Üst-orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değerinin en düşük olduğu ülkelerin ise 5.023 $ ile Gürcistan ve 7.066 $ ile Tayland olduğu görülmektedir.

Gini katsayısı bakımından tablo 6 incelendiğinde üst-orta gelir grubunda yer alan ülkelerin birçoğunda gelir dağılımının adaletsiz olduğunu görülmektedir. Tabloda gelir dağılımı adaleti konusunda nispeten daha iyi durumda olan ülke 0,33'lük değerle Rusya Federasyonu olurken Rusya Federasyonu'nu 0,37'lik değer ile Gürcistan ve 0,38'lik değer ile Arjantin ve Tayland takip etmektedir. Tabloda yer alan ülkeler arasında gelir dağılımı adaletsizliğin en fazla olduğu ülkenin ise Meksika (0,43) olduğu görülmektedir.

Gelir gruplarının milli gelirden aldıkları paylara bakıldığında üst-orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasında milli gelirin en adaletsiz dağıldığı ülkelerin Meksika, Türkiye ve Rusya Federasyonu olduğu görülmektedir. Meksika'da ilk %10'luk nüfus dilimi milli gelirin %64,3'ünü alırken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %6,2'dir. İlk %10'luk nüfus dilimi ile alt %50'lik nüfus dilimin milli gelirden aldığı paylar sırasıyla Türkiye'de %51,7 ve 14,2 iken Rusya Federasyonu'nda %50,8 ve %15,7'dir. Seçilmiş üst-orta gelirli ülkeler içerisinde gelir dağılımının nispeten daha adaletli olduğu ülkenin Bulgaristan olduğu görülmektedir. Bulgaristan'da ilk %10'luk

nüfus dilimi milli gelirin %42,0'sini alırken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %16,7'dir.

Tablo 7'de yüksek gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin KBDGSYH, Gini katsayısı ile en yüksek gelir düzeyine sahip %10'luk nüfus diliminin gelir payı yüzdesi ve en düşük gelir düzeyine sahip %50'lik nüfus diliminin gelir payı yüzdesine yer verilmiştir.

Tablo 7: Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Eşitsizlik Verileri (2021, $)

Ülkeler	KBDGSYH	Gini Katsayısı (2019)	İlk %10	Alt %50
ABD	70.219	0,38	45,6	13,8
Almanya	51.204	0,29	37,8	18,6
Birleşik Krallık	46.586	0,31	35,8	20,3
Finlandiya	53.490	0,26	34,7	21,2
Fransa	43.659	0,29	31,2	23,2
İsveç	61.143	0,28	32	23,3
Kanada	52.359	0,29	39,7	16,3
Norveç	90.655	0,26	29,6	24,9

Kaynak: WDI, 2023: 1, SWIID, 2023: 1.

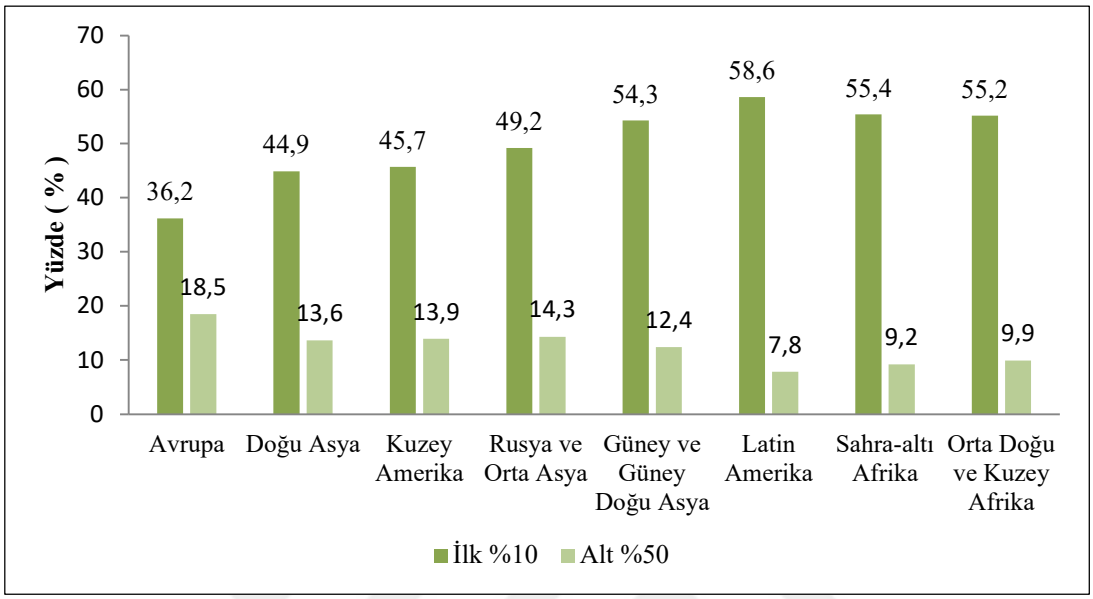
Tablo 7'de görüldüğü üzere yüksek gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değeri en yüksek olan ülke yaklaşık olarak 90.655 $ ile Norveç iken bu ülkeyi 70.219 $ ile ABD takip etmektedir. Seçilen ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH değerinin en düşük olduğu ülkelerin ise 43.659 $ ile Fransa ve 46.586 $ ile Birleşik Krallık olduğu görülmektedir.

Gini katsayısı açısından tablo 7 incelendiğinde yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerin hepsinde gelir dağılımının adaletli olduğu görülmektedir. Tabloda gelir dağılımı adaleti konusunda en iyi durumda olan ülke 0,26'lık değerle Finlandiya ve Norveç'tir. Tabloda yer alan ülkeler arasında gelir dağılımı adaletsizliğin en fazla olduğu ülkenin ise ABD (0,38) olduğu görülmektedir.

Gelir gruplarının milli gelirden aldıkları paylara bakıldığında yüksek gelir grubunda yer alan ülkeler arasında milli gelirin en adaletsiz dağıldığı ülkelerin ABD ve Kanada olduğu görülmektedir. ABD'de ilk %10'luk nüfus dilimi milli gelirin %45,6'sını alırken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %13,8'dir. Kanada'da da oranlar ABD'deki oranlara çok yakın olmakla birlikte yüzdelik dilimler sırasıyla %39,7 ve %16,3'tür. Seçilmiş yüksek gelirli ülkeler içerisinde gelir dağılımı nispeten daha adaletli olan ülkenin Norveç olduğu görülmektedir. Norveç'te ilk %10'luk nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %29,6 iken alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay %24,9'dur.

Grafik 2'de bölgelere göre en yüksek gelir düzeyine sahip %10'luk nüfus diliminin gelir payı yüzdesi ile en düşük gelir düzeyine sahip %50'lik nüfus diliminin gelir payı yüzdesine yer verilmiştir.

Grafik 2: Bölgelere Göre Nüfus Dilimlerinin Gelir Payları (%)

Kaynak: WID, 2023:1, WIR, 2022: 11.

Grafik 2 incelendiğinde yüzde paylar analizi açısından bakıldığında en adaletsiz gelir dağılımının Latin Amerika'da olduğu görülmektedir. Latin Amerika'da en yüksek gelir düzeyine sahip olan ilk %10'luk nüfus diliminin gelir payı en yüksek olan (%58,6) bölgedir. Latin Amerika'yı %55,4'lik oranla Sahra-altı Afrika ve %55,2'lik oranla Orta Doğu ve Kuzey Afrika takip etmektedir. İlk %10'luk nüfus diliminin milli gelirden en az pay aldığı bölge ise %36,2'lik oranla Avrupa'dır. Bu durum Avrupa'daki gelir dağılımının diğer bölgelere kıyasla daha adaletli olduğunu göstermektedir.

En düşük gelir düzeyine sahip olan alt %50'lik nüfus diliminin gelir payı en yüksek olan bölgenin %18,5'lik oranla Avrupa olduğu görülmektedir. Avrupa'yı %14,3'lük oranla Rusya ve Orta Asya takip etmektedir. Alt %50'lik nüfus diliminin milli gelirden en az pay aldığı bölge ise %7,2'lik oranla Latin Amerika'dır. Latin Amerika diğer bölgelere kıyasla gelirin en adaletsiz dağıldığı bölgedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KÜRESELLEŞMENİN GELİR DAĞILIMI ADALETİNE ETKİLERİ

3.1. Küreselleşmenin Gelir Dağılımını Etkileme Alanları

Küreselleşmenin nimetlerinden tüm ülkeler eşit düzeyde yararlanamamaktadır. Gelir düzeyi yüksek olan ülkelerin nispi olarak ekonomik ve kurumsal yapıları daha iyi olduğundan bu ülkelerde uygulanan dışa açık politikalar ekonomik büyümeyi arttırmaktadır. Buna karşılık, rekabet gücü zayıf ürünler üreten, ihracatları büyük ölçüde tarım ürünleri ve doğal kaynaklara bağlı olan düşük gelirli ülkelerin dış dünya ile entegrasyonu bu ülkelerin kırılganlığını arttırmaktadır. Ayrıca, düşük gelirli ülkelerde ekonomik ve kurumsal yapının da zayıf olması bu ülkelerde küreselleşmenin olumsuz ekonomik etkilerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Hayaloğlu vd., 2015:143).

Gelir dağılımı üzerinde olumlu veya olumsuz birçok etkiye sahip olan küreselleşme, gelirin adaletsiz dağılımına sebep olabilmektedir. Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan bu adaletsizlik ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre farklılık göstermektedir. Küreselleşme ticaretin liberalleşmesi, doğrudan yabancı sermaye hareketleri, işsizlik ve çalışma standartlarında gerileme, teknik gelişme ve teknoloji transferi ve uluslararası göç başta olmak üzere gelir dağılımını birçok farklı kanaldan etkileyebilmektedir.

3.1.1. Ticaretin Liberalleşmesi

Ekonomik küreselleşme, uluslararası ticaretin ve ekonomik ilişkilerin derinleşmesi sürecini ifade eder. Bu süreçte ticaretin liberalleşmesi, önemli bir rol oynamaktadır. Ticaretin liberalleşmesi, gümrük vergilerinin azaltılması, ticaret engellerinin kaldırılması ve serbest ticaret anlaşmalarının imzalanması gibi politika reformları aracılığıyla gerçekleştirilir (Kargı ve Yayğır, 2017: 6). Bu süreç, birçok etkisiyle küresel ekonomiyi şekillendirir. İlk olarak, ticaretin liberalleşmesi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını teşvik ederek ekonomik büyümeyi ve verimliliği artırır. Gümrük tarifeleri ve ticaret kısıtlamalarının azalması, ülkeler arasındaki ticaretin artmasına ve kaynakların daha etkin kullanılmasına olanak tanır (Çakmak, 2023: 341). Bu da ekonomik büyümeyi ve istihdamı artırabilir.

İkinci olarak, ticaretin liberalleşmesi, uluslararası rekabeti teşvik eder ve tüketici refahını artırabilir. Rekabet, yerli firmaların verimliliklerini artırması ve inovasyona teşvik etmesi açısından

önemlidir. Aynı zamanda, daha fazla rekabet, tüketicilere daha geniş bir ürün yelpazesi sunmakta ve daha düşük fiyatlarla kaliteli mal ve hizmetlere erişim sağlamaktadır (Karaaslan ve Tuncer, 2010: 7). Ticaretin liberalleşmesi, özellikle düşük gelirli ülkelerde yaşayan insanlara daha fazla seçenek sunarak yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.

Ticaretin serbestleştirilmesi ve gelir dağılımı ilişkisi Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı Teorisinde ele alınmıştır. Küreselleşme süreci ile önemli bir ilişkiye sahip olan Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı Teorisi, iki faktörlü (emek ve sermaye) ve iki malın (ithal ve yerli mal) olduğu bir ekonomik modeldir. Teori, sermaye sahipleri ve emek sahipleri arasındaki gelir dağılımını açıklamaktadır (Stolper ve Samuelson, 1974: 245-268). Küreselleşme, ekonomiler arasındaki ticaretin ve sermaye hareketliliğinin artmasıyla birlikte uluslararası ekonomik ilişkileri yoğunlaştırmıştır. Bu bağlamda, düşük maliyetli ülkelerde üretilen malların ve ucuz emeğin dünya piyasalarına daha fazla girmesi, Stolper-Samuelson Teorisi'nde gelir dağılımı üzerinde önemli etkilere yol açmaktadır (Gökalp vd., 2011: 89). Sermaye sahipleri için küreselleşme, daha geniş bir yatırım alanı sunmakta ve yüksek getiri sağlama potansiyelini beraberinde getirmektedir. Yatırımların çeşitlendirilmesi sayesinde sermaye sahipleri, küresel ekonomideki fırsatlardan yararlanabilmekte ve gelirlerini artırabilmektedirler (Oransay, 2016: 77).

Küreselleşmenin de etkisiyle ticaretin liberalleşmesi birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, bazı sektörlerdeki yerli işletmeler rekabet baskısı altında kalabilmekte ve iş kaybı yaşanabilmektedir. Bu durum, özellikle düşük vasıflı işçilere sahip sektörlerde istihdamın azalmasına ve gelir dağılımı adaletsizliğinin artmasına yol açabilmektedir. Ayrıca, ticaretteki serbestleşme süreci ile birlikte bazı ülkelerin ithalatı ihracattan daha fazla artabilmekte, bu da dış ticaret dengesizliklerine neden olmaktadır (Altuntaş, 2023: 186). Küreselleşme ile ticaret politikalarının liberalleşmesi ve uluslararası ticaretin büyümesi, özellikle faktör fiyatlarındaki ve hükümet gelirlerindeki değişiklikler, satışı gerçekleştirilen ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar ve yeni ürünlerin ulaşılabilirliği gelir dağılımı ve yoksulluğu etkilemektedir (Yanar ve Şahbaz, 2013: 57).

3.1.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketleri

Doğrudan yabancı sermaye hareketleri, bir ülkeden başka bir ülkeye sermaye yatırımının doğrudan gerçekleştiği bir süreci ifade eder. Bu yatırımlar genellikle çok uluslu şirketlerin yabancı ülkelerde şube veya iştirak açması, fabrika kurması veya yerel şirketlere ortak olması şeklinde gerçekleşmektedir. Doğrudan yabancı sermaye hareketleri, küresel ekonomik ilişkilerin bir parçası olarak önemli bir rol oynamaktadır. İlk olarak, doğrudan yabancı sermaye hareketleri, teknoloji transferi ve bilgi paylaşımı gibi olumlu etkiler sağlamaktadır. Yabancı yatırımlar, teknoloji, yönetim becerileri ve işletme stratejileri gibi bilgi ve becerilerin aktarılmasına ve yerel iş gücünün yeteneklerinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Bu da yerel ekonomilerde yenilikçilik ve verimlilik artışı sağlayarak ekonomik büyümeyi desteklemektedir (Klein, vd., 2001: 2; Çiftçi, 2015: 174).

İkinci olarak, doğrudan yabancı sermaye hareketleri, yerel pazarlara erişimi artırmakta ve ihracat potansiyelini daha ileriye taşımaktadır. Yabancı şirketlerin yerelde yatırım yapması, yerel tedarik zincirlerine entegrasyonu ve yerel üretimi teşvik etmektedir. Bu da ihracat kapasitesinin geliştirilmesine ve uluslararası ticaretin artmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, doğrudan yabancı sermaye hareketleri, yeni iş fırsatları ve istihdam yaratma potansiyeline sahiptir. Yabancı yatırımlar, yerel işgücüne yeni iş imkanları sunmakta ve işsizlik oranlarının azalmasına katkıda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, yerel tedarikçilerin ve hizmet sağlayıcılarının yabancı şirketlerle işbirliği yapma fırsatları da artmaktadır (Çinko, 2009: 124).

Ancak, doğrudan yabancı sermaye hareketleri bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, yabancı şirketlerin yerel ekonomilere olan bağımlılığı artmakta ve bu durum, yerel şirketlerin rekabet gücünü zayıflatabilmektedir. Ayrıca, yabancı sermayenin odaklandığı sektörlerde adaletsiz gelir dağılımını arttırabilmekte ve yerel kaynakların yabancı sermaye tarafından sömürülmesi riski ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin düzenlenmesi ve yönetilmesi önemlidir. Ülkeler, yabancı yatırımların sürdürülebilirlik ve yerel kalkınma hedefleriyle uyumlu olmasını sağlamak için uygun politika düzenlemelerini yapmalı ve yatırımcıların haklarını ve yerel toplulukların çıkarlarını koruyacak düzenlemeleri uygulamalıdır (Cesur, 2016: 24).

Kısa vadeli ve portföy yatırımları şeklinde olan sermaye girişi bir yandan finans piyasasının gelişmesine katkıda bulunurken, diğer yandan kriz dönemlerinde hızla ülkeden çekilerek yoksulluğun artmasına ve krizin derinleşmesine yol açmaktadır. Ekonomik büyüme üzerinde finansal serbestleşmenin birtakım olumlu etkileri de bulunmaktadır. Bu etkilere; istihdam olanaklarının artması, teknoloji transferi ve yeteneklerin gelişimi, üretim ve ticaretin artışı, yerel tedarik zincirinin gelişimi, finansal piyasanın gelişimi, rekabet gücündeki artış, üretimin çeşitliliği, yatırım çeken bölgelerin altyapı ve hizmetlerinin gelişimi, tedarik zinciri entegrasyonu ile bilgi ve deneyim transferi örnek olarak verilebilir (UNCTAD, 2020: XI). Bu etkiler aşağıda açıklanmıştır;

1. İstihdam olanaklarının artışı: Doğrudan yabancı sermayesinde meydana gelen hareketlilikler sonucu istihdam oranı artarak geniş kesimlere hitap eden işsizlik oranı düşebilir.
2. Teknoloji transferi ve yeteneklerin gelişimi: Yabancı yatırımlar çoğunlukla yeni teknolojinin kullanımıyla birlikte yeni yönetim yöntemlerini ve iş süreçlerini meydana getirir. Böylece yerel iş gücü yetenekleri artırılabilir ve yeni beceriler kazanılabilir.
3. Üretim ve ticaretin artışı: Yabancı yatırımlar sayesinde dış ticaret hacmi artırılabilir buna bağlı olarak üretim kapasitesinde de artış sağlanabilir. Bu durum ekonomik büyümeyle birlikte gelir düzeyini olumlu yönde etkiler.

4. Yerel tedarik zincirinin gelişimi: Yabancı yatırımcıların yerel tedarik zincirini geliştirmesiyle birlikte iş hacmi artırılabilir ve yerel ekonomi bu durumdan olumlu etkilenir.
5. Finansal piyasanın gelişimi: Yabancı yatırımlar sonucu meydana gelen sermaye akışı sonucunda finansal piyasa derinleşebilir. Bu durum yerel işletmelerin finansmana erişim oranını arttırabilir.
6. Rekabet gücündeki artış: Yabancı yatırımlardan alınan destekler sonucunda yerel firmaların uluslararası standartlara erişmeleri kolaylaşır. Bu durum yerel firmaların güçlenerek büyümesine ve gelir düzeylerini yükseltmelerine olanak sağlar.
7. Üretimin çeşitliliği: Yabancı yatırımlar farklı sektörler ile iş birliği içerisinde olarak üretimin çeşitlenmesine katkı sağlayabilir. Bu durum ekonomide var olan riskli durumları dağıtarak dengesizlik oranını azaltabilir.
8. Yatırım çeken bölgelerin altyapı ve hizmetlerinin gelişimi: Yabancı yatırımlar genellikle hizmet sektörü ve altyapı gelişimine yönelik olduğundan dolayı toplumsal yaşam kalitesi yükselebilir.
9. Tedarik zinciri entegrasyonu: Yabancı yatırımların yerelde ve küreselde tedarik zincirlerini daha kolay entegre edebilmeleri durumunda yerel işletmeler için yeni iş fırsatları ortaya çıkabilir.
10. Bilgi ve deneyim transferi: Yabancı yatırımlar tarafından yerel işletmelere yapılan yönetim, pazarlama ve iş geliştirme konularında bilgi ve deneyim paylaşımı sayesinde işletmelerde kapasite artırımı sağlanabilir.

Doğrudan yabancı sermaye hareketliliğinin gelir dağılımına olumlu etkilerinin olduğu gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Özcan ve Özmen, 2018: 40; Pillai, 2011: 69). Bu etkiler aşağıda sıralanmıştır;

1. Gelir adaletsizliği: Yabancı yatırımların genellikle düşük maliyetli iş gücüne yönelmesinden dolayı kalifiye personelin gelir fırsatlarını sınırlayarak gelir dağılımı adaletsizliğine yol açabilir.
2. Kaynak tahsisi: Yabancı yatırımlar genellikle kâr potansiyeli yüksek sektörlere yönelirler. Bu durum geriye kalan sektörlerde kaynak eksikliğine yol açabilir.
3. Çevresel etkiler: Yabancı sermaye yatırımları bazı zamanlarda çevresel düzenlemelerin daya az uyulduğu ülkelerde gerçekleştirilebilir. Bu durum çevresel düzene uyulan ortamlarda yerel nüfusu olumsuz yönde etkileyebilir.
4. Yerel kültür ve kimlik kaybı: Yabancı yatırımların fazla olduğu bölgelerde yerel şirketlerin rekabete ortak olamaması durumunda yerel kültür ve kimlik kaybı yaşanabilmektedir.

Gelirin adaletsiz dağılımı sonucunda az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki makas giderek açılmaktadır. 1980 yılı itibarıyla hız kazanan küreselleşme ile birlikte nüfusun en zengin

%20'lik nüfus diliminin aldığı pay giderek artmış ve azgelişmiş ülkelerde oran %50'lerin üzerine çıkmıştır. Sınırların ortadan kalkması ile birlikte sermayenin bulunduğu ülke içinde kalmayıp diğer ülkelere yayılması da gelir dağılımı adaletsizliğini tetiklemiş ve azgelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri yoksullaştırıp borç yüklerini arttırmıştır (Sarıoğlu, 2005: 15-16).

3.1.3. İşsizlik ve Çalışma Standartlarında Gerileme

Küreselleşmenin yükselişi ve teknolojideki ilerlemelerle birlikte, yaşam tarzları ve çalışma şekillerinde hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim ve dönüşüm sonucunda yoksulluk varlığını sürdürürken artmakta ve şekil değiştirmektedir. Küreselleşmenin etkisi altında, yeni çalışma koşulları dinamik bir şekilde gelişip daha karmaşık hale gelirken ücretler de düşmeye devam etmektedir. Yarı zamanlı çalışma ve düzensiz saatler, çalışanların sürekli işlerde çalışmalarını ve düzenli bir gelir elde etmelerini zorlaştırmaktadır. Başka bir deyişle, küreselleşme vasıfsız çalışanları açlık ve işsizlik korkusuyla yüzleşmek zorunda bırakmaktadır. İşlerini kaybetmekten korkan bu vasıfsız grup, modern kölelik olarak da bilinen çok kötü çalışma şartlarında, sendikasız, düşük ücretli ve güvencesiz çalışmak zorunda kalmaktadır (Kalkay, 2020: 163-164). Toplum, yüksek gelir ve iş güvencesi olanlar ile çok düşük gelir ve az iş güvencesi olanlar ya da neredeyse hiç iş güvencesi olmayanlar arasında iki gruba ayrılmaktadır (Tisdell ve Svizzero, 2004: 234-235). Geçici iş ilişkisi, kısmi süreli çalışma, evde çalışma gibi esnek çalışma düzenlemeleri, iş güvencesini zayıflatmakta ve çalışanların iş güvencesi ve sosyal haklar konusunda daha az korunmasına neden olmaktadır.

Küreselleşme uluslararası işgücü hareketlerinin artmasına imkân sağlamaktadır. Ülkelerdeki vasıflı işgücü daha yüksek kazanç elde edebilecekleri ülkelere göç edebilmektedirler. Böylece yurtdışında yüksek ücret elde eden işgücü ile ülke içerisinde düşük ücretlerle çalışanlar arasında oluşan ücret farklılıkları gelir dağılımı adaletsizliğine yol açabilmektedir. Öte yandan, çalışan nüfusun büyük kısmını teşkil eden vasıfsız işgücü ülke sınırları dışındaki insanlarca kolayca ikame edilebilir bir hale gelmesi, bu grubun gelirlerinde azalma meydana getirebilmektedir. Şöyle ki; diğer ülkelerden gelen ve daha düşük ücretlerle çalışmaya razı olan işgücü ülke içerisindeki vasıfsız çalışanların daha düşük ücretlerle çalışmaya mecbur bırakabilmektedir.

Uluslararası işgücü hareketlerinin artması sonucu daha düşük ücretlere çalışmaya mecbur bırakılanlar, işsizlik korkusu ile de karşı karşıya kalmaktadırlar. İşsizlik, bireylerin çalışabilecek durumdayken işgücü piyasasına dâhil olamaması anlamına gelmektedir (Çütcü vd., 2020: 452). İşsiz kalan vasıfsız bireyler gelir elde edememekte böylece vasıflı çalışanlar ile vasıfsız çalışanlar arasındaki makas daha da açılmakta ve gelir dağılımı adaletsizliği artmaktadır.

3.1.4. Teknik Gelişme ve Teknoloji Transferi

Küreselleşme ile birlikte yeni üretim yöntemlerinin ve üretim organizasyonlarının gelişimi büyük teknolojik değişimlerle başlamıştır. 1960'lı yıllara kadar üretim yöntemleri elektromekanik üzerine kuruluyken 1970'li yıllarda elektromekanik modelden elektronik modele doğru geçiş olmuştur. Bunun en büyük göstergesi, makinelerin kontrol alanına bilgisayarların entegre edilmesi ve böylelikle üretim sürecinde esnekliğin sağlanmasıdır (Baş, 2009: 52).

Teknik gelişme, yeni bilgi, beceri ve teknolojilerin keşfi, geliştirilmesi ve kullanımı anlamına gelir. Teknoloji transferi ise bu bilgi, beceri ve teknolojilerin bir yerden başka bir yere aktarılması sürecidir. Teknoloji transferi ile birlikte özellikle biyoteknoloji ve tıbbi hizmetlerde yaşanan gelişmeler, gelişmekte olan ülkelerin kırsal kesimlerindeki geliri arttırmış ve gıda üretiminin ilerlemesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, işgücü piyasasında emek tasarrufuna yol açtığı için gelişmekte olan ülkelerdeki vasıf düzeyi düşük çalışanların gelirinde de düşmeye neden olmuştur (Graff vd., 2005: 1). Teknik gelişme ve teknoloji transferi, bir ekonomide inovasyon, büyüme ve rekabet gücü açısından büyük öneme sahiptir. Teknik gelişme ve teknoloji transferi, üretim süreçlerinde verimliliği artırmaktadır. Yeni teknolojiler ve yenilikçi yöntemler, üretim süreçlerini daha hızlı, daha etkin ve daha az maliyetli hale getirmektedir (İspir, 2013: 3), Bu da firmaların rekabet gücünü arttırmakta ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir.

Teknik gelişme ve teknoloji transferi, yeni iş fırsatları yaratmakta ve istihdamı artırmaktadır. Yeni teknolojilerin ortaya çıkması, yeni sektörlerin ve endüstrilerin oluşmasına ve bu sektörlerde iş imkanlarının ortaya çıkmasına olanak tanır. Aynı zamanda, teknoloji transferi, bilgi ve beceri aktarımıyla yerel işgücünün yeteneklerinin artmasına ve işgücünün kalifiye hale gelmesine katkıda bulunmaktadır. Bu da istihdamın artmasına ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Teknolojik gelişme işgücü talebini ve dolayısıyla ücretleri etkilemektedir. Şöyle ki, teknolojik gelişme ile birlikte işgücü piyasasında vasıflı işgücüne duyulan ihtiyaç artarken vasıfsız işgücüne yönelik talep azalmaktadır. Böylece vasıflı işgünün ücretleri yükselirken vasıfsız işgücünün ücretlerinde azalma meydana gelmektedir. Bu değişim sonucunda yaşanan ücret farklılıkları da gelir dağılımı adaletsizliğini daha da artırmaktadır.

Ekonomik büyümeyi ve gelir dağılımını etkileyen en önemli faktörlerden bir tanesi olan teknik gelişme ve teknoloji transferinin (Rakıcı, 2008: 65) gelir dağılımına etkileri aşağıda verildiği gibidir (Algan ve İşcan, 2019: 184);

1. İşgücü alanında üretkenlik artışı: Teknik özelliklerin geliştirilmesi ve teknoloji transferinin artırılmasıyla birlikte iş süreçleri daha etkin hale getirilebilir ve verimlilik artışı sağlanabilir.
2. Yeni iş fırsatları: Teknik anlamda gelişmelerin sağlanması ve teknoloji transferinin artırılmasıyla birlikte yeni sektörlerin oluşturulması veya var olan sektörlerin büyümesine katkı sağlanabilir.
3. Yüksek kalifiye ihtiyacı: Teknolojik gelişmeler kalifiye eleman ihtiyacını artırır. Bu durum eğitimli bireyler için istihdam olanağını artırır.
4. Gelir farklılaşması: Teknolojik gelişmeler, kalifiye eleman ihtiyacı ile buna yönelik iş gücünü artırırken düşük kalifiye elemanlar için gelir düzeyinin azalmasına ve adaletsizlik durumunun ortaya çıkmasına sebep olabilir.
5. Bölgesel farklılıkların güçlendirilmesi: Teknoloji transferinin genellikle metropol şehirlerde yoğunlaşması üzerine bölgesel farklılıkların ortaya çıkması muhtemeldir.
6. İnovasyonun teşvik edilmesi: Teknoloji transferi ve teknik gelişmeler yenilikçiliği teşvik ederek yerel firmaların inovasyon kapasitelerini artırmaya olanak sağlayabilir.
7. Yatırım ve ticaretin artırılması: Teknolojik alanda meydana gelen gelişmeler uluslararası yatırım ve ticarette artışa yol açabilir. Buda ekonomik büyümeyi teşvik edebilir.

3.1.5. Uluslararası Göç

İş, eğitim veya barınma amacıyla geçici veya sürekli hareket olarak tanımlanabilecek göçün yoksulluk ile mücadelede bir araç olarak kullanılması çok eski çağlara dayanmaktadır. Azgelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yaşanan göçlerde kişiler ellerine geçen yeni fırsatları yoksulluktan kurtulmak için kullanma fırsatına sahip oldukları gibi, ülkelerine geri gönderecekleri paralarla da yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlayacaklardır (Goldin ve Reinert, 2007: 14).

Küreselleşme ile birlikte hız kazanan bu göç hareketinin birçok nedeni bulunmaktadır. Ekonomik nedenler uluslararası göçün önemli nedenlerinden biridir. İnsanlar, daha iyi ekonomik fırsatlar, iş imkânları ve daha yüksek gelir düzeyi arayışıyla ülkeler arasında göç edebilmektedir (Yılmaz, 2014: 1687). Bu durum, kaynakları daha verimli kullanan ekonomik faaliyetlerin oluşmasına ve ekonomik büyüme potansiyelinin artmasına katkıda bulunabilir.

Göç olayları, ekonomik, sosyal ya da politik nedenlerle, ulusal sınırlar içinde ya da farklı ülkeler arasında zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleşmektedir. Günümüzde küreselleşen dünya düzeninde göç olgusu daha da önemli bir hale gelmiştir. Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, kişi, kurum, mal, sermaye ve hizmet transferini mümkün kılmıştır. Böylece yalnızca az gelişmiş ülkelerden değil gelişmiş ülkelerden de diğer ülkelere doğru göçe yol açılmıştır. Göç sonucunda farklı kültürlerin birbiri ile etkileşimde olması ve bu durumun beraberinde getirdiği uyum ve çatışma sorunları ortaya çıkmıştır. Kültürlerarası iletişimin gelişmesinde engel teşkil eden

bu sorunlar, günümüzde birçok toplumun çözüm için üzerinde çalıştığı önemli konular arasında yer almaktadır (Aksoy, 2012: 293; Çetiner ve Günay, 2021: 2-3).

Uluslararası göçlerin gelir dağılımı üzerine etkileri oldukça karmaşık ve çok yönlüdür. Bu etkiler hem kaynak ülkeler hem de hedef ülkeler için farklılık göstermekte olup, aşağıda sıralanmıştır (Alimi vd., 2018: 60; Blau ve Kahn, 2015: 3);

Kaynak ülkeler üzerine etkileri:

1. Gelir kaybı ve kazanç: Kaynak ülkeden göç eden bireylerin nitelikli iş gücüne sahip olmaları durumunda mevcut ülkede gelir kaybına yol açabilirler. Bu durum genellikle beyin göçü olduğu durumlarda açık bir şekilde görülmektedir. Ancak göç eden bireylerin yurt dışında elde ettikleri gelir ile ülkelerinde yapmış oldukları yatırımların sonuçlarında kaynak ülke için döviz geliri oluşturarak ekonomiye katkıda da bulunabilirler.
2. Ülkede kalan iş gücü niteliği: Göç oranının fazla olduğu bölge veya sektörlerde ortaya çıkan iş gücü eksikliği nedeniyle mevcut iş gücünün niteliği artırılabilir. Bu durum yerel üretkenliği ve dolaylı olarak gelir dağılımını etkiler.
3. Bireysel ve aile düzeyinde etki: Göç eden bireyler tarafından kaynak ülkede bulunan ailelerine göndermiş oldukları dövizler kaynak ülkenin ekonomisine katkı sağlayabilir. Bu durum ailelerin gelir düzeyini artırır.

Hedef ülkeler üzerine etkileri:

1. İşgücü piyasasına etkileri: Göçmenler yerleşmiş oldukları hedef ülkelerdeki işgücü piyasasına dâhil olarak burada belirli sektörlerdeki işgücü ihtiyacını karşılayabilirler. Bu durum arz talep dengesini sağlayarak ücretlendirme üzerinde de etkili olabilir.
2. Ücret ve gelir etkileri: Göçmenler genellikle düşük ücret ile çalışmayı kabul ettiklerinden dolayı bu durum belirli sektörlerdeki yerel üş gücünün kazanç seviyesini aşağıya çekebilir.
3. Toplumsal katmanlaşma: Göçmenler genellikle belirli bir sosyo-ekonomik katmanda yer aldıklarından dolayı bu durum hedef ülkelerdeki gelir dağılımını etkileyerek toplumsal katmanlaşmayı artırabilir.
4. Refah devleti ve hizmetler: Göçmenlerin hedef ülkenin sağlık, sosyal ve eğitim imkânlarına erişim durumları bu ülkelerin sosyal politikalarını etkileyebilmektedir.

3.2. Gelir Gruplarına Göre Küreselleşmenin Gelir Dağılımına Etkileri

Küreselleşme, dünya genelinde ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimin artmasıyla birlikte ülkeler arasındaki sınırların azalması anlamına gelmektedir (Kıvılcım, 2013: 3). Küreselleşmenin ülke ekonomilerine ve gelir dağılımına etkileri ülkelerin gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Küreselleşme, düşük gelirli ülkelerdeki insanların yaşam standartlarını artırma potansiyeli sunarken, yüksek gelirli ülkelerdeki gelir dağılımı adaletsizliklerini derinleştirmektedir (Heshmati and Lee, 2010: 88). Düşük gelirli ülkelerdeki işçiler, düşük maliyetli üretim ve işgücü kaynakları nedeniyle küresel pazarlara daha fazla entegre olabilmektedir. Bu durum, bu ülkelerdeki insanların istihdam ve gelir elde etme fırsatlarını arttırmaktadır. Ancak, bu süreç aynı zamanda düşük gelirli ülkelerdeki işçilerin sömürülmelerine de yol açmaktadır.

Öte yandan, yüksek gelirli ülkelerde, küreselleşme genellikle üretimin uluslararasılaşmasını ve işgücü piyasalarının rekabetçi hale gelmesini teşvik eder. Bu, üst düzey becerilere sahip olanların uluslararası pazarda daha fazla talep görmesine ve daha yüksek gelir elde etmelerine olanak tanırken, düşük becerilere sahip olanların işlerini kaybetmelerine veya düşük ücretlerle çalışmaya zorlanmalarına neden olmaktadır (Tisdell ve Svizzero, 2004: 234-235). Sonuç olarak, küreselleşme yüksek gelirli ülkelerdeki gelir dağılımı adaletsizliklerini arttırabilmekte ve bu da toplumlar arasında ayrışmayı derinleştirmektedir.

Bu kısımda küreselleşmenin gelir dağılımına etkileri gelir gruplarına göre incelenecektir. Bu kapsamda WB'nin sınıflandırılması esas alınacaktır. WB, dünya ekonomilerini düşük, alt orta, üst orta ve yüksek olmak üzere dört gelir grubuna ayırmaktadır. Buna göre kişi başına düşen GSMH'si 1.135 $ ve altında olan ülkeler düşük gelir gurubunda, 1.136 $ - 4.465 $ arasında olan ülkeler alt orta gelir grubunda, 4.466 $ - 13.845 $ arasında olan ülkeler üst orta gelir grubunda, 13.846 $ ve üstünde olan ülkeler ise yüksek gelir grubunda kabul edilmektedirler (WB, 2023: 1).

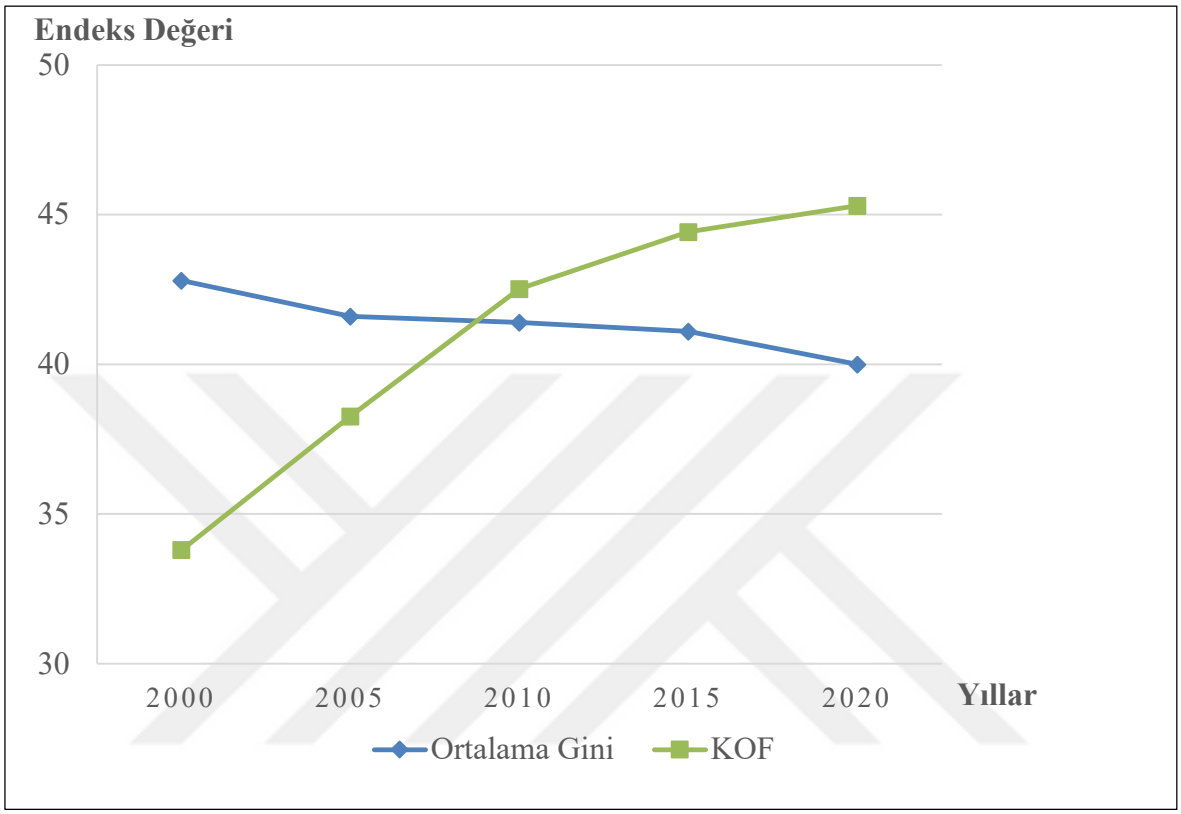
Gelir dağımı adaletini etkileyen birçok faktör bulunmakta olup, küreselleşme de bu faktörlerden birisidir. Gelir dağımı adaletindeki değişim bu faktörlerin bazılarının veya hepsinin değişiminden kaynaklanabileceği için küreselleşmenin net etkisini ortaya koymak oldukça zordur. Bu nedenle çalışmada grafik analizi yapılarak küreselleşme düzeyi ile gelir dağılımı adaletinin zaman içerisindeki değişimin benzerlik gösterip göstermediği irdelenmiştir. Bu kapsamda hem ülke grupları hem de seçilmiş ülke verileri ele alınmıştır. Gini katsayısı verilerine her ülke için belirli periyotta ulaşmanın mümkün olmaması nedeniyle her gelir grubundan 5 ülke ele alınmıştır. Ayrıca düşük, alt orta, üst orta ve yüksek gelir grubunda yer alan bütün ülkelerin ortalama KOF küreselleşme endeksi ve Gini katsayı değerleri hesaplanarak grafiksel olarak analiz edilmiştir.

3.2.1. Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler

Dünyanın en fakir ülkeleri olan düşük gelirli ülkeler, az gelişmiş bir ekonomi ve düşük yaşam kalitesine sahiptirler. Sağlıksız bir ekonomiye sahip olan bu ülkelerde ortalamanın altında yaşam beklentisi, yüksek bebek ölüm oranları, niteliksiz eğitim, yetersiz altyapı, kötüleşen çevre ve iklim koşulları ile yetersiz sağlık sistemleri bulunmaktadır (Akinyemi vd., 2019: 34).

Grafik 3'te düşük gelir grubunda yer alan ülkelerin ortalama Gini katsayısı ve KOF küreselleşme endeksi değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 3: Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri

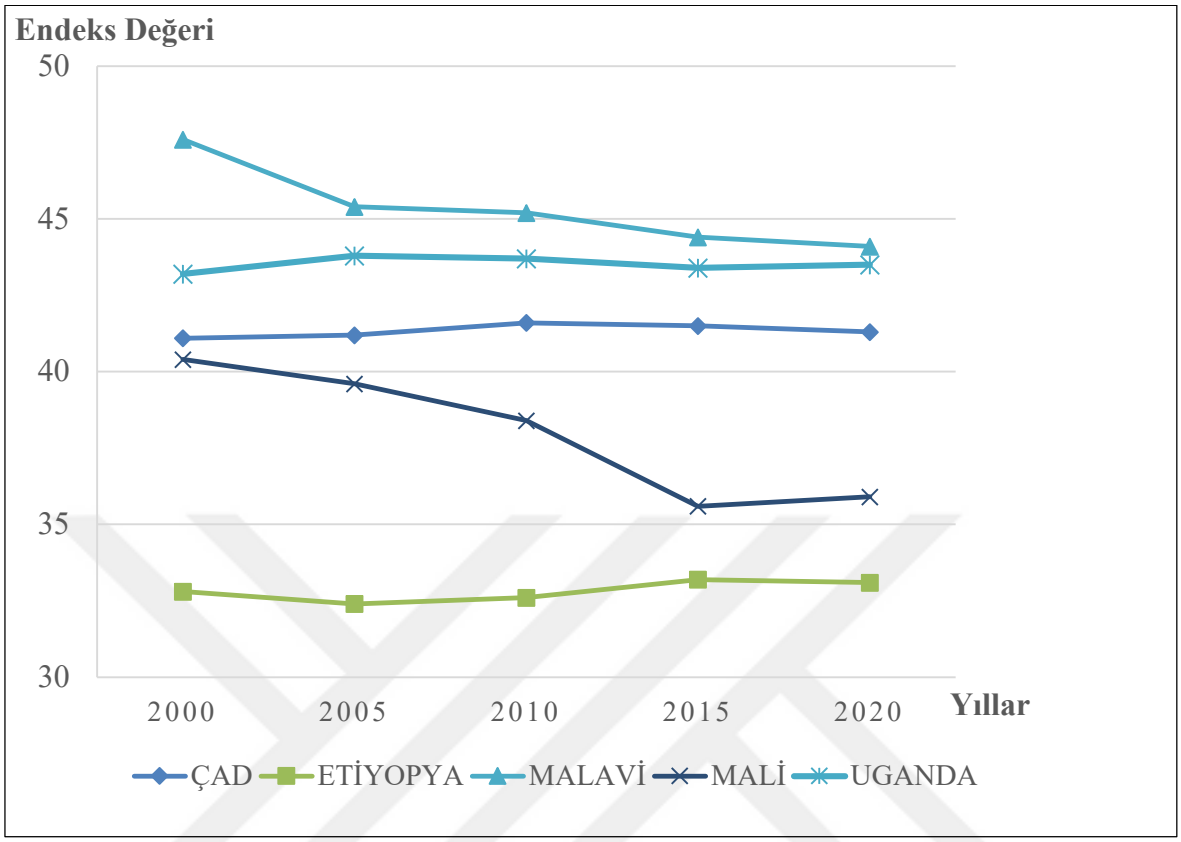

Kaynak: SWIID, 2023: 1, KOF, 2023b: 1.

Grafik 3'te görüldüğü gibi düşük gelir grubunda yer alan ülkelerin küreselleşme düzeyleri artma eğiliminde olmakla birlikte oldukça düşük seviyededir. 2000 yılında yaklaşık olarak 34 olan düşük gelir grubundaki ülkelerin KOF küreselleşme endeks değeri sürekli artarak 2020 yılında yaklaşık olarak 45 olmuştur. Gelir dağılımı adaleti açısında düşük gelirli ülkeler ele alındığında söz konusu ülkelerde adaletsiz bir gelir dağılımı olduğu görülmektedir. Düşük gelirli ülkelerde ortalama Gini katsayısı son dönemde azalma eğilimi göstermekle birlikte, yüksek gelir adaletsizliği hala devam etmektedir. Ele alınan dönemde düşük gelir grubunda yer alan ülkelerinin ortalama KOF küreselleşme endeksi ve Gini katsayısı değerlerine bakıldığında küreselleşme düzeyi ile birlikte gelir dağılımı adaletinin de arttığı görülmektedir.

Grafik 4'te düşük gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki Gini katsayılarına yer verilmiştir.

Grafik 4: Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları

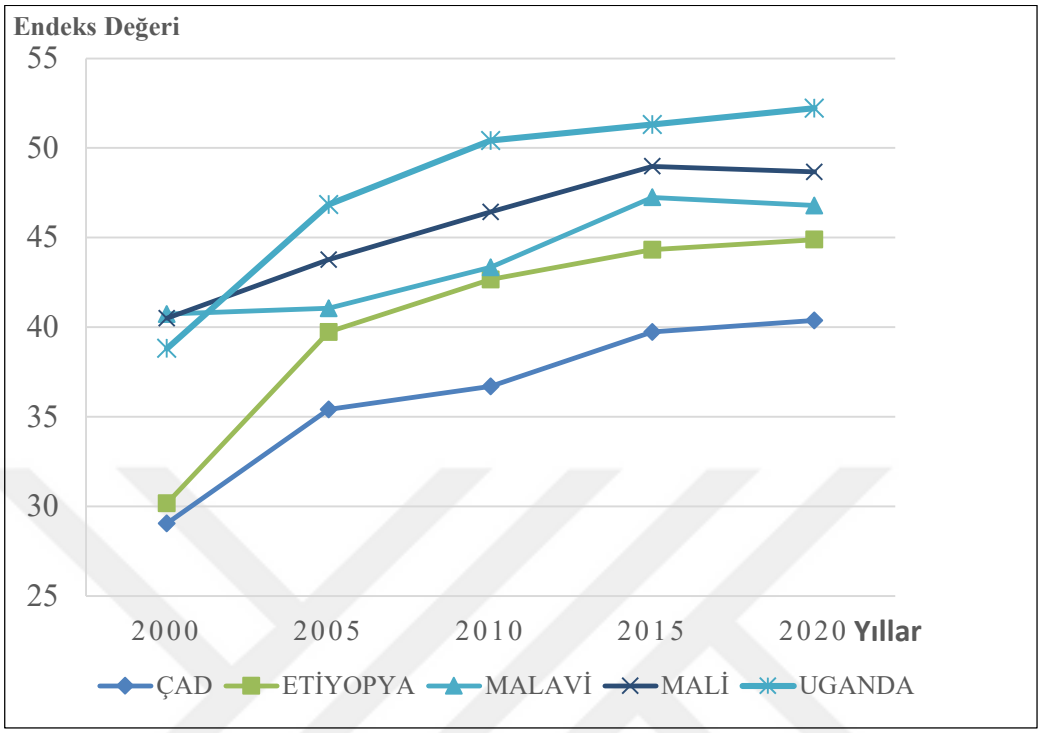

Kaynak: SWIID, 2023: 1.

Grafik 4 incelendiğinde düşük gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin Gini katsayıları bu ülkelerdeki gelir dağılımının adaletsiz olduğunun göstergesidir. Yıllar itibariyle ülkelerin Gini katsayısı azalma eğilimi gösterse bile adaletsizlik devamlılığını sürdürmektedir. Düşük gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkeler arasında gelir dağılımı adaletsizliğini yıllar itibariyle en aza indiren ülkenin Mali olduğu görülmektedir. Mali'nin 2020 yılı Gini katsayısı 40,4'lük bir değere sahipken bu değer 2020 yılında 35,9'luk değere indirgenmiştir. İlgili dönemde diğer seçilmiş ülkelerde Gini katsayısının kayda değer bir değişimi gözlenmemektedir.

Grafik 5'te düşük gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki KOF küreselleşme endeks değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 5: Düşük Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri

Kaynak: KOF, 2023b: 1.

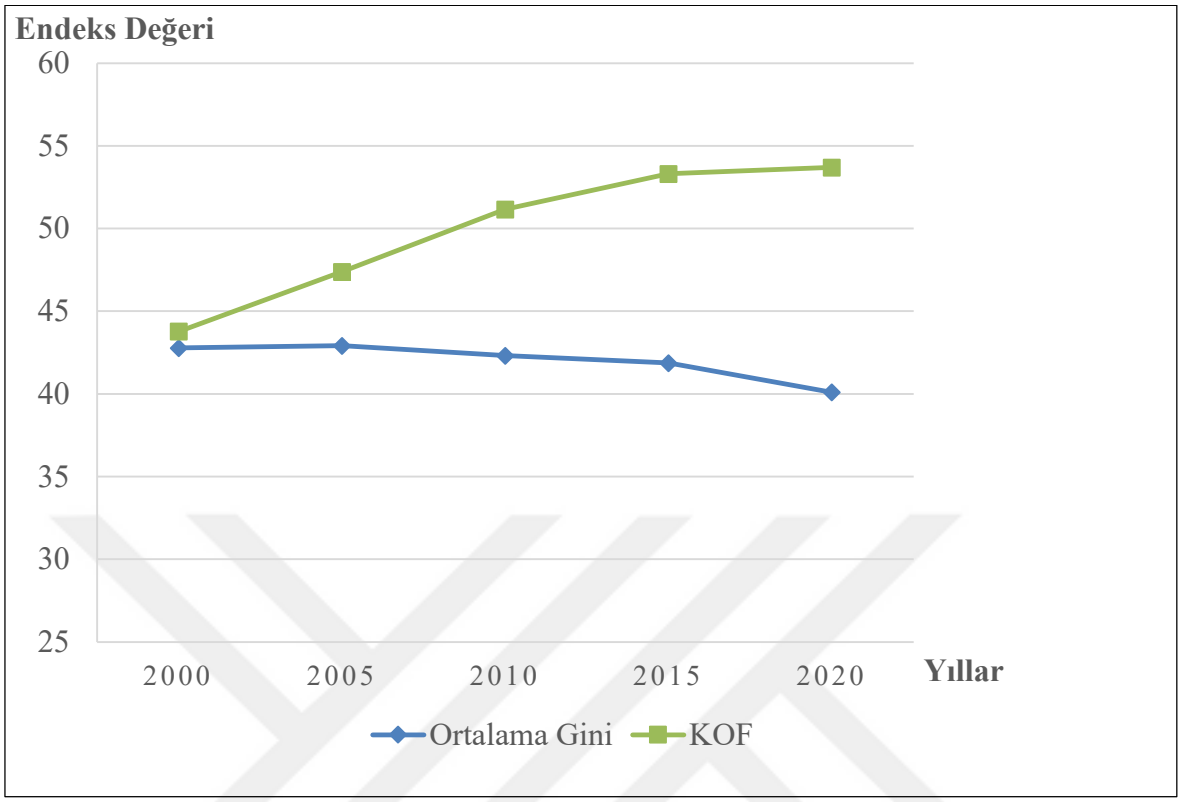
Grafik 5 incelendiğinde düşük gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin küreselleşme düzeyleri artış eğiliminde olmakla birlikte genel küreselleşme düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Seçilmiş ülkeler arasında yıllar itibariyle küreselleşme düzeyinde en fazla artış olan ülke Etiyopya'dır. Etiyopya'nın KOF küreselleşme endeks değeri 2000 yılında yaklaşık 30 iken bu değer 2020 yılına kadar sürekli artarak yaklaşık 45 seviyelerine kadar ulaşmıştır. Küreselleşme artış hızı bakımından Etiyopya'yı Uganda takip etmektedir. Uganda'nın KOF küreselleşme endeks değeri 2000 yılında yaklaşık 39 iken bu değer 2020 yılında neredeyse 53 seviyelerine kadar yükselmiştir.

3.2.2. Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler

Alt orta gelir grubunda yer alan ülkeler yoksulluk sınırının üzerinde ancak zenginlik sınırının altında yer almaktadır. Düşük gelir grubuna daha yakın olan alt orta gelir grubu, temel ihtiyaçlarını karşılayabilen ancak ekonomik dalgalanmalardan genellikle daha fazla etkilenen ülkelerden oluşmaktadır (Ünlü ve Yıldız, 2018: 46).

Grafik 6'da alt orta gelir grubuna ait ortalama Gini katsayısı ve KOF küreselleşme endeksi değerlerinin yıllar itibariyle değişimine yer verilmiştir.

Grafik 6: Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri

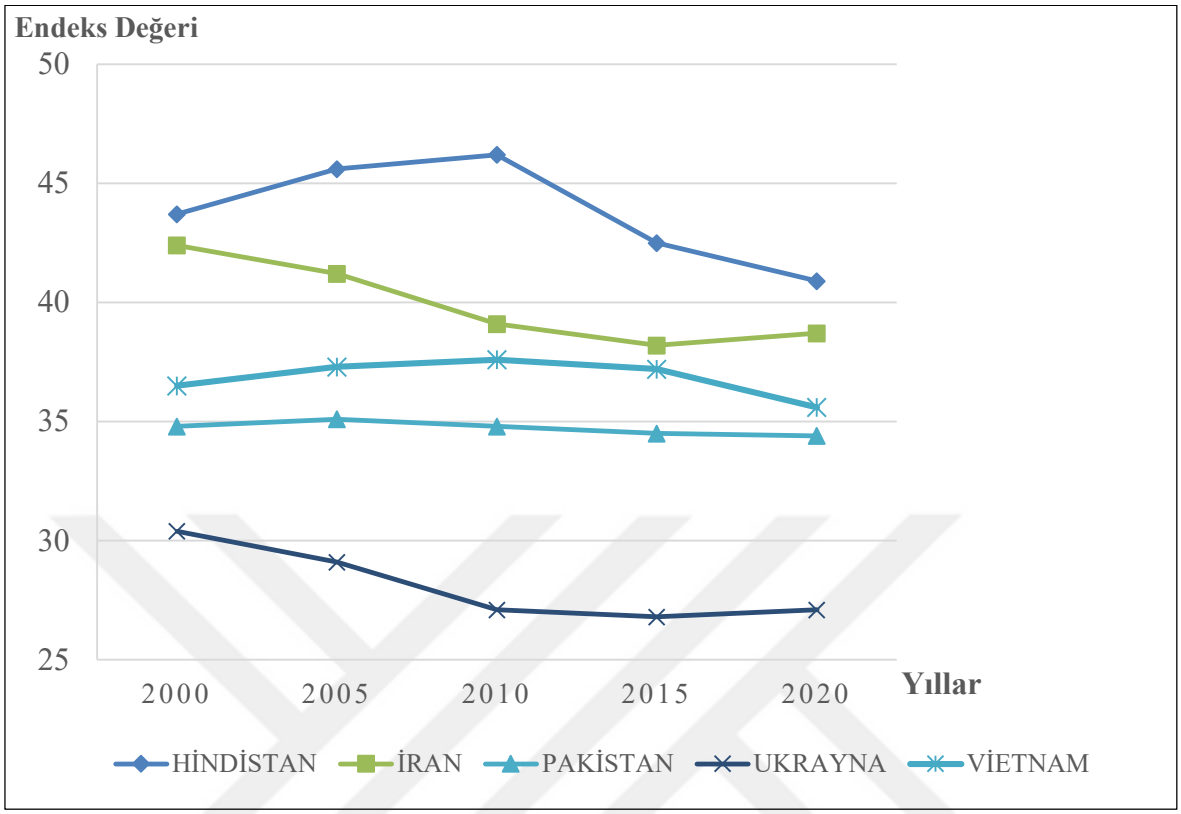

Kaynak: SWIID, 2023: 1, KOF, 2023b: 1.

Grafik 6'da görüldüğü gibi alt orta gelir grubunda yer alan ülkelerin küreselleşme düzeyleri artma eğiliminde olmakla birlikte düşük seviyededir. 2000 yılında yaklaşık olarak 44 olan alt orta gelir grubundaki ülkelerin KOF küreselleşme endeks değeri sürekli artarak 2020 yılında yaklaşık olarak 54 olmuştur. Gelir dağılımı adaleti açısından alt orta gelirli ülkeler ele alındığında söz konusu ülkelerde adaletsiz bir gelir dağılımı olduğu görülmektedir. Alt orta gelirli ülkelerde de düşük gelir grubundaki ülkelerde olduğu gibi ortalama Gini katsayısı son dönemde azalma eğilimi göstermekle birlikte, yüksek gelir adaletsizliği hala devam etmektedir. Ele alınan dönemde alt orta gelir grubunda yer alan ülkelerinin ortalama KOF küreselleşme endeksi ve Gini katsayısı değerlerine bakıldığında küreselleşme düzeyi ile birlikte gelir dağılımı adaletinin de arttığı görülmektedir.

Grafik 7'de alt orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki Gini katsayılarına yer verilmiştir.

Grafik 7: Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları

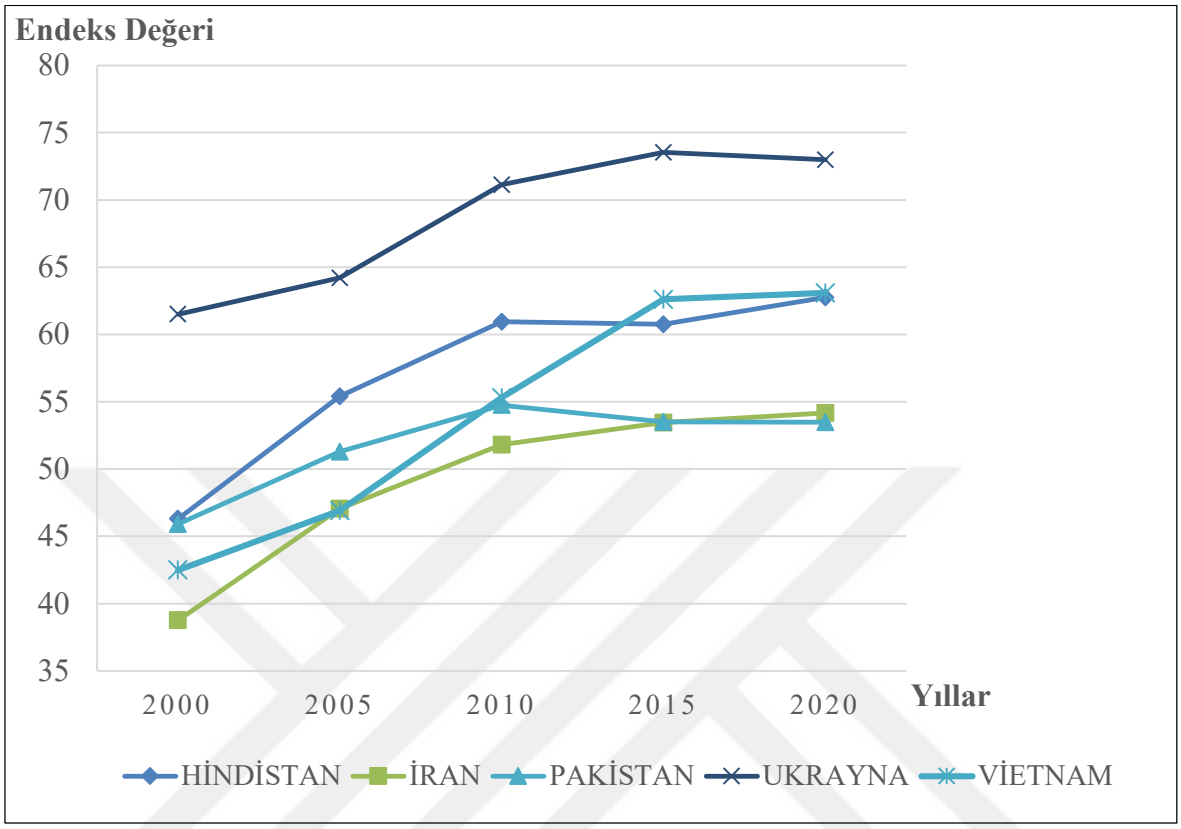

Kaynak: SWIID, 2023: 1.

Grafik 7 incelendiğinde alt orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerden Ukrayna dışındaki ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliğinin olduğu görülmektedir. Söz konusu ülkelerde yıllar itibariyle ülkelerin Gini katsayıları azalma eğilimi gösterse de gelir dağılımı adaletsizliği hala devam etmektedir. Alt orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkeler arasında Gini katsayısı en fazla azalan ülkenin İran olduğu görülmektedir. İran'ın 2000 yılında 42,4 olan Gini katsayısı azalarak 2020 yılında 38,7 olmuştur. Diğer seçilmiş ülkelerde ise İran gibi gelir dağılımı adaletsizliğini kayda değer bir ölçüde azaltan ülkelerin Ukrayna ve Hindistan olduğu görülmektedir. Dünyada gelir dağılımı adaleti konusunda en iyi durumda olan ülkelerden birisi olan Ukrayna'da Gini katsayısı 2000 yılında 30,4 iken azalarak 2020 yılında 27,1 olmuştur. Hindistan'ın ise 2000 yılı Gini katsayısı 43,7'lük bir değere sahipken, sonraki yıllarda dalgalanma göstermekle birlikte azalarak 2020 yılında 40,9 olmuştur. Diğer seçilmiş ülkelerin Gini katsayılarında kayda değer bir değişim görülmemektedir.

Grafik 8'de alt orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki KOF küreselleşme endeks değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 8: Alt Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri

Kaynak: KOF, 2023b: 1.

Grafik 8 incelendiğinde alt orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin küreselleşme düzeyleri artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Seçilmiş ülkeler arasında yıllar itibariyle küreselleşme düzeyinde en fazla artış olan ülke Vietnam'dır. Vietnam'ın KOF küreselleşme endeks değeri 2000 yılında yaklaşık 43 iken bu değer 2020 yılına kadar sürekli artarak yaklaşık 63 seviyelerine kadar ulaşmıştır. Küreselleşme artış hızı bakımından Vietnam'ı İran takip etmektedir. İran'ın KOF küreselleşme endeks değeri 2000 yılında yaklaşık 39 iken bu değer 2020 yılında 54,17 seviyelerine kadar yükselmiştir.

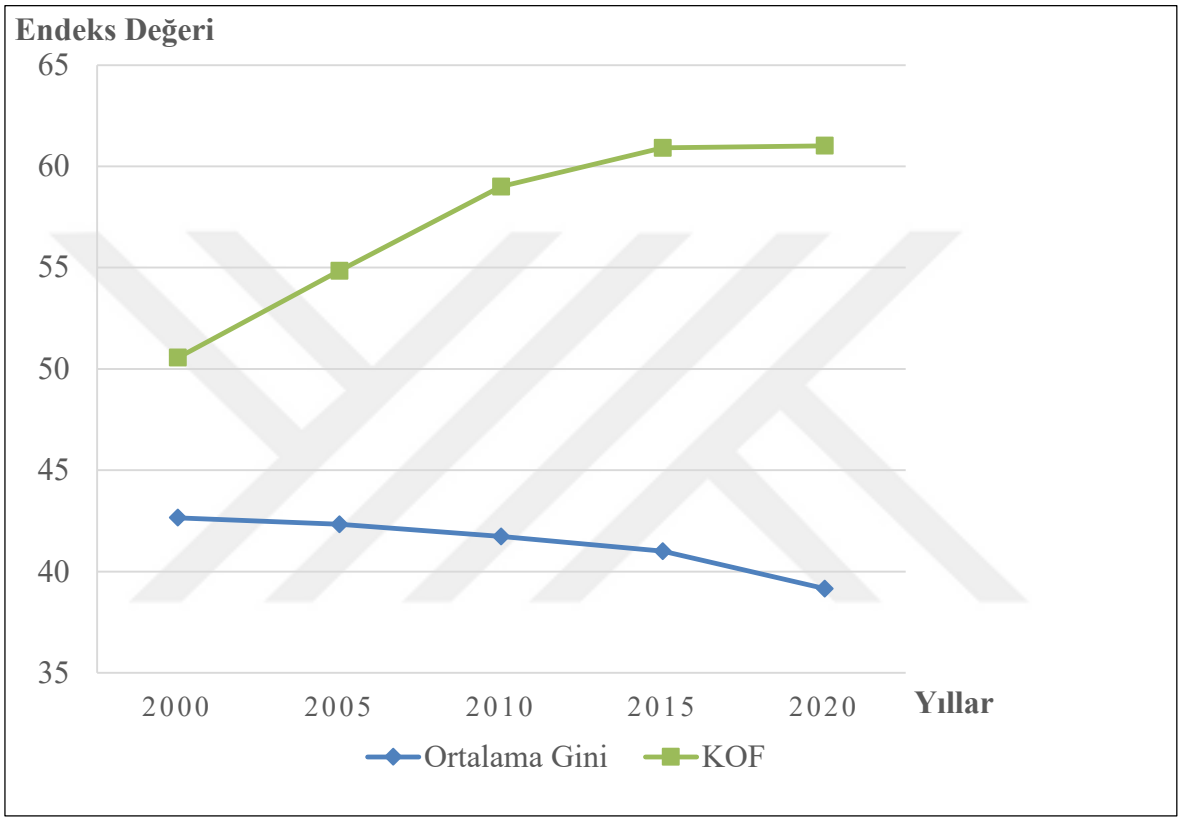
3.2.3. Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler

Üst orta gelir grubu, orta gelir grubunun üzerinde yer almakta ve yüksek gelir grubuna henüz ulaşmamış bir ekonomik düzeyi temsil etmektedir. Bu gelir grubu, genellikle insanların temel ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte daha yüksek yaşam standartlarına ve ekonomik güce sahip olduğu bir kategoriyi ifade etmektedir. Bu durum, daha iyi eğitim, sağlık hizmetleri, altyapı, ulaşım ve benzeri hizmetlere erişimle ilişkilendirilebilmektedir. Ancak, terim ve sınıflandırma belirli bir

ülkenin iç dinamikleri ve gelir dağılımı gibi faktörlere göre değişebilmektedir (Bozkurt vd., 2016: 380).

Grafik 9'da üst orta gelir grubunda yer alan ülkelerin ortalama Gini katsayısı ve KOF küreselleşme endeksi değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 9: Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri

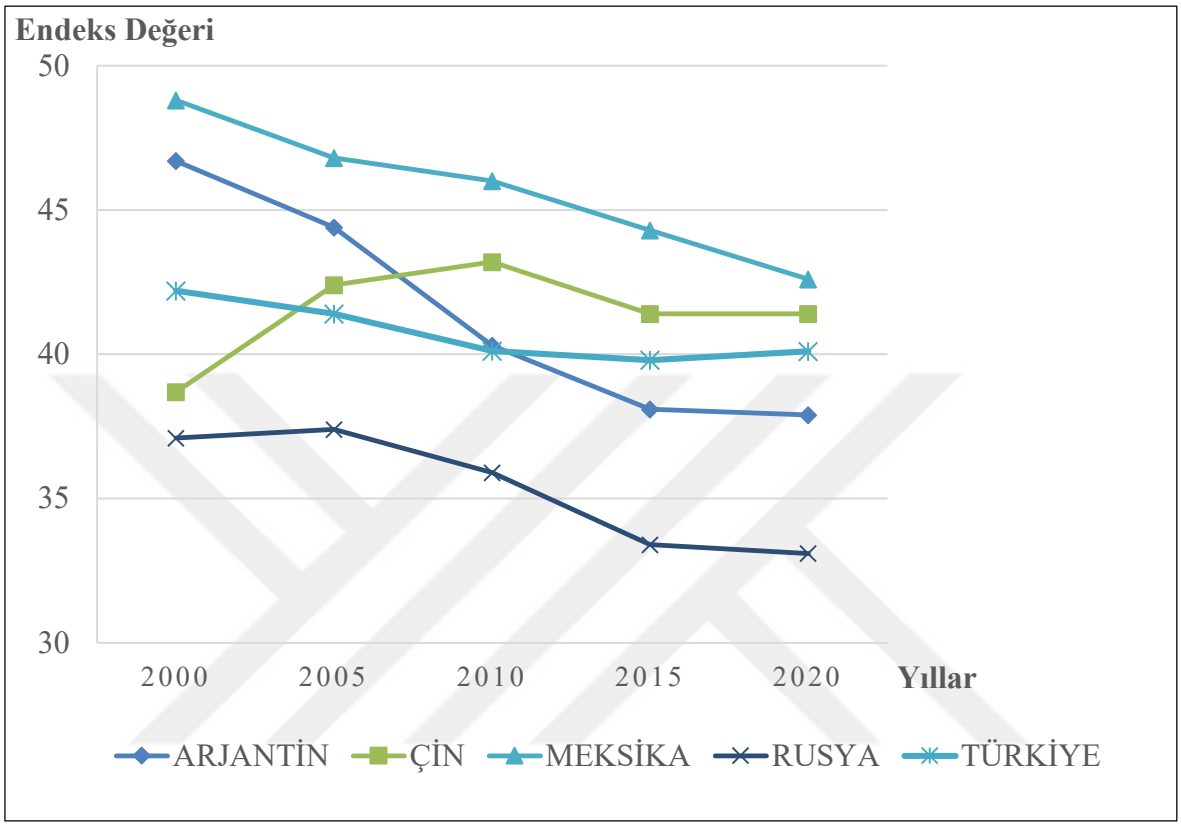

Kaynak: SWIID, 2023: 1, KOF, 2023b: 1.

Grafik 9'da görüldüğü gibi üst orta gelir grubunda yer alan ülkelerin küreselleşme düzeyleri artma eğiliminde olup, ortalamanın üzerinde bir seviyededir. 2000 yılında yaklaşık olarak 51 olan üst orta gelir grubundaki ülkelerin KOF küreselleşme endeks değeri sürekli artarak 2020 yılında yaklaşık olarak 61 olmuştur. Gelir dağılımı adaleti açısından üst orta gelirli ülkeler ele alındığında söz konusu ülkelerde adaletsiz bir gelir dağılımı olduğu görülmektedir. Üst orta gelirli ülkelerde ortalama Gini katsayısı son dönemde azalma eğilimi göstermekle birlikte, gelir adaletsizliği hala bu ülkelerde devamlılığını sürdürmektedir. Ele alınan dönemde üst orta gelir grubunda yer alan ülkelerinin ortalama KOF küreselleşme endeksi ve Gini katsayısı değerlerine bakıldığında küreselleşme düzeyi ile birlikte gelir dağılımı adaletinin de arttığı görülmektedir.

Grafik 10'da üst orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki Gini katsayılarına yer verilmiştir.

Grafik 10: Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları

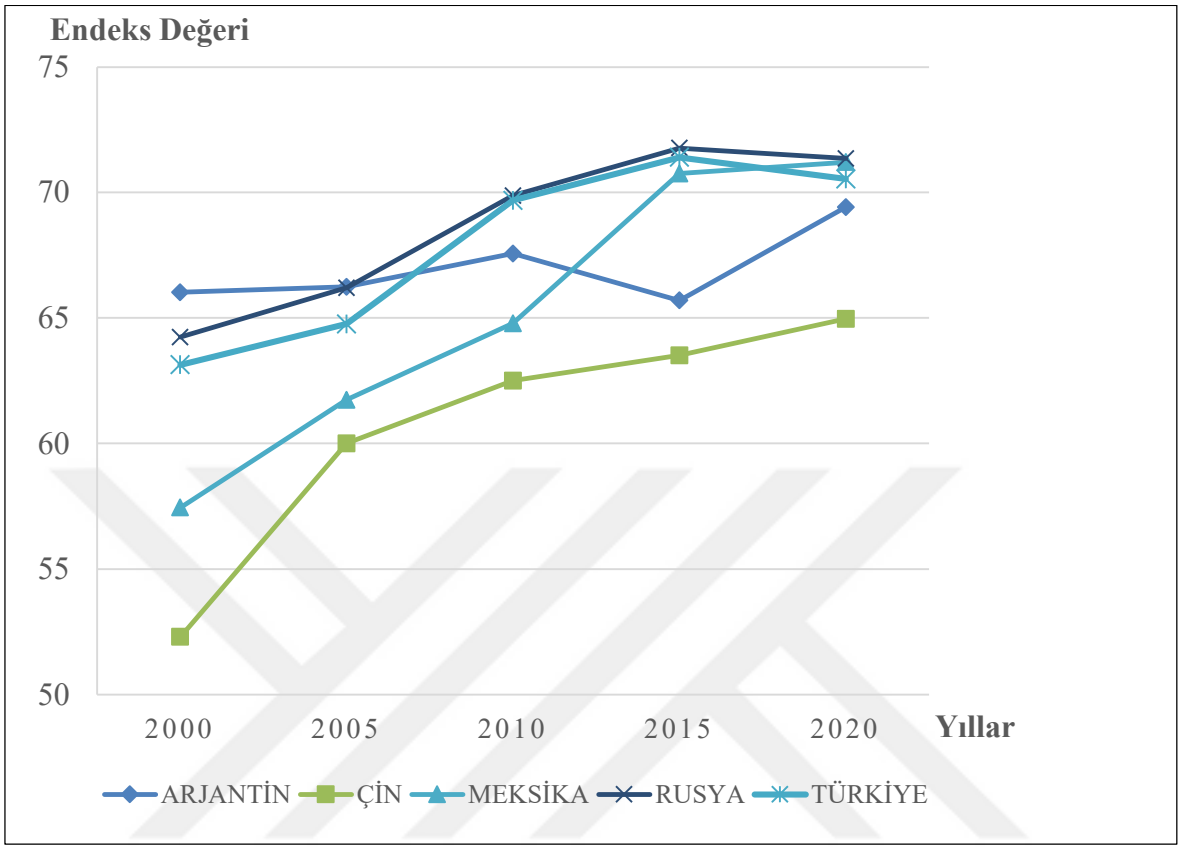

Kaynak: SWIID, 2023: 1.

Grafik 10 incelendiğinde üst orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerden bazılarının Gini katsayıları bu ülkelerdeki gelir dağılımının adaletsiz olduğunun göstergesidir. Yıllar itibariyle ülkelerin Gini katsayısı azalma eğilimi gösterse bile adaletsizlik devamlılığını sürdürmektedir. Üst orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkeler arasında gelir dağılımı adaletsizliğini yıllar itibariyle en aza indiren ülkenin Arjantin olduğu görülmektedir. Arjantin'in Gini katsayısı 2000 yılında 46,7 iken, azalarak 2020 yılında 37,9 olmuştur. Diğer seçilmiş ülkelerde ise Arjantin gibi gelir dağılımı adaletsizliğini kayda değer bir ölçüde azaltan ülkelerin Meksika ve Rusya olduğu görülmektedir. Grafik 10'da yer alan seçilmiş ülkeler arasında en çarpıcı değişimin Çin'de olduğu gözlenmektedir. Çin'de Gini katsayısı diğer ülkelerden farklı olarak 2000 yılından 2010 yılına kadar artış eğiliminde iken 2010 yılından sonra düşüşe geçmiş ancak kayda değer bir azalma gözlenmemiştir.

Grafik 11'de üst orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki KOF küreselleşme endeks değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 11: Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri

Kaynak: KOF, 2023b: 1.

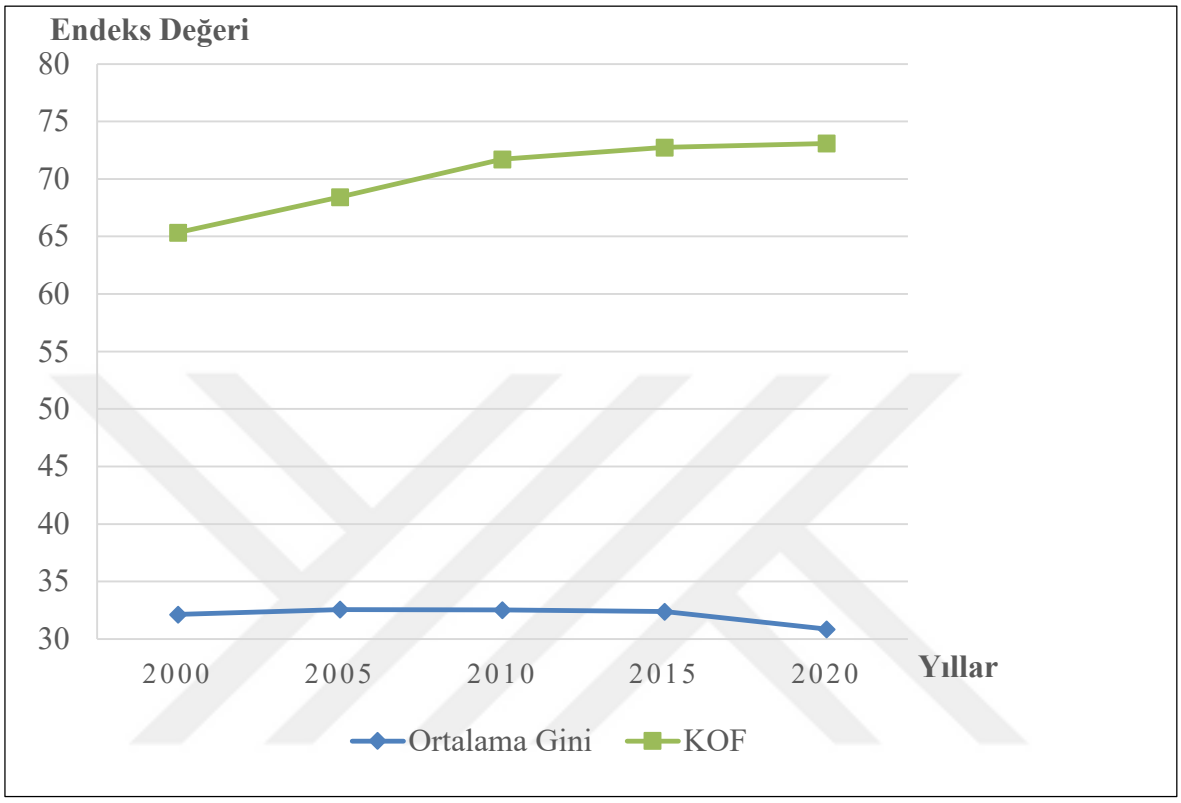
Grafik 11 incelendiğinde üst orta gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin küreselleşme düzeylerinin artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak ülkelerin genel küreselleşme düzeylerinin ortalama değerin üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Seçilmiş ülkeler arasında yıllar itibariyle küreselleşme düzeyinde en fazla artış olan ülke Meksika'dır. Meksika'nın KOF küreselleşme endeks değeri 2000 yılında yaklaşık 57 iken bu değer 2020 yılına kadar sürekli artarak yaklaşık 71 seviyelerine kadar ulaşmıştır. Küreselleşme artış hızı bakımından Meksika'yı Çin takip etmektedir. Çin'in KOF küreselleşme endeks değeri 2000 yılında yaklaşık 52 iken bu değer 2020 yılında neredeyse 65 seviyelerine kadar yükselmiştir.

3.2.4. Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler

Dünyanın en zengin ülkeleri olan yüksek gelirli ülkeler, gelişmiş bir ekonomi ve yüksek yaşam kalitesine sahiptirler. Gelişmiş bir ekonomiye sahip olan bu ülkelerin çoğunda nitelikli eğitim, gelişmiş altyapı ve modern sağlık sistemleri bulunmaktadır.

Grafik 12'de yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerin ortalama Gini katsayısı ve KOF küreselleşme endeksi değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 12: Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Ülkelerin Eşitsizlik Verileri

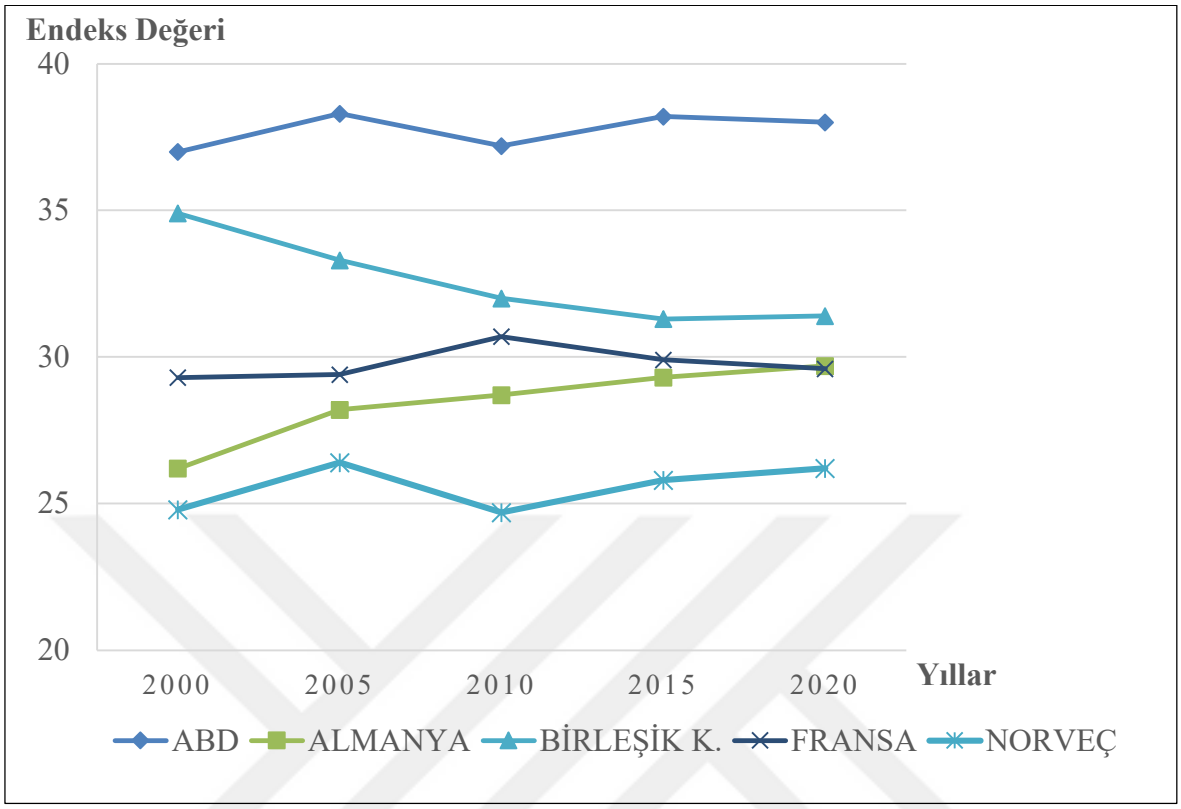

Kaynak: SWIID, 2023: 1, KOF, 2023b: 1.

Grafik 12'de görüldüğü üzere yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerin küreselleşme düzeyindeki artış eğilimi diğer gruplara kıyasla daha yavaş olsa bile küreselleşme düzeylerinin oldukça yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. 2000 yılında yaklaşık olarak 65 olan yüksek gelir grubundaki ülkelerin KOF küreselleşme endeks değeri sürekli artarak 2020 yılında yaklaşık olarak 73 olmuştur. Gelir dağılımı adaleti bakımından yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerin diğer gelir gruplarında yer alan ülkelere nazaran daha adaletli gelir dağılımına sahip oldukları görülmektedir. Ele alınan dönemde yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerinin ortalama KOF küreselleşme endeksi ve Gini katsayısı değerlerine bakıldığında küreselleşme düzeyi ile birlikte gelir dağılımı adaletinin de arttığı görülmektedir.

Grafik 13'te yüksek gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki Gini katsayılarına yer verilmiştir.

Grafik 13: Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin Gini Katsayıları

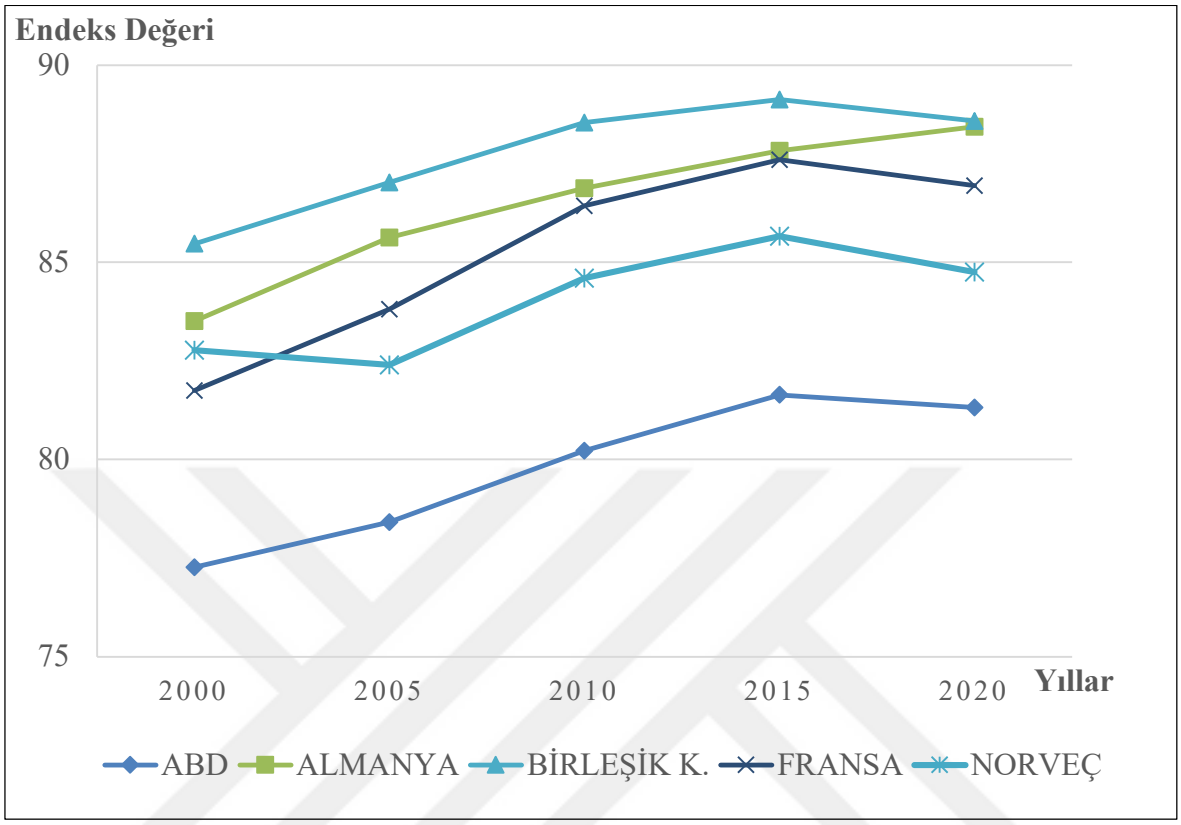

Kaynak: SWIID, 2023: 1.

Grafik 13 incelendiğinde yüksek gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin Gini katsayıları bu ülkelerde de gelirin dağılımında adaletsizlikler olduğunu göstermektedir. Yıllar itibariyle bakıldığında Birleşik Krallık dışındaki ülkelerde Gini katsayısının artma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Birleşik Krallığı'n 2000 yılında 34,9 olan Gini katsayısı azalarak 2020 yılında 31,4 olmuştur. Seçilmiş ülkeler arasında gelir dağılımı adaletinin en yüksek olduğu ülke Norveç olup, bu ülkeyi sırasıyla Almanya ve Fransa takip etmektedir.

Grafik 14'te yüksek gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerin 2000-2020 yılları arasındaki KOF küreselleşme endeks değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 14: Yüksek Gelir Grubunda Yer Alan Seçilmiş Ülkelerin KOF Küreselleşme Endeks Değerleri

Kaynak: KOF, 2023b: 1.

Grafik 14'te görüldüğü gibi yüksek gelir grubunda yer alan seçilmiş ülkelerde küreselleşme düzeyi oldukça yüksek düzeyde olup, ilgili dönemde dalgalanma göstermekle birlikte sürekli bir artış trendi izlemiştir. Seçilmiş ülkeler arasında küreselleşme düzeyi en yüksek olan ülkeler Birleşik Krallık ve Almanya iken, küreselleşme düzeyi en düşük olan ülke ise ABD'dir.

Genel olarak bakıldığında düşük gelirli ülkelerde küreselleşme düzeyinin düşük, gelir adaletsizliğinin yüksek, yüksek gelirli ülkeler de ise küreselleşme düzeyinin yüksek gelir adaletsizliğinin ise nispeten daha düşük olduğu görülmektedir. Yapılan grafiksel analizlerden hareketle gelir düzeyi arttıkça ülkelerin küreselleşme düzeylerinin arttığı gelir dağılımı adaletsizliğinin ise azaldığı söylenebilir. Küreselleşme ülkelerdeki gelir dağılımını birçok kanaldan olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmekte olup, bu etkiler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Küreselleşme, dünya genelinde özellikle ekonomik faaliyetlerin artan bir şekilde entegre olmasını ifade etmektedir. Küreselleşme kavramının ekonomik, sosyal, siyasi, çevresel ve teknolojik olmak üzere birçok boyutu bulunmaktadır. Boyutların birbirinden farklı olması ve her birinin küreselleşme kavramı üzerinde etki yaratması, küreselleşme kavramının birçok tanımı olmasına yol açmıştır. Bu tanımlar ışığında oluşan farklı yaklaşımlar ve tartışmalar da küreselleşme sürecinin karmaşıklığını ortaya koymaktadır.

Küreselleşme karşıtları, küreselleşmenin getirdiği ekonomik bütünleşme sürecinin, dış ticaretin serbestleşmesinin, finansal sermayenin uluslararası dolaşımının önündeki engellerin kaldırılmasının ve uluslararası yatırımların artmasının ülkeler arasındaki ekonomik uçurumu derinleştirdiğine inanmaktadır. Küreselleşmenin savunucuları ise bu sürecin tam tersi bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre, bu süreç ilerledikçe gelir dağılımındaki adaletsizlik azalacak ve mevcut ekonomik uçurumlar ortadan kalkacaktır.

Gelir dağılımı, bir ekonomide yer alan bireyler veya hanehalkları arasında elde edilen gelirin dağılımını ifade eden önemli bir kavramdır. Gelir dağılımı, bir toplumun ekonomik adaletini, eşitsizliğini ve refah düzeyini değerlendirmede kullanılan bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Gelir dağılımını etkileyen bir dizi faktör bulunmaktadır. Bunlar arasında ekonomik büyüme hızı, işsizlik seviyesi, eğitim düzeyi, teknolojik gelişmeler, vergi politikaları, sosyal yardımlar, sendikaların gücü, gelir vergisi oranları ve emek piyasası koşulları gibi unsurlar yer almaktadır. Ayrıca, toplum içerisindeki cinsiyet, ırk, yaş ve coğrafi konum gibi faktörler de gelir dağılımını etkileyebilmektedir. Gelir dağılımını etkileyen bir diğer unsur ise küreselleşmedir.

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı kazançlar, tüm ülkeler arasında eşit şekilde dağılmamaktadır. Yüksek gelir seviyesine sahip ülkeler, ekonomik ve kurumsal yapılarının daha sağlam olması nedeniyle dışa dönük politikalarla ekonomik büyümeyi teşvik edebilmektedir. Buna karşılık düşük gelirli ülkeler, genellikle tarım ürünleri ve doğal kaynaklara dayalı ihracatlarıyla rekabetçilik zorlukları yaşamakta ve dışa bağımlılıkları artmaktadır. Aynı zamanda, ekonomik ve kurumsal zayıflıklar, düşük gelirli ülkelerde küreselleşmenin olumsuz etkilerini daha da artırabilmektedir.

Küreselleşme, gelir dağılımı üzerinde bir dizi olumlu ve olumsuz etkiye sahiptir. Bu etkiler, gelirin adil olmayan biçimde dağılmasına yol açabilmektedir. Bu adaletsizlikler, ülkelerin kalkınma düzeyine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Küreselleşme, ticaretin serbestleşmesi, doğrudan

yabancı sermaye akışları, istihdamın azalması ve iş standartlarının düşmesi, teknolojik ilerlemeler ve uluslararası göç gibi farklı kanallar aracılığıyla gelir dağılımını etkilemektedir.

Küreselleşme süreci ile birlikte uluslararası ticaret ve yatırımların artması sonucu gelir fırsatları artabilmekte ve bu durum düşük gelir grubunda yer alan ülkeler ile yüksek gelir grubunda yer alan ülkeler arasındaki adaletsizliği de tetikleyebilmektedir. Teknolojik ilerlemeler ve üretkenlik artışı, bazı sektörlerde işgücü talebini azaltabilirken diğerlerinde artırabilmekte, bu da işgücü piyasasında dengesizliklere yol açabilmektedir. Ayrıca, finansal serbestleşme ve uluslararası sermaye hareketleri, gelir dağılımı adaletsizliğinin artmasına neden olabilmektedir.

Küreselleşmenin ticaret ve sermaye akımlarındaki artışı, işgücü hareketliliğini de etkilemektedir. Ülkeler arasındaki rekabet, işgücü maliyetleri üzerinde baskı oluştururken bazı bölgelerde işsizlik oranlarını yükseltebilmektedir. Aynı zamanda, düşük ücretli işgücünün daha fazla hareketliliği, düşük ve orta gelir grubunda yer alan ülkelerdeki ücretlerin düşmesine yol açabilmektedir. Bu gelir dağılımı adaletsizliğini artırıcı bir faktör olabilir.

Gelir dağılımı adaleti açısından dikkate alınması gereken bir başka faktör ise teknolojik değişimdir. Küreselleşme, teknolojik ilerlemeyi hızlandırabilirken, bu ilerlemeler bazı sektörlerde otomasyon ve verimlilik artışıyla sonuçlanabilmektedir. Bu durum, düşük vasıflı işlerin kaybına ve işgücü talebinde değişikliklere yol açmaktadır. Bu durum da gelir dağılımını olumsuz etkileyebilmektedir.

Küreselleşme aynı zamanda iş gücü hareketliliğini de etkilemektedir. İş gücü hareketliliği, daha yüksek gelirli ülkelerden düşük gelirli ülkelere veya gelişmiş bölgelerden gelişmekte olan bölgelere yönelen göçleri içermektedir. Bu durum, bazen gelişmiş ülkelerde işgücü arzını artırabilirken, gelişmekte olan ülkelerde uzman işgücü eksikliği yaratabilmektedir. Bu da gelir dağılımı adaletsizliğini artırıcı etkilere yol açmaktadır.

Küreselleşmenin gelir dağılımı adaleti üzerindeki potansiyel etkileri karmaşık ve çok yönlüdür. Küreselleşmenin gelir dağılımı adaletsizliğini artırma riski bulunurken, aynı zamanda ekonomik büyümeyi teşvik ederek fırsatları genişletme potansiyeli de mevcuttur. Bu nedenle, küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve politik boyutlarını dikkate alarak adil ve sürdürülebilir bir kalkınma sağlamak için politika yapıcıların ve uzmanların bu konuya özel önem vermesi gerekmektedir.

Öte yandan, küreselleşme aynı zamanda düşük ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler için de fırsatlar sunarken gelir dağılımı adaletsizliğini azaltabilmektedir. Yeni pazarlara erişim, yatırım çekme ve teknoloji transferi, orta gelir grubunda yer alan ülkelerin ekonomik büyüme potansiyelini artırabilmektedir. Bu durum, daha fazla istihdam yaratma ve gelir düzeylerini yükseltme imkânı sunarak, gelir adaletsizliğini azaltıcı etki yaratabilmektedir.

Yüksek gelir grubu ile düşük ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasındaki ekonomik dengesizlikler de küreselleşmenin etkilerini belirlemektedir. Yüksek gelirli ülkeler, daha yüksek teknoloji ve sermaye birikimi ile avantajlı konumda olabilirken, bu durum gelişmekte olan ülkelerin rekabet güçlerini sınırlayabilmekte ve gelir adaletsizliğinin artmasına yol açmaktadır. Ancak, düşük ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler de rekabet avantajlarına sahip olabilirler. Bu duruma düşük maliyetli işgücü örnek olarak verilebilir. Bu ve benzeri faktörler, düşük ve orta gelir grubunda yer alan ülkelerin gelir düzeylerini artırarak gelir adaletsizliğini azaltıcı bir etki yaratabilmektedir.

Küreselleşme ile ilgili en önemli tartışmalardan biri gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisidir. Yapılan tartışmaları analiz edebilmek için çalışmada WB'nin sınıflandırdığı gelir gruplarından yararlanılmıştır. Dünya Bankası gelir gruplarını düşük, alt orta, üst orta ve yüksek olmak üzere dört ayrı grupta ele almaktadır. Bu kapsamda farklı gelir grubunda yer alan ülkelerde küreselleşme düzeylerindeki gelişme ve gelir dağılımı adaletinde meydana gelen değişim incelenmiştir.

Çalışmada yer alan grafiksel analiz sonuçlarından hareketle, küreselleşmenin genel olarak ekonomik büyümeyi teşvik ettiği, ancak gelir dağılımı üzerindeki etkisinin ülkeden ülkeye farklılık arz ettiği söylenebilir. Çalışmada ele alınan 2000-2020 döneminde küreselleşme düzeyi arttıkça bütün gelir gruplarında ortalama Gini katsayısı azalan bir seyir izlemiştir. Şöyle ki; ilgili dönemde ortalama Gini katsayısı düşük gelir grubunda 42,8'den 40'a, alt orta gelir grubunda 42,77'den 40,10'a, üst orta gelir grubunda 42,66'dan 39,16'ya ve yüksek gelir grubunda 32,13'ten 30,87'ye düşmüştür.

Küreselleşme, gelir dağılımı adaleti, gelişmiş-gelişmekte olan ülke dengesizlikleri, iş gücü hareketliliği ve teknolojik değişim gibi faktörler üzerinde karmaşık etkilere sahiptir. Bu faktörlerin etkileri birçok değişkene bağlı olup her bir ülkenin kendi koşullarına göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle, küreselleşmenin gelir dağılımı adaletsizliği ve diğer ekonomik dinamikler üzerindeki etkilerini anlamak için çok yönlü bir yaklaşım gereklidir.

Küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri, işgücü maliyetleri, işsizlik ve teknolojik gelişmeler gibi faktörlerle ilişkilidir. Bu nedenle, gelir adaletsizliğini azaltmak ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla, ulusal ve uluslararası düzeyde politika önlemleri alınması önemlidir. Gelir dağılımını iyileştirmek için, eğitim ve beceri geliştirme fırsatlarının sağlanması, sosyal güvenlik sistemlerinin güçlendirilmesi ve adaleti sağlayıcı vergi politikalarının uygulanması gerekmektedir.

Gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmaya yönelik uygulanan politikalar, genellikle ekonomik eşitsizliği hedefleyen ve toplumun daha dengeli bir şekilde refah paylaşımını teşvik eden önlemleri içermektedir. Artan oranlı gelir vergisi veya varlık vergisi gibi yöntemler gelir adaletsizliğini azaltmayı hedeflemektedir. Bu yöntemlere göre yüksek gelirli bireyler ve şirketlerden daha fazla

vergi alınarak gelir dağılımı adaletsizliği azaltılabilecektir. Bunun yanı sıra yoksul kesimlere maddi yardımlar, yiyecek, sağlık hizmetleri gibi destekler sağlayan sosyal programlar gelir dağılımını dengeleyebilmektedir. Temel gelir garantisi veya halk sağlığı programları bu tür politikalara örnek olarak verilebilir.

Düşük gelirli bireylerin daha yüksek ücretli işlere erişiminin arttırılması için eğitim ve mesleki beceri geliştirme fırsatlarının genişletilmesi, düşük gelirli bireyler ile yüksek gelirli bireyler arasındaki uçurumun azaltılabilmesi için asgari ücretin yükseltilmesi ve böylelikle düşük gelirli çalışanların yaşam standartlarının iyileştirilmesi, işsizlik sorunu ile mücadele edebilmek adına işçi sendikalarının güçlendirilmesi ve toplu sözleşmelerin teşvik edilmesi ve nitelikli kamu hizmetlerinin düşük gelirli kesimlere daha iyi erişilebilir hale getirilmesi de gelir dağılımı adaletsizliği ile mücadelede uygulanabilecek politikalardandır.

Gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaya yönelik uygulanabilecek politikalar arasında finansal sistemi düzenlemek, spekülasyonu önlemek ve finansal krizlerin etkilerini azaltmak için yapılan mali düzenlemeler yer almaktadır. Bireylerin mali okuryazarlık düzeylerini yükseltmek ve tasarruf alışkanlıklarını geliştirmelerine yardımcı olmak, bu düzenlemeler arasında yer alan uygulamalardan olup gelir dağılımı adaletsizliğinin azaltılabilmesinde rol oynamaktadır. Ayrıca küreselleşmenin gelir dağılımı adaletsizliğine yönelik olumsuz etkilerini azaltmak için uygulanan politikalara kırsal kesimde gelir farklılıklarını azaltmaya yönelik uygulanan tarım politikaları da örnek olarak verilebilir.

Ülkeler arasındaki gelir dağılımı adaletsizliklerinin azaltılması için küresel düzeyde politikalar uygulanması gerekmektedir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler (BM)'in küresel düzeyde gelir adaletsizliğini azaltmak için çeşitli politika önerileri ve uygulamaları bulunmaktadır. Eğitim ve beceri geliştirme, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri, asgari ücret ve vergi politikaları ile kırsal kalkınma ve tarım politikaları, BM kapsamında da yer alan gelir dağılımı adaletsizliği ile mücadele politikalarındandır.

BM kapsamında uygulanan veya uygulanabilecek olan politikalara, cinsiyet eşitsizliğini azaltmak amacıyla kadınların işgücüne daha fazla katılımını sağlamak ve kadın girişimciliğini desteklemek örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra işçilerin haklarını koruyan yasalar ve sendikal hakların güçlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu koruyucu tedbirler ile çalışanların daha iyi koşullarda çalışabilmesi ve gelirlerinin artması sağlanabilecektir.

BM, üye ülkelerin gelişimini desteklemek ve uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla çeşitli kredi ve finansman imkânları sunmaktadır. BM'ye bağlı çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlara; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) ve

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) örnek olarak verilebilir. UNDP, gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılması amacıyla projeler yürütmektedir. UNCTAD, ticaret, yatırım ve kalkınma konularında gelişmekte olan ülkelere teknik yardım ve kapasite geliştirme sağlamaktadır. UNIDO, sanayi sektörünün geliştirilmesi ve sürdürülebilir endüstriyel kalkınma konularında destek sağlamaktadır. FAO ise tarım, gıda güvenliği ve kırsal kalkınma alanlarında projeler yürüterek gelişmekte olan ülkelere destek olmaktadır.

BM'nin belirlediği Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bulunmaktadır. BM'nin belirlediği Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), dünya genelinde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ve 2030'a kadar ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda ilerlemeyi sağlamak amacıyla 2015 yılında kabul edilmiş 17 ana hedeften oluşmaktadır. Bu hedefler, yoksullukla mücadele, eşitsizlikleri azaltma, iş imkânları ve ekonomik büyüme gibi konuları kapsamakta ve gelir adaletsizliği gibi birçok soruna çözüm önerileri sunmaktadır.

Ülkeler arasında gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaya yönelik işbirliği ve yardımlaşma önemlidir. Tek taraflı ticaret anlaşmazlıklarının çözümü ve adaletli ticaret ilişkilerinin teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu hususta BM ve benzeri uluslararası kuruluşlara önemli roller düşmektedir.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısı farklı olduğu için gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaya yönelik politikaların etkileri ve uygulanabilirlikleri ülkeden ülkeye değişim gösterecektir. Bu nedenle ülke şartlarının iyi analiz edilmesi ve doğru politika seçilerek uygulama yapılması oldukça önemlidir.

Sonuç olarak küreselleşmenin gelir dağılımı adaleti üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğu ve küreselleşmenin nimetlerinden bütün ülkelerin eşit düzeyde yararlanamadığı söylenebilir. Bu kapsamda küreselleşme sürecinin hızlanarak devam edebilmesi için küreselleşmenin ülkeler üzerindeki olumsuz etiklerini törpüleyecek küresel politikalara ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, Mustafa (2002), "Ekonomik Siyasal ve Sosyal Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme: Tehdit mi? Fırsat mı?", **Liberal Düşünce Kış-Bahar 2002**, 7, 13-26.

Adda, Jacques (2002), **Ekonominin Küreselleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Adıgüzel, Muhittin (2011), **Ekonomik, Kültürel ve Politik Küreselleşme Ve Sonuçları**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Akgül Yılmaz, Gülay (2006), **Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları**, İSMMMO Yayını, Mart Matbaacılık, İstanbul.

Akinyemi, Ajibola vd., (2019), "Poverty and Inequality in Nigeria: Implications for Inclusive Growth", **Nile Journal of Business and Economics**, 4(9), 30-51.

Aksoy, Zeynep (2012), "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 5(20), 292-303.

Aktan, Coşkun Can ve Şen, Hüseyin (1999), **Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye**, TOSYÖV Yayınları, Ankara.

Aktan, Coşkun Can (Ed.) (2002), **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara.

Aktel, Mehmet (2001), "Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 6(2), 193-202.

Aktepe, İlknur (2019), **Küreselleşmenin Gelir Dağılımı, Yoksulluk Üzerine Etkileri: 1980 Sonrası Türkiye'de İzlenen Vergi Politikaları Açısından Bir Değerlendirme**, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Albeni, Mesut ve Eroğlu, Ömer (2002), **Küreselleşme, Ekonomik Krizler ve Türkiye**, Bilim Kitabevi, Isparta.

Alçingi, Selver (2021), **Ekonomik Küreselleşme ve Ekonomik Krizler: Türkiye Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Algan, Neşe vd. (2015-9), "The Effect of Technology Spillovers on Income Distribution: An Application on OECD Countries Teknolojik Yayılımının Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama", **Internatıonal Conference On Eurasıan Economıes 2015**, 179-185.

Alimi, Omoniy vd. (2018), "International Migration And The Distribution Of İncome İn New Zealand Metropolitan And Non-Metropolitan Areas", **IZA Institute Of Labor Economics**, 1-74.

Altay, Asuman (2007), "Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı", **Finans, Politik & Ekonomik Yorumlar**, 44(510), 57-67.

Altıner, Ali vd. (2018), "Küreselleşme ve Ekonomik Büyüme: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Bir Uygulama". **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar**, 55(639), 117-161.

Altuntaş, Esra (2023), "Dış Ticaret Açığının İtici Gücü, İthal Girdi Bağımlılığı: Girdi-Çıktı Analizi", **Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 7(1), 165-193.

Ateş, Davut (2006), "Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu?", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 7(1), 25-38.

Atkinson, Anthony Barnes (1970), "On The Measurement of Inequality", **Journal of Economic Theory**, 2(3), 244-263.

Aydemir, Cahit ve Kaya, Mehmet (2007), "Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(20), 260-282.

Aydın, M. Kemal (2000)," Neoliberal Dalga ya da Küreselleşme" Bilgi (2),13-26.

Aydın, Murat (2013), **Türkiye'de Vergileme ve İşsizlik**, IJOPEC Yayınları, İstanbul.

Aytekin, İbrahim (2013), "Küreselleşme ve Ekonomik Küreselleşme", **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1(2), 123-132.

Baharçiçek, Abdulkadir (2007), Uluslararası Kuruluşların İşlevleri, 38. Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 1(1), 229-243.

Baş, Kemal (2009), "Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği", **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 18(1), 49-70.

Bayar, Fırat (2008), "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye", **Uluslar Arası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, 32, 25-34.

Baygül, Sefa (2020), "Küreselleşme ve Teknoloji Üzerine Bir Değerlendirme", **Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi (IJHE)**, 6(13), 395-411.

Bayramiç, Mehmet Hakan (2006), **Türkiye'de Gelir Dağılımı Sorunu ve Çözümleri**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bellü, Lorenzo G. Ve Liberati, Paolo (2005), "EASYPol, Charting Income Inequality, The Lorenz Curve" FAO.

Blau, Francine ve Kahn, Lawrence (2015), "Immigration and the Distribution of Incomes", **In Handbook Of The Economics Of İnternational Migration**, (1), 793-843.

Boratav, Korkut (1980), **100 Soruda Gelir Dağılımı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Bozkurt, Eda vd., (2016), "Orta Gelir Tuzağı: Üst Orta Gelirli Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizi", **Ege Akademik Bakış**, 16(2), 379-394.

Bozkurt, Veysel (2000), "Küreselleşme kavram, gelişim ve yaklaşımlar", **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, 1.Baskı içinde (17-33), Alfa Yayınları, Bursa.

Bülbül, Yaşar ve Şenkal, Abdulkadir (2023), "Piketty'nin Kapital'indeki Sermaye, Yoksulluk ve Eşitsizlik Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme", **Çalışma ve Toplum**, 3(78), 2121-2150.

Campano, Fred ve Salvotore, Dominick (2006), **Income Distribution**, Oxford University Press.

Cesur, Ekrem Ersin (2016), **Küresel Sermaye Hareketlerinin Türkiye'deki Gelir Dağılımına Etkisi**, 6.Baskı, Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara.

Chang, Xiao vd. (2020), "National Savings Rate And Sectoral İncome Distribution: An Empirical Look At China" **China Economic Review**, 61(2020) 101263. 1-15.

Çakmak, Mustafa Doğukan (2023), "Uluslararası Ticaret Üzerindeki Kısıtlamalar ve Ekonomi Üzerindeki Etkileri", **The Journal of Academic Social Science Studies**, 16(94), 339-346.

Çalışır, Gülsüm (2009), **Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Olayların Türkiye'deki Televizyon Haberlerine Yansımaları**, Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çeken, Hüseyin vd. (2008), "Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 9(2), 79-95.

Çelik, Mehmet Yunus (2009), **Küreselleşme Sürecinde Seçilmiş Ülkelerin Kalkınma Kriterlerindeki Değişimin Analizi**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____ (2012), "Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(32), 57-74.

Çetiner, Sibel ve Günay, Enver (2021), "Uluslararası Göçün Sosyo-Kültürel Etkilerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 18(47), 1-21.

Çiftçi, Hakkı (2015), "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırım İkliminin Oluşturulmasını Belirleyen Faktörler", **Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi**, 19(2), 173-192.

Çinko, Levent (2009), "Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Etkileri", **Marmara Üniversitesi İBBF Dergisi**, 26(1), 117-131.

Çobanoğlu, Ferit ve Yılmaz, Halil İbrahim (2019), "Türkiye'de Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelir Eşitsizliğinin Ölçümü", **Journal of Social and Humanities Sciences Research**, 6(42), 2633-2646.

Çukurçayır, Mehmet Akif (2002), "Küreselleşme ve Gelişmekte Olan Ülkeler", Seyhan Kurt (Ed.), **Küresel Sistemde-Siyaset Yönetim Ekonomi**, Çizgi Yayınevi, Konya.

Çukurçayır, Mehmet Akif (Ed.) (2003), **Klasik Yönetim Anlayışından Stratejik Yönetime: Strateji Geliştirmede Swot Analizi, Küresel Sistemde Siyaset-Yönetim-Ekonomi**, Çizgi Kitabevi, Konya.

Çütcü, İbrahim vd., (2020), "Kalkınma-Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Yapısal Kırılmalı Ekonometrik Analiz", **Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11(22), 448-466.

Danışoğlu, Ayşe Çelikel (2004), "Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, 3(5), 215-239.

Darıcı, Bülent (2007), "Yerel kalkınma 'da küresel yaklaşımlar ve Türkiye'nin konumu", **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 2007(3), 215-221.

Demir, Gülten (2001), "Küreselleşme Üzerine", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 56(1), 73-104.

Derviş, Kemal (2015), "Küreselleşme, Büyüme ve Gelir Dağılımı", **Data Yayınları**, (27), https://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi27/kureselleseme_buyume_gelir_dagilimi.pdf (31.08.2022).

Devlet Planlama Teşkilatı (2001), **Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT:2599-ÖİK:610, Ankara.

Dilek, Serkan (2016), "Enformasyon ve Bilgiye Dayalı Yeni Ekonomi", **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11(1), 87-91.

Dinler, Zeynel (2010), **İktisada Giriş**, 16. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa.

Dreher, Axel (2003), "Does Globalization Affect Growth", **University of Mannheim Working Paper.**

_____ (2006), "Does globalization Affect Growth? Empirical Evidence from a new Index", **Applied Economics**, 38(10), 1091-1110.

Duman, Mehmet Zeki (2011), "Neo-Liberal Küreselleşmenin Zaferi", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 8(1), 667-699.

Ekin, Nusret (1997), **Küreselleşme ve Gümrük Birliği**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Nr.1997-47, İstanbul.

Ekinci, İbrahim (2019), **Küreselleşme, Ülkeler Arası Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve KOF Küreselleşme Endeksi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Elçin, A. Bora (2012), **Küreselleşmenin Tarihçesi**, Ankara.

Erdoğan, Emre (2003), "Küreselleşen Dünyada Türkiye'nin Rolü: Kırılgan Demokrasiyi Korumak", http://www.urbanhobbit.net/pdf/kuresellesme.pdf (21.12.2021).

Ergun, Temel (2013), **Makroekonomiye Giriş**, Detay Yayıncılık, Ankara.

Ersezer, Devrim (2006), "Gelir Dağılımı Politikası ve Araçları", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16(1), 255-268.

Figge, Lukas ve Martens, Pim (2014), "Globalization Continues: The Maastricht Globalization Index Revisited and Updated", **Globalizations**, 11(6), 875 –893.

Gavcar, Erdoğan ve Dirlik, Serkan (2005), "Küreselleşme ve Yöneticilerin Küreselleşme Sürecine Bakış Açılarının Belirlenmesi", **Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 1(15), 77-95.

Giddens, Anthony (2000), **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Alfa Yayınları, İstanbul.

Goldin, Ian ve Reinert, Kenneth (2007), **Globalization for Development: Trade, Finance, Aid, Migration, and Policy**, World Bank Publications.

Gökalp, Faysal vd., (2011), "Türkiye Ekonomisinde Dışa Açılma ve Gelir Eşitsizlikleri İlişkisi", **Journal of Management & Economics**, 18(1), 87-104.

Göngen, Mehmet Ali (2013), "Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu Küreselleşmeyi Yöneten Üç Ana Kurum: IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (29), 117-134.

Graff, Gregory vd. (2005), **Biotechnology And Poverty Reduction İn Developing Countries**, WIDER Research Paper (No. 2005/27), https://www.econstor.eu/bitstream/10419/63451/1/500776768.pdf (04.06.2023).

Gürer, Alper (2010), **Dünyada Ve Türkiye'de Küreselleşme Ve Yoksulluk Süreci**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güzelcik, Ebru (1999), **Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı**, 1.Basım, İstanbul, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Hayaloğlu, Pınar vd. (2015), "Küreselleşme Farklı Gelir Grubundaki Ülkelerde Ekonomik Büyümeyi Nasıl Etkilemektedir?", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 10(1), 119-152.

Heshmati, Almas ve Lee, Sangchoon (2010), "The Relatıonshıp Between Globalızatıon, Economıc Growth And Income Inequalıty", **Journal of Globalization Studies**, 1(2), 87-117.

Hirst, Paul ve Thompson, Grahame (2007), **Küreselleşme Sorgulanıyor**, (Çev. Çağla Erdem ve Elif Yücel), 4.Baskı, Dost Kitabevi, Ankara.

Hyman, David, N. (2014), **Public Finance: A Contemporary Application Of Theory To Policy**, 11th Edition, Cengage Learning.

Işık, Nihat (2006), "Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi", **Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2006(2), 119-127.

İren, Zübeyde Tuğçe (2019), **Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Ve Yoksulluğa Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İspir, Burçin (2013), "Yeni İletişim Teknolojilerinin Gelişimi", **Dijital İletişim ve Yeni Medya**, 1.Baskı *içinde* (2-26), Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1911, Eskişehir.

Jestl, Stefan ve List, Emanuel (2022), "Inequalıty, Redıstrıbutıon, and The Fınancıal Crısıs:Evıdence From Dıstrıbutıonal Natıonal Accounts Foraustrıa" **Review of Income and Wealth**, 1-33.

Kalkay, Duygu (2020), "Küreselleşmenin Gelir Dağılımında Yarattığı Eşitsizlik ve Çalışan Yoksullara Yansıması", **Toplumsal Politika Dergisi**, 1(2), 155-166.

Karaaslan, Ahmet ve Tuncer, Güner (2010), "Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılmasında Temel Devlet Politikaları", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (26), 1-24.

Karacan, Rıdvan (2017), **Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Türkiye Örneğiyle)**, 3. Baskı, Yalın Yayıncılık, İstanbul.

Kargı, Veli ve Yayğır, Tacir (2017), "Küreselleşme ve Gümrük Vergisi", **Legal Mali Hukuk Dergisi**, 13(151), 1-16.

Kartal, Zeki (2007), "Kavramsal ve Tarihsel Yönleri İle Küreselleşme", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 8(2), 251-264.

Kaya, Mehmet (2009), "Küreselleşme Yaklaşımları", **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, (13), 1-16.

Kaya, Vedat vd. (2020), "Personal İncome Distribution İn Turkey: A Generalized Ordered Logit Analysis" **Economic Journal of Emerging Markets**, 12(2), 138-150.

Kazgan, Gülten (2009), **Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen**, 7.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

_____ (2012), "Dünden Bugüne Küreselleşmenin Ekonomik Temelleri" Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni (No. 2012/53), http://www.tek.org.tr/files/disc/dt121.pdf (03.01.2022).

Kepenek, Yakup (2008), **Türkiye Ekonomisi**, 21.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

KFP (2009), "How the Index is Calculated", https://foreignpolicy.com/2009/10/29/how-the-index-is-calculated/ (11.05.2022).

Kıldiş, Yusuf (2000), "Kayıt Dışı Ekonominin Ulusal-Uluslararası Boyutu ve Çözüm Önerileri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(2).

Kısacık, Kezban (2019), **1980 Sonrası Dünya Ekonomisinde Küreselleşme Eğilimleri Ve Yoksullaşma**, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kıvılcım, Fulya (2013), "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", **Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi**, 5(1), 219-230.

_____ (2013), "Küreselleşme Olgusu ve Çokuluslu Şirketlerin Küreselleşme Süreci Üzerindeki Rolü", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, 5(2), 1-16.

Klein, Michael vd. (2001), **Foreign Direct İnvestment And Poverty Reduction**, World Bank Publications (Vol. 2613), https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=-bMP_XfazY0C&oi=fnd&pg=PA1&dq=Foreign+Direct+Investment+and+Poverty+Reduction&ots=63FM8-P9Np&sig=roQ8LakbhwDeZM06xO_R33B5ZyM&redir_esc=y#v=onepage&q=Foreign%20Direct%20Investment%20and%20Poverty%20Reduction&f=false (04.06.2023).

KOF (2023a), KOF Globalisation Index 2022, https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/2022/KOFGI_2022_structure.pdf (14.01.2023).

____ (2023b), "KOF Küreselleşme Endeksi_2022 (XLSX, 3,1 MB)", https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html (16.01.2023).

Küçükkaya, Hatice (2017), **Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Gelir Eşitsizliğinin Panel Veri Analizi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Mannig, Susan (1999), "İntroduction", **Journal Of World Systems Research**, 5(2), 137-140.

Martens, Pim ve Zywietz, Daniel (2006), "Rethinking Globalisation. A Modified Globalisation İndex". **Journal of International Development**, 18(3), 331–350.

Memiş, Hasan (2014), "Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi", **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, 5(1), 144-161.

Michael, Bryane (2011), "Theorising The Politics Of Globalisation: A Critique Of Held et al.'s "Transformationalism", **Journal of Economic and Social Research**, 4 (2), 3-17.

Oktay, Duygu Serin (2019), "Enflasyon ve İşsizliğin Gelir Eşitsizliği Üzerine Asimetrik Etkisi: Türkiye Örneği", **Internatıonal Conference On Eurasıan Economıes 2019**, 11-20.

Oransay, Gürçem (2016), "Dışa Açıklığın Ücretlere Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Uygulama", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 9(3), 74-90.

Orhan, Serdar ve Savuk, Fatih (2014), "Emek-Teknoloji-İşsizlik İlişkisi", **ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi**, 2(2), 9-24.

Özcan, Günay ve Özmen, İbrahim (2018), "Küreselleşme Yükselen Ekonomilerde Gelir Dağılımını Etkiler Mi?", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 8(2), 35-52.

Özdemir, Süleyman (2004), **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Nr.2004-69, İstanbul.

Özel, Hasan Alp (2012), "Küreselleşme Sürecinde Ticari ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 10(19), 21-43.

Özpınar, Ömer (2003), **Küreselleşme, İşgücü Piyasaları ve Türkiye**, Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, Nazım (2012), **Maliye Politikası**, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa.

Piketty, Thomas (2014), Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital, (Çev. Hande Koçak), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Parasız, İlker (2000), **İktisada Giriş: Prensipler ve Politikalar**, 6.Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa.

Pillai, Archana (2011), "Impact of Political Regime and Economic Openness on Income Inequality: A Tale of Low-Income and OECD Countries", **The IUP Journal of Financial Economics**, 9(4), 60–75.

Potrafke, Niklas (2014), "The Evidence on Globalization", **CESıfo Working Paper No: 4708**, (2), 1-40.

Rakıcı, Cemil (2008), **Gelir Dağılımının Düzenlenmesinde Gelir Vergisinin Rolü: Türkiye Örneği**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Samimi, Parisa vd. (2012), "A Critical Review on Synthetic Globalization Indexes", **International Journal of Fundamental Psychology and Social Sciences**, 2(1), 28-31.

Sarıoğlu, Servet (2005), **Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkileri: Dünya Kentleri Ve İstanbul Örneği**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sertkaya, Elanur (2022), **Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi Ve Gelir İdaresinin Etkinliği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Seyidoğlu, Halil (1999), **Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama**, Turhan Kitabevi, İstanbul.

_____ (2003), "Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 4(2), 141-156.

Solmaz, Erol (2014), "OECD Ülkelerinde Ülke İçi Gelir Eşitsizliklerinin Çok Boyutlu Küreselleşme Endeksleri İle İlişkisi", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 19(3), 91-108.

Söyleyenoğlu, Meltem (2019), **Ekonomik Konjonktürün Ekonomi Haberciliği Üzerindeki Rolü: Ulusal Gazetelere Yönelik Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Stager, Manfred B (2006), **Küreselleşme**, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

Stiglitz, Joseph E (2018), **Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı**, (Çev. Arzu Taşçıoğlu ve Deniz Vural), 1.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.

Stolper, Wolfgang ve Samuelson Paul A. (1974), "Protection and Real Wages", Jadish Bhagwati (Ed.), **International Trade, England: Penguin Education**, 245-268.

Supriyadi, Edy ve Kausar, Devi Roza Krisnandhi (2016), "Impact Of Inflatıon And Exchange Rate Rupıah Toward Poverty And Unemployment In Indonesıa (Case Study: Small Industry In The Tourıst Area Of Lombok)", **Journal of EST**, 2(3), 204-212.

SWIID (2023), The Standardized World Income Inequality Database, https://dataverse. harvard.edu/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.7910/DVN/LM4OWF, (17.03.2023).

Şenkal, Abdülkadir (2005), **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul.

Şenses, Fikret (2004), Neoliberal Küresellesme Kalkinma için Bir Firsatmı**? Engel mi? ERC-Economic Research Center,** (No:0409), 1-27.

Taner, Okan (2004), **Dünyada Ve Türkiye'de Küreselleşme Ve Yoksulluk Süreci**, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanzi, Vito (1998), "Fundamental Determinants of Inequality and the Role of Government", **IMF Working Paper**, (178), 5-15.

Taşdemir, Destegül (2022), **Türkiye'de ve Dünyada Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk**, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taylor, Tımothy (2002), "The Truth About Globalization", **The Public İnterest**, (147), 24-44.

Theil, Henri (1967), Economics and Information Theory, **North Holland Publishing Company**, Amsterdam.

Tisdell, Clem ve Svizzero, Serge (2004), "Globalization, Social Welfare, Public Policy And Labor İnequalities", **The Singapore Economic Review**, 49(02), 233-253.

Tuğan Şahin, Kader (2016), **Doğanın Neoliberalleştirilmesi Ekseninde Karbon Piyasaları**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TÜİK (2023), "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021", https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581 (20.04.2023).

Türk, İsmail (1992), **Maliye Politikası Amaçlar Araçlar ve Çağdaş Bütçe Teorileri**, 9.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

Uçar, Hüseyin Mert (2019), **Gelir Dağılımı ve Büyüme İlişkisi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UN (2022), For a livable climate:Net-zero commitments must be backed by credible action, https://www.un.org/en/climatechange/net-zero-coalition, (06.10.2022).

Unay, Cafer (2001), **Ekonomik Konjontür**, 6.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.

UNCTAD (1997), "World Investment Report 1997 Transnational Corporations, Market Structure and Competition Policy" United Nations Conference on Trade and Development, https://unctad.org/system/files/official-document/wir1997_en.pdf (23.07.2022).

_____ (2020), "World Investment Report 2020" United Nations Conference on Trade and Development, https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf (09.08.2023).

Utaş, Alper (2019), **Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Uluslararası Ticaret Engelleri ve İhlalleri**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünlü, Fatma ve Yıldız, Rıfat (2018), "Orta Gelir Tuzağının Belirleyicileri: Diskriminant Analizi", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 32(1), 45-64.

WDI (2023), World Bank Development Indicators, https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators (17.03.2023).

World Bank, (2002), "Globalızatıon, Growth, and Poverty: A World Bank Policy Research Report", A Copublication of the World Bank and Oxford University Pres, https://documents1.worldbank.org/curated/en/954071468778196576/pdf/multi0page.pdf (22.05.2022).

_____ (2023), "World Bank Country and Lending Groups", https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups (19.04.2023).

World Inequality Report (2022), World Inequality Lab, Paris.

World Inequality Database (2023), "Income Inequality", https://wid.world/world/ (09.04.2023).

WTO (2022), Understanding The WTO, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm (30.10.2022).

Vujakovic, Petra (2010), "How to Measure Globalization? A New Globalization Index (NGI)", **FIW Working Paper No 46**, 1-34.

Yahşi, Fatma (2007), **Küreselleşme ve İstihdam**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yalçınkaya, M. Hakan vd. (2012), "Küreselleşme ile Yeniden Şekillenen Ulus-Devlet Anlayışı", **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, (8), 1-26.

Yanar, Rüstem ve Şahbaz, Ahmet (2013), "Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 8(3), 55-74.

Yeşil, Salih (2010), "Küreselleşme ve İşletmelerin Küreselleşme Süreçleri: Karşılaşılan Fırsatlar Ve Tehditler", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 6(1), 22-72.

Yılmaz, Abdurrahman (2014), "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri", **Turkish Studies (Elektronik)**, 9(2), 1685-1705.

Yiğenoğlu, Kaan (2015), **Türkiye'de Gelir Dağılımı Problemi ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesine Yönelik Öneriler**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yoomi, Kim (2021), "Technological Innovation, the Kyoto Protocol, and Open Innovation", **Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity**, 7(3), 1-17.

Yüksel Arabacı, Rabihan (2019), "Gelir dağılımı ve Yoksulluk", Aysen Tokol ve Yusuf Alper (Ed.), **Sosyal Politika**, 10.Baskı *içinde* (175-180), Dora Yayıncılık, Bursa.

Zembylas, Michalinos ve Vrasidas, Charalambos (2005), "Globalization, information and communication technologies, and theprospect of a 'global village': promises of inclusionor electronic colonization?" **Journal of Curriculum Studies**, 37(1), 65-83.

ÖZGEÇMİŞ

Sırasıyla Aydınlıkevler İlköğretim Okulu ve Yavuz Sultan Selim Anadolu Lisesi'nde okudu. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nden mezun oldu. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalında tezli yüksek lisans programına başladı. 2022 yılından beri özel bir danışmanlık şirketinde proje danışmanı olarak çalışmaya devam etmektedir.

ARSLAN bekar olup, orta derecede İngilizce bilmektedir.